

Riksdagens protokoll

1989/90:105

Protokoll
1989/90:105

Torsdagen den 19 april

Kl. 12.00–21.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Kent Lundgren* (mp) avsagt sig uppdraget som ledamot i justitieutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1989/90:144 till bostadsutskottet

Motionerna
1989/90:K9-K15 till konstitutionsutskottet
1989/90:So42 och So43 till socialutskottet
1989/90:Jo33-Jo40 till jordbruksutskottet
1989/90:Ju32-Ju34 till justitieutskottet
1989/90:T50 till trafikutskottet
1989/90:Fö33-Fö35 till försvarsutskottet
1989/90:Ju35-Ju38 till justitieutskottet
1989/90:So47 och So48 till socialutskottet
1989/90:Fi51-Fi54 till finansutskottet
1989/90:So44-So46 till socialutskottet
1989/90:Fi55-Fi57 till finansutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 18 april

Företogs till avgörande **socialförsäkringsutskottets betänkande**
1989/90:SfU15 (beträffande debatten i detta ärende, se protokoll 104).

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Mom. 3 (obligatorisk arbetsgivarförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 56 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 4 (utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen)

Först biträdades reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 37 röster mot 18 för reservation 4 av Ragnhild Pohanka. 249 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 55 röster mot 37 för reservation 2 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 212 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 179 röster mot 55 för reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 70 ledamöter avstod från att rösta.

Hadar Cars (fp) anmälde att i huvudvoteringen avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (omedelbar förlängning av samordningstiden)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 95 för reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 7 (kvinnors arbetsskador)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 38 för reservation 6 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (ersättning från AMF)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 8 av Sigge Godin och Barbro Sandberg, dels reservation 9 av Karin Israelsson och Rune Backlund, dels reservation 10 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1989/90:FiU20 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1989/90:114 och 1989/90:100 delvis).

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Det är inte bara vädret som är konstigt denna vinter och vår. I dag skall vi alltså hålla den finansdebatt som normalt sett klaras av i början av mars. Den har blivit försenad till följd av alla turer kring regeringens avgång och återkomst. Vi har sett en finansminister försvinna ut till höger och nu nyligen en socialdemokratisk finansutskottsordförande ut till vänster. Den förra gick därför att han inte fick gehör i partiet för sin politik, den senare därför att hon inte ansåg sig kunna försvara partiets politik. Och dagens försenade finansdebatt skall tydligen genomföras utan att finansministern alls är närvarande – för första gången som jag kan minnas.

Förseningen har dock inte betytt att vi i finansutskottet varit sysslolösa hittills i år. Arbetsmaterial har sannerligen inte saknats. Till grund för utskottets betänkande nr 20, som vi behandlar nu, ligger till att börja med finansplanen från början av januari. Den var som bekant ofullständig när den lades fram i avvaktan på utgången av Hagaöverläggningarna. Sedan dessa hade brutit samman fick vi ett första krispaket, varav dock inte mycket blev kvar efter regeringskrisen. Krispaket nr 2, som innehöll höjda sprit- och tobaksskatter samt förlängt pris- och hyresstopp, skall behandlas här i dag. Men därefter har regeringen också överlämnat den stora skattepropositionen och träffat ytterligare en uppgörelse med folkpartiet, denna gång om den ekonomiska politiken, vilka möjligen kommer att stå i centrum för dagens debatt. Det har ju över huvud taget varit kännetecknande för vårens ekonomiska debatt att det senaste krispaketet inte har hunnit färdigbehandlas förrän det varit dags för nästa improvisation. Och om mindre än en vecka kommer kompletteringspropositionen med kanske nya överraskningar.

Under alla omständigheter kan det konstateras att med denna behandlingsgång har den utgiftsprövning som riksdagen svarar för i budgetprocessen mest blivit ett skämt. I dag skall vi alltså fastställa de riktlinjer som skulle vara vägledande för det utskottsarbete som nu i stort sett är slutfört.

Om den politiska situationen varit förvirrad, är det ekonomiska läget desto klarare, om än inte ljusst. Ekonomer av facket är i år ovanligt samstämmiga. Utvecklingen bedöms bli fortsatt positiv i omvärlden, inte minst på den europeiska kontinenten, på vars östra sida land efter land kastar av sig socialismens bojor och tar steget över till marknadsekonomi. Talet om att de skulle vilja pröva något slags tredje väg – en svensk socialdemokratisk modell – har dock tystnat. Säkert har det samband med att de aktuella utsikterna för Sveriges ekonomi ter sig allt mörkare för varje ny prognos som lämnas. Vårt land är inne i en hemmagjord avmattning – för att tala klarspråk, i en ordentlig kris – samtidigt som tillväxt och välfärd utvecklas på ett gott sätt i vår omvärld.

Det grundläggande problemet här hemma är fortfarande den alltför snabba kostnadsstegringen, och där har vi inte kommit ens ett snäpp närmare ett trendbrott nedåt, snarare tvärtom. Redan efter ett kvartal har konsumentpriserna i år stigit med nästan lika mycket som under hela 1989. Inflationstakten på årsbasis är över 11 %, vilket är mer än dubbelt så mycket som i viktiga konkurrentländer. Mycket tyder nu på att inflationssiffran för hela året kommer att sluta på ett tvåsiffrigt procenttal.

Löneavtalens inflationsklausul på 4 % har redan brutits igenom med rejäl

råge. Det förtjänar påpekas att detta var den prishöjning, alltså 4 %, som det var tänkt att underskrida sett över hela året. Det var utgångspunkten för de avtal som har träffats. De fackliga organisationerna begär nu i omförhandlingar nya lönepåslag ovanpå de alltför stora kostnadshöjningar som redan förekommit.

Det är inte undra på att underskottet i bytesbalansen växer månad för månad. I början av 1990 bedömdes det för året bli 38 miljarder – nu ligger prognoserna på över 50 miljarder. Nästa år förutses ytterligare en stegring till över 70 miljarder, vilket skulle motsvara ungefär 5 % av bruttonationalprodukten. Och vad värre är, med aktuella tendenser är det svårt att se hur en vändning nedåt skulle kunna åstadkommas ens 1992.

Vid sidan av detta bytesunderskott förekommer det också en utströmning av investeringskapital som betalning för köp av företag, fastigheter och aktier utomlands. Detta är i och för sig inget att klaga på. Ökat internationellt utbyte är något vi alla drar nytta av. Men problemet är att det inte finns något motsvarande intresse bland utländska investerare för att placera i Sverige. Nettoeffekten av detta blir en flykt och en uttunning av företagande, av kapital och så småningom också av svensk arbetskraft. Bakomliggande orsak är det bistra investeringsklimatet, som i sin tur beror på framför allt högskattepolitiken samt oklarheten beträffande energiförsörjningen och Sveriges förhållande till det europeiska integrationsarbetet.

Den ekonomiska kris som vi till skillnad från andra industriländer nu genomgår har inte kommit över oss som ett Guds straff. Den beror självfallet på en felaktig ekonomisk politik. Med utnyttjande av devalveringsfördel och god konjunktur utomlands har den socialdemokratiska regeringen – trots andra länders omläggning av den ekonomiska politiken i marknadsliberal riktning – fortsatt med högskattepolitik och interventionism. Resultatet har blivit vad som enklast kan betecknas som överhettad stagnation. Skattekilrar och andra utbudshinder har gjort att produktiviteten utvecklas osedvanligt svagt. Våra problem är således inte i första hand konjunkturrella. De är strukturella. Och de kan direkt härledas ur den socialistiska ideologin, som ger företräde åt politiska regleringar framför fungerande marknader.

Fru talman! Finansplanen och finansminister Feldt – om nu någon minns dem – andades på tröskeln till 90-talet uppgivenhet. Borta var allt självberöm om framgångarna med den tredje vägens politik. Handlingsförslamningen doldes nödortfigt genom en hänvisning till stundande överläggningar med arbetsmarknadens parter på Haga. Ändå har ju faktiskt medvetandet om att löner inte bestäms av centrala partsföreträdare runt ett bord blivit alltmer utbredd under senare år. Löner sätts i stället genom många beslut på ett stort antal arbetsplatser runt om i vårt land, och ökningstakten avgörs av framför allt arbetsmarknadsläget och skattepolitiken. Långtidsutredningen har ju sedermera tagit så djupt intryck av denna nyvunna insikt att den tror att en mycket begränsad ökning av arbetslösheten skulle kunna föra ned lönestegringen till en internationellt sett normal nivå, vilket jag nog vill beteckna som en övertro.

Men omvägen runt Haga var väl mest till för att vinna tid. Det åtgärdspaket som under tiden värkte fram konstruerades och hanterades sedan så, att det i efterhand kan förefalla som om dess enda syfte var att framkalla en

regeringskris, i vars skydd finansminister Feldt skulle kunna avgå utan att det alltför tydligt framgick att det skedde i protest mot den förda politiken.

Det andra krispaketet, som var Allan Larssons förstlingsverk och som tillhör det vi behandlar här i dag, präglades av inre motsättningar. Inflationen beskrevs som det centrala stabiliseringspolitiska problemet, och mot denna sjuka ordinerades skatthöjningar som driver upp priserna. Det talades om behovet av efterfrågedämpning, men åtgärden blev ett pris- och hyresstopp som, om det nu alls fick någon effekt, måste öka utrymmet för privat konsumtion. Och det principiella förord som gavs för utbudspolitik rimmade illa med förslagen om ytterligare regleringar inom bl.a. byggsektorn.

Hanteringen av prisstoppet är ett gott exempel på den villrådighet som präglar regeringens uppträdande. Prisstoppet sattes in i ett läge när man var väl medveten om att politiskt beslutade prishöjningar var på väg fram i en takt som knappast någon gång tidigare. Det kom sålunda att gälla under mars månad då priserna bl.a. av sådana orsaker, dvs. fattade politiska beslut, steg med hela 2,8 % på en månad. Och samma dag som denna genanta siffra offentliggjordes förkunnade regeringen att prisstoppet skulle upphävas. Överste priskontrollanten sade i en öppenhjärtig kommentar att det inte skulle göra någon skillnad.

Trots att slutjusteringen av finansutskottets betänkande var, som jag tidigare nämnde, nästan två månader försenad, hade utskottets socialdemokrater ännu på dagen för det slutliga beslutet fullt sjå med att ändra i den framlagda texten. Med hänvisning till pågående överläggningar med folkpartiet strök de sålunda bort alla formuleringar om att skattereformen skulle fullföljas och att föräldraförsäkringen skulle förlängas, och vad det nu var. Men tydligen föreställde man sig ändå inte att pris- och hyresstoppet kunde komma att avvecklas så snabbt som regeringen nu har beslutat om.

Eftersom den som har undertecknat betänkandet, nämligen Anna-Greta Leijon, redan har hunnit avvika, får jag vända mig till dagens talesman för socialdemokraterna i utskottet, Roland Sundgren, med frågan hur han nu tänker rekommendera sina partikamrater att rösta. Skall de stödja utskottets begäran om ett tillkännagivande till regeringen beträffande pris- och hyresstoppets fortsatta tillämpning? Eller skall de bita huvudet av skam och stödja den borgerliga reservationen nr 6, som avvisar tanken på en förlängning av det prisstopp som upphävdes för en vecka sedan? Det blir allt något att grubbla över!

Som sagt, innan det andra krispaketet var färdigbehandlat, var det tredje på väg. Den uppgörelse mellan socialdemokraterna och folkpartiet som sedan träffades har betecknats som en första omläggning av den ekonomiskpolitiska kursen. Man bör dock göra klart för sig att det mest rör sig om omprövningar och återtagande av tidigare förslag om skatthöjningar och andra utbudshämmande åtgärder. I den meningen går flera förändringar i rätt riktning. Men det förhållandet att man avstår från ytterligare försämringar hjälper inte mycket när det är förbättringar av ekonomins funktionsätt som behövs.

Som politisk kompromissprodukt är uppgörelsen dessutom märklig på det sättet att det på samtliga punkter utom en endast krävdes att socialdemokraterna skulle övervinna motståndet inom sina egna led. Så snart man förmått

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

sig till denna självövervinnelse var man i alla dessa avseenden garanterad en majoritet i riksdagen, som bl.a. vi moderater gärna hade medverkat till. Den återstående punkten – det enda undantaget – gäller höjningen av momsen till 25 %, och den är som ekonomisk-politisk åtgärd till råga på allt helt fel. Den får ingen strukturell effekt, i alla händelser inte i positiv riktning. I stället rör det sig om ett konjunkturpolitiskt ingrepp, som en enig opposition ansåg skulle komma alltför sent redan för ett år sedan. Nu kommer momshöjningen att påskynda och fördjupa den avmattning som redan är i full gång.

Problemet i svensk ekonomi är som bekant inte att den privata konsumtionen växer för snabbt, utan att produktionen växer för långsamt. Att då ytterligare höja skattetrycket förvärrar bara problemen. Riksmédlarens ansträngningar att hålla tillbaka kraven på omförhandlingar och extra lönehöjningar framstår som ett meningslöst jippo, när regeringen och folkpartiet nu ger pris-lönespiralen ytterligare näring.

Att socialdemokraterna ville garnera anrättningen av svikna vallöften med en ideologiskt mer välsmakande skattehöjning förvånar mig inte. Men jag måste fråga Anne Wibbe hur folkpartiets uppfattning på denna enda punkt där regeringen i förväg behövde försäkra sig om stöd kan förenas med följande formulering ur partiets förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som kommer till uttryck i reservation nr 2 till dagens betänkande: "Skattehöjningar är skadliga och bör därför inte tillgripas. Utskottet delar uppfattningen i folkpartiets partimotion att skattetrycket måste sänkas."

Dessa meningar skrevs alltså samma dag som partiet i annat sammanhang beslöt att göra tvärtom. Är det bara ett uttryck för sedvanlig kluvenhet? Eller beror det på att svängarna i den ekonomiska politiken nu har blivit så snabba att de ansvariga – inte bara regeringen utan numera även folkpartiet – inte själva hänger med?

En följd av den föreslagna momshöjningen är att de medborgare som får det sämre under de år skatteomläggningen genomförs blir ännu fler. Att vissa grupper över huvud taget skall behöva få det sämre är naturligtvis en följd av att skatteomläggningens konstruktörer envisas med att den efterlängtdade marginalskattesänkningen till fullo skall uppvägas genom att andra skatter höjs. Om man enbart ser till den indirekta beskattningen, betyder extrahöjningen av momsen att genomslaget beträffande turistmoms, byggmoms m.m. blir ännu kraftigare än planerat samt att kostnaderna för boende och resor m.m. stiger ännu mer än vad som var tänkt. Vi får raka motsatsen till den harmonisering av skattesatsen som utvecklingen mot ett gränslöst Europa kräver.

Det blir tillfälle att senare återkomma till skatteomläggningen, men när vi nu genom finansministerns frånvaro har båda skattmästarna – både Anne Wibbe och Erik Åsbrink – här i kammaren, kan jag inte underlåta att upprepa den ekonomisk-politiskt motiverade fråga jag i och för sig ställt flera gånger tidigare: Hur tror ni att sparandet och kapitalbildningen i landet skall kunna stimuleras av att ni höjer skatten på kapital med över 30 miljarder kronor? Är ni inte rädda att den redan pågående utströmningen av kapital

skall fortsätta, när skattevillkoren för sparande och investeringar så påtagligt avviker från förhållandena utomlands?

Utredningsförslaget om kapitalbeskattning baserades ju på förutsättningen att inflationen skulle vara 4 % och att räntan skulle ligga på 7 %. Resultatet skulle då bli en positiv real avkastning efter skatt, visserligen på under 1 %, men i alla fall. Men i detta sammanhang klargjordes också att om inflationen skulle vara 7 % och räntan 10 %, blev kapitalavkastningen efter skatt och i fasta priser negativ.

Nu är inflationen över 10 % och räntan ca 14 %, och liknande förhållanden kan antas råda även nästa år. Men kapitalbeskattningen bygger på nominella principer, där man fullt ut beskattar inflationsvinster som vid ett realt betraktelsesätt kanske t.o.m. utgör förluster. Hur skall ni hantera denna situation? Skall räntan drivas ytterligare i höjden, så att en högre realränta trots allt klarar avkastningskravet? Men med räntor på 15–16 % och kanske högre, hur blir det då med investeringsviljan i landet?

Det här är frågor som ni inte kommer att kunna undgå att ta ställning till. Om ni flyr undan, ja då fortsätter även kapitalet att fly.

Fru talman! Den ekonomiska politik som vi moderater förordar uppvisar inte samma dramatiska omkastningar som regeringens ställningstaganden. De riktlinjer som rekommenderas i våra reservationer, riktlinjer för den allmänna ekonomiska politiken och budgetpolitiken, är desamma som redovisades i vår stora partimotion i januari. Den gav i sin tur uttryck för samma uppläggning som vi pläderat för i motioner och reservationer under snart sagt hela 1980-talet. Finanspolitiken behöver stramas åt, men det skall ske genom minskningar på budgetens utgiftssida. Skattetrycket skall inte höjas utan sänkas. Framför allt skall vi inte straffbeskatta sparande och nyföretagande.

Utöver utgiftsminskningar och skattesänkningar krävs det avregleringar som förbättrar olika marknadens sätt att fungera. Tillgångar och verksamheter som lika bra eller bättre kan skötas i enskild regi skall föras över till privata händer. Inte minst viktigt är det att dra konsekvenserna av misslyckandena med statlig företagsverksamhet och bryta upp de offentliga tjänstemonopolen inom barnomsorg, utbildning och vård för att därmed öppna för konkurrens och frihet att välja mellan olika alternativ.

Till dessa tre hörnstenar i den moderata ekonomiska politiken – utgiftsminskningar, skattesänkning, avreglering – som jag många gånger tidigare talat för här i kammaren, vill jag i dag foga ett fjärde krav som gör sig alltmer gällande. Vi måste satsa på infrastrukturen: Under senare år, då kostnaderna för transfereringssystem och andra välfärdsanordningar har svämmat över alla bräddar, har sådana i ett avancerat samhälle nödvändiga inslag som bl.a. väl fungerande kommunikationsnät kommit att bli allvarligt eftersatta. Vid sidan av traditionella moderata satsningar som gäller förstärkning av försvar och rättsväsen innehåller årets budgetalternativ från vårt håll också medelspåslag till bl.a. vägar och järnvägar. Så här dagen innan regeringspartiet äntligen skall komma till skott beträffande Öresundsbron, kan det finnas skäl att erinra om att även på denna punkt, alltså när det gäller frågan om en bro över Öresund, gäller förutsättningen att om bara socialdemokraterna

kan övervinna sitt eget motstånd, finns det en klar majoritet i denna kamare för ett sådant högst påtagligt närmande till Europa.

Kan regeringen sedan samla sig till en omprövning av energipolitiken som tryggar näringslivets elförsörjning, har ytterligare ett viktigt steg tagits mot att Sverige börjar avancera från jumboplatsen i industriländernas tillväxtliga. Jag kan i och för sig förstå att det kostar på efter alla utfästelser om kärnkraftens snabba avveckling som har lämnats. Men, om det nu kan vara någon tröst, marknadskrafterna kommer även här att vara till god hjälp. I ett Europa där marknadsekonomin får allt större genomslag och där gränshindren rivs ner, blir det nödvändigt att även vi svenskar anpassar oss. Marknaden kommer att tvinga oss till det. Då duger det inte att ytterligare skärpa industrivärldens redan hårdaste skattetryck. Då duger det inte att höja en momssats, som redan ligger i topp, med ytterligare 1,5 procentenheter. Då duger det inte att ytterligare öka politikernas inblandning i det ekonomiska livet, i människornas vardag, när tendensen i stället går mot ökad frihet för företag och enskilda runt omkring oss. Det är denna sistnämnda politik vi moderater står för, och den kommer, fru talman, till uttryck i de reservationer som vi avgivit till finansutskottets betänkande nr 20 och till vilka jag härmed yrkar bifall.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Finansutskottets betänkande nr 20 som vi skall diskutera i dag utgår, som Lars Tobisson nämnde, från finansplanen och från proposition 114. Båda dessa dokument är i dag helt överspelade. Regeringens och socialdemokraternas krumbukter i den ekonomiska politiken är sådana att det tydligen har varit svårt att få någon ansvarig person att föra majoritetens talan. Vi får väl vara tacksamma över att statsrådet Åsbrink är i kammaren, men det naturliga är ändå att finansministern deltar i riksdagens finansdebatt. Jag delar Lars Tobissons kritik på den punkten.

Den ekonomiska politiken har denna vår genomgått ovanligt många kringelkrokar.

Först kom finansplanen som enligt författaren själv – dåvarande finansminister Kjell-Olof Feldt eller kanske dåvarande statssekreteraren Åsbrink – var ofullständig. Det huvudsakliga budskapet i finansplanen var att Sveriges ekonomi stod inför en "kritisk punkt" och att finanspolitiken borde vara stramare. Förslag skulle emellertid inte läggas fram förrän senare, efter det att arbetsmarknadens parter hade träffats på Haga.

Sedan kom då överläggningarna på Haga. Resultatet blev det väntade, nämligen ingenting.

Så bestämde sig regeringen för att läget var så kritiskt att en hel mängd stoppförslag lades fram. Prisstopp, hyresstopp, utdelningsstopp, lönestopp, strejkstopp och kommunalt skattestopp skulle prompt genomföras, annars skulle regeringen avgå.

Riksdagen sade nej till stopp-paketet, och regeringen avgick. Till den ekonomiska krisen lades en politisk kris vars främsta effekt blev att räntorna rusade i höjden och landet blev utan finansminister.

Så småningom, efter diverse turer som har diskuterats i annat sammanhang, återkom i stort sett samma regering med undantag för finansministern,

som nu heter Allan Larsson. Regeringens huvudnummer i denna sammanställning blev den s.k. stålmannen, vars uppgift var att snabbt få fram nya löneavtal för 1990 och 1991. Ett pressmeddelande med en ny politik presenterades, och småningom kom proposition 114 med samma innehåll. Då hade plötsligt krisläget i ekonomin blåst bort.

Föräldraförsäkringen skulle byggas ut trots att inga pengar fanns. Semestern skulle förlängas trots bristen på arbetskraft. Finanspolitiken skulle stramas åt genom att man vältrade över en massa extra kostnader på företagen. Att förvärpa kostnadsläget motsvarande flera procentenheters höjda arbetsgivaravgifter ansågs på något förunderligt och ganska förvirrat sätt bidra till den minskade kostnadskrisen i ekonomin.

Det fanns kloka ord i proposition 114 om att "reformer genomförs bara i den mån de utan skattehöjningar kan finansieras inom ramen för en fortsatt stram finanspolitik". Trots dessa kloka ord innebar de konkreta förslagen både skattehöjningar och ofinansierade reformer. Kvar från tidigare fanns också en särskild investeringsskatt i Stockholms- och Göteborgsområdena samt förslag om pris- och hyresstopp. Det enda vettiga i detta dokument var fullföljandet av skattereformen och kommunalt skattestopp under två år.

Fru talman! Denna krokiga väg bildar bakgrund till finansutskottets betänkande nr 20. Som alla vet har socialdemokraterna fortsatt sin krokiga väg även därefter. På kvällen samma dag som betänkandet blev klart godkändes krisuppgörelsen med folkpartiet. Detta innebär i klartext att de socialdemokratiska förslagen i betänkandet innehåller en del synpunkter som de socialdemokratiska ledamöterna nu måste överge.

Jag kan t.ex. konstatera att det i riktlinjerna för budgetpolitiken – majoritetens riktlinjer – står att arbetsgivarna skall få kompensation bara för en mindre del av de ökade kostnaderna för arbetsgivarperioden. Socialdemokraterna kan inte rimligen yrka bifall till detta, eftersom det strider mot det nya krispaketet som de kommit överens om med folkpartiet. Jag vill gärna fråga hur Roland Sundgren avser att hantera detta.

På en annan punkt – som Lars Tobisson också tog upp – kräver majoriteten att pris- och hyresstoppet skall fortsätta att gälla. Även detta strider mot överenskommelsen med folkpartiet, och regeringen har faktiskt redan upphävt prisstoppet. Jag utgår från att Roland Sundgren i stället yrkar bifall till den borgerliga reservationen.

Fru talman! Om riksdagsdebatterna skall vara något annat än rena formalia måste det som alla ändå vet återspeglas i debatten. Om mindre än en vecka kommer kompletteringspropositionen med delvis nya riktlinjer. Dessa ansluter i högre grad till vissa av folkpartiets reservationer till detta betänkande än till majoritetstexterna. Det är därför av större intresse än vanligt att redovisa innehållet i folkpartireservationerna.

Den ekonomiska politik vi i folkpartiet vill föra har sex huvudinslag. På några punkter kommer dessa nu att genomföras. På alltför många andra områden håller socialdemokraterna fast vid förlegade principer.

Folkpartiets politik utgår från det välkända faktum att svensk ekonomi har stora strukturella problem. Dessa har inte kunnat lösas under den socialdemokratiska regeringstiden. De har tvärtom blivit värre, framför allt efter valrörelsen 1988.

Till att börja med krävs det att tillväxten ökar. Under 1980-talet har produktivitetsoökningen varit usel, mindre än futtiga 1 % per år. Detta kan jämföras med det som allmänt kallas för det dåliga 1970-talet – då ökade produktiviteten med ca 2,5 % per år. Enligt min mening är den viktigaste orsaken till denna dåliga utveckling att skattesystemet och de ständiga skattehöjningarna har gjort större och större aktiv skada under 1980-talet.

Därför är också den viktigaste motåtgärden den skattereform som nu ligger på riksdagens bord. Den innebär som alla vet en stor framgång för principer som folkpartiet länge har arbetat för – att det skall löna sig att arbeta, att spara, att utbilda sig och att ta risker i företagande.

Fru talman! Det är av enorm betydelse att skattereformen ligger fast. Den svajade en aning i veckan före påsk, något som avspeglas i dagens betänkande där socialdemokraterna – som Lars Tobisson också noterade – ingens talar om "fullföljande av skattereformen", utan om "en skattereform" i obestämd form. Det talas inte om "det andra steget" utan om "ett andra steg". Så illa blev det nu inte, och det skall vi vara mycket glada för. Det kommer även Lars Tobisson att vara, om han tänker efter. Sex av sju inkomstagare kommer att slippa statsskatt fr.o.m. nästa år, och alla får minst hälften kvar. Jag vill passa på att ge en eloge till de socialdemokrater, däribland Erik Åsbrink, som trots tydliggen omfattande intern kritik har förstått skattereformens stora positiva ekonomiska betydelse och hållit fast vid dess principer.

Sverige kommer nu att få ett skattesystem som fungerar som ett smörjmedel i ekonomin, i stället för den bromskloss mot vettiga ekonomiska beslut som vi hittills har haft. Många av dagens snedvridningar i ekonomin, som innebär att vi använder våra resurser på ett ineffektivt sätt, kommer att försvinna. Detta är en annan typ av dynamiska effekter än det som kallas för ökat arbetskraftsutbud. Denna effekt är litet svårare att precisera i siffror, men med stor säkerhet kommer detta att ha ännu större betydelse för den framtida ökningen av välfärden i Sverige.

Ett av krispaketets viktigaste inslag är att skattereformen ligger fast. För oss i folkpartiet var detta så viktigt att vi t.o.m. kunde acceptera en tillfällig momshöjning, om än under viss vända. Jag skall återkomma till detta och till Lars Tobissons fråga.

Det andra huvudinslaget i folkpartiets ekonomiska politik är att begränsa den exploderande utgiftsoökningen inom socialförsäkringssystemen. Detta innebär att den s.k. arbetslinjen bör ges större utrymme på bekostnad av den s.k. kontantlinjen.

Det är naturligtvis helt barockt att man under vissa omständigheter kan få mer betalt i sjukpenning än man skulle fått om man varit på jobbet. Även det fusk som enligt många utsagor förekommer inom sjukförsäkringen måste bort. Enligt min mening måste vi nu börja fundera allvarligt både på karensdagar och på ersättningsnivån inom sjukförsäkringen.

De konkreta förslag som beskrivs i folkpartiets partimotioner och reservationer handlar om sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. I fråga om sjukförsäkringen har vi föreslagit införande av en arbetsgivarperiod på fjorton dagar med full kompensation för företag, kommuner och landsting. Inom arbetsskadeförsäkringen förespråkar vi en

längre period av samordning av sjukförsäkringen och förändringar i praxis i övrigt. Inom arbetslöshetsförsäkringen har vi föreslagit en ökning av den avgift som de försäkrade själva betalar. Alla dessa förslag innebär reduceringar av statens utgifter – det kallas oftast för besparingar – och ändringar i det som på ekonomspråk kallas incitamentstrukturen, men som på vanlig svenska innebär att de har positiva effekter på människors beteenden.

Dessa besparingsförslag återfinns delvis i det nya krispaketet. Detta är i själva verket ett mycket viktigt trendbrott. För första gången blir det konkreta beslut av många års socialdemokratiskt prat. Besparingsbeloppen kommer att växa över tiden.

Inte minst viktigt är det att effekterna kommer att bli att många människor räddas från förtidspensionering och i stället ges en chans till ett nytt och för dem bättre lämpat jobb.

Det tredje inslaget i folkpartiets politik handlar om att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Det viktigaste man då kan göra är att föra en stram finanspolitik, och detta framför allt genom besparingar i de offentliga utgifterna. Skattehöjningar är skadliga och bör därför inte tillgripas. Jag upprepar med glädje detta påstående. Lars Tobisson har redan frågat varför vi då är med på att höja moms, särskilt som vi för ett år sedan sade nej till en momshöjning.

Den enkla sanningen är att det då handlade enbart om en skattehöjning, i själva verket om flera skattehöjningar. Effekten av de då föreliggande förslagen hade blivit en betydande höjning av skattetrycket. Till detta sade vi i folkpartiet nej, eftersom vi anser att det är nödvändigt att sänka skattetrycket. Den tillfälliga momshöjningen kan också accepteras, inte främst av konjunkturpolitiska skäl, utan för att man bör undvika att inhemsk efterfrågan expanderar när den utländska viker. Detta skulle förvärra de strukturella obalanserna i den svenska ekonomin.

I det nu aktuella krispaketet handlar det om en skattehöjning – den tillfälliga momshöjningen – och många skattesänkningar – de sänkta arbetsgivaravgifterna. Momshöjningen är tillfällig och de sänkta arbetsgivaravgifterna är permanenta. Poängen är dessutom att sänkningen av arbetsgivaravgifterna är betydligt större än höjningen av moms. Sammantaget blir det alltså en sänkning av skattekvoten. För att göra det hela ännu litet tydligare handlar det om en sänkning av arbetsgivaravgifterna med ca 3,5 %, och en höjning av moms med 1 %. Om man räknar i kronor är sänkningen 16–17 miljarder kronor, kanske något mer, och höjningen ca 5 miljarder kronor. Fem minus sexton är lika med minus elva, dvs. skatterna sjunker med 11–12 miljarder kronor som en följd av detta krispaket. Skattekvoten sjunker med nästan 1 procentenhet redan 1991 som en följd av denna paketuppgörelse. Sedan sjunker skattekvoten ytterligare 1992 när den tillfälliga momsfaller bort. Utgiftskvoten, dvs. utgifterna som andel av bruttonationalprodukten, sjunker ännu mer, och på sikt ger det utrymme för fler skattesänkningar, vilket jag tycker är bra, för det kommer att behövas.

Utgiftsbesparingarna är vid det här laget välkända. Den utbyggda föräldraförsäkringen skjuts på framtiden – både steg 2 och steg 3 får vänta. Semesterförslängningen skjuts likaså på framtiden. Minskade statsbidrag till arbetslöshetskassorna är en besparing, liksom längre samordning mellan sjuk- och

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

arbetskadeförsäkringen. En mindre del av barnbidragsökningen senare läggs till 1992.

I detta sammanhang vill jag, fru talman, gärna säga något om vårdnadsbidraget. För oss i folkpartiet är kravet på vårdnadsbidrag ett mycket viktigt krav. Det ökar rättvisan och valfriheten inom barnomsorgspolitiken. Självklart kommer vi att fortsätta att driva detta krav. Men vi kan inte lova när det kan genomföras. Finns det inte pengar till socialdemokraternas föräldraförsäkring, så finns det inte heller pengar till vårt vårdnadsbidrag. Detta sade jag redan i den särskilda ekonomiska debatten den 15 mars – långt innan krispaketet och annat var aktuellt – och det väckte ingen uppmärksamhet då, sannolikt därför att det är så självklart. Om pengarna inte finns för det ena förslaget, så finns de inte heller för det andra.

Den fulla kompensationen för arbetsgivarperioden är ett betydelsefullt trendbrott i denna krisuppgörelse. Den höga kostnadsnivån inom näringslivet är ett av de riktigt stora problemen, och det är oerhört viktigt att politiska beslut inte ytterligare försämrar kostnadsläget. Inte heller är detta något som bara gläder arbetsgivarna, vilket har påståtts ibland. Det är hushållen som är vinnarna, eftersom färre blir arbetslösa och prishöjningarna blir lägre. Företagen har ju inga hemliga kassar att ösa ur, utan de skulle annars ha varit tvungna att forsla de ökade kostnaderna vidare på konsumenterna genom höjda priser och minskad sysselsättning. Detta slipper vi nu.

För att ytterligare dämpa företagets kostnadsnivå anser vi i folkpartiet att den tillfälliga arbetsmiljöavgiften bör avskaffas i förtid.

Folkpartiet förespråkar dessutom att Sverige undersöker möjligheten att knyta kronan till EMS, det europeiska monetära systemet. Det skulle markera att vi fäster stort avseende vid inflationsbekämpningen och valutakursnormen och skulle därför bli ett stöd för Sveriges anti-inflationspolitik.

Det fjärde inslaget i folkpartiets politik, fru talman, gäller den offentliga sektorn. Förnyelsen av den offentliga sektorn har i sanningens namn skett i snigelfart. Fortfarande envisas socialdemokraterna med att slå vakt om de offentliga monopolen. Vi i folkpartiet vill bryta dessa monopol och införa konkurrens och valfrihet.

Det är en gåta att socialdemokraterna vägrar att förstå att konkurrens är ett sätt att öka effektiviteten i den skattefinansierade sektorn. Det handlar inte om att överge den solidariska finansieringen, utan om att tillåta produktion av de viktiga sociala tjänsterna i många olika former. Allt måste inte vara kommunal egenregi. Även enskilda alternativ måste uppmuntras. Då får vi konsumenter möjlighet att välja och genom valet påverka utformningen av tjänsterna. Det är just vad som avses med effektivitet. Då kommer också resurserna att utnyttjas bäst, och medborgarna får valuta för skattepengarna.

Jag vill fråga Roland Sundgren och Erik Åsbrink: Varför är det bara de rika – de som har råd att betala dubbelt, både via skatten och privat – som skall få välja sjukvård, skola eller barnomsorg?

Några förändringar vill vi i folkpartiet göra genast i fördelningspolitiskt syfte. De handlar om det glömda Sverige. Sanningen är att socialdemokrater och andra – hur många gånger de än talar om fördelningspolitik – när det kommer till kritan trycker på nej-knappen när det gäller pengar till eget rum

inom långvården, för att korta sjukvårdsköer, för högre vårdbidrag för familjer med barn med handikapp eller för handikappanpassning av kollektivtrafiken.

Socialdemokraterna har i sina kommentarer i betänkandet om folkpartiets budgetförslag "glömt" att över huvud taget kommentera dessa förslag. Det är typiskt – det glömda Sverige skall tydligen glömmas bort och gömmas undan. Det kommer inte att lyckas. Vad är det för fel, Roland Sundgren, med eget rum inom långvården, kortare sjukvårdsköer och bättre stöd till barn med handikapp?

Det femte inslaget rör sparandet. Alla är överens om att hushållssparandet är för lågt i Sverige. Skattereformen kommer att göra att det lönar sig bättre att spara och sämre att låna. Något av detta märks redan i dag.

Folkpartiet anser av ideologiska skäl att det är viktigt att det enskilda sparandet ökar, inte den offentliga sektorns sparande. Därför har vi lagt fram en hel rad förslag, som också beskrivs i reservation till dagens betänkande.

Däremot säger vi nej till det konstiga tvångssparandet, som omedelbart bör avvecklas.

Slutligen har också energipolitik och EG-politik stor betydelse för näringslivets utvecklingskraft i Sverige. Genom en förtida kärnkraftsavveckling förstör man mycket av en annars god ekonomisk politik.

Fru talman! Vad vi har bevittnat under våren är det slutliga sönderfallet av den tredje vägens politik. Av denna s.k. politik återstår nu ingenting. Den har i själva verket åstadkommit ganska litet, framför allt när man betänker de mycket gynnsamma yttre omständigheterna under 1980-talet. Internationell högkonjunktur har rått under hela den socialdemokratiska regeringstiden. Trots detta befinner sig Sverige nu i ett läge med praktiskt taget noll i ekonomisk tillväxt, rekordstort underskott i utlandsbetalningarna, rekordhög inflation och annalkande kris inom exportindustrin. Socialdemokratisk politik har spelat ut sin roll.

Nu krävs ett mödosamt arbete för att vrida utvecklingen rätt. Det första steget i detta långsiktiga arbete är det nu aktuella krispaketet. Det har fått ett gynnsamt mottagande på det som kallas för marknaden. Ränthöjningen kom av sig, och räntan föll faktiskt något. Men det är inte tillräckligt. Det är bara ett första steg, som måste följas av många fler. Grunden för ett sådant fortsatt långsiktigt arbete ligger i folkpartiets reservationer till dagens betänkande.

Jag vill avslutningsvis fråga Erik Åsbrink om han förstår skillnaden mellan vad som är nödvändigt och vad som är tillräckligt. Krispaketet är nödvändigt, men det är inte tillräckligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till folkpartiets reservationer.

I detta anförande instämde Erling Bager, Ingela Mårtensson, Elver Jonsson, Lars Sundin, Isa Halvarsson, Lars Ernestam, Hugo Bergdahl, Gudrun Norberg, Lars De Geer, Ulla Orring, Sigge Godin, Ingrid Ronne-Björkqvist, Lola Björkqvist, Barbro Sandberg, Jan-Erik Wikström, Kerstin Ekman och Bengt Harding Olson (alla fp).

Anf. 3 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Här behöver det tydligen visas yttre tecken på sammanhållning.

Anne Wibble svarade på min fråga med att säga att momshöjningen uppvägs av så många andra och större skattesänkningar. Nej, Anne Wibble, det rör sig om uteblivna skattehöjningar. Med uteblivna skattehöjningar sänker man inte skattetrycket.

På samma sätt sade man i höstas att man skulle sänka skattetrycket för i år. Så blev det inte. Enligt finansplanen steg skattetrycket från 56,8 % till 57,3 %. Sedan dess har det tillkommit åtskilliga skattehöjningar som inträffat i år, bl.a. momshöjning. Så detta är inte slutet.

Anne Wibble hade tydligen fått tjuvtitta i kompletteringspropositionen som en del av regeringens underlag. Kan vi inte få veta vad det står där om skattetrycket i år, det som skulle sjunka i förhållande till föregående år?

Folkpartiet vill bara backa på. Här i dag skall vi fatta beslut om dryckes- och tobaksskatterna. I det avseendet vill folkpartiet höja mer än vad regeringen och även vi moderater vill.

Jag är övertygad om att om socialdemokraterna får hållas och om folkpartiet hjälper till, blir resultatet beträffande skattetrycket detsamma nästa år. Jag kan således inte förstå – Anne Wibble får nog göra ett nytt försök – hur man kan sänka skattetrycket genom att höja momsens.

Vad är det som präglar denna klivenhet – gärna skattesänkning, men inte nu och i stället höjs skatterna? Denna linje har gått i genom hela politiken under senare år.

Anne Wibble talade om krokig väg, och det skulle vara betecknande för regeringen. Jag tycker att argumentet beträffande t.ex. vårdnadsbidraget verkligen var enkrokigt så att säga. Jag skall återkomma till det.

Låt mig bara återge vad Bengt Westerberg sade i denna kammare för några månader sedan. Han yttrade: En stramare finanspolitik måste i ett läge med det höga skattetryck vi har i Sverige innebära lägre utgifter. Detta föreslår inte regeringen. Ingvar Carlsson kom tillbaka till regeringens förslag från våren 1989. Han frågade varför vi var så kritiska mot den momshöjning som regeringen då föreslog. Och nu är det Bengt Westerberg som talar: Jo, därför att vi inte tror att det är med skattehöjningar som man löser problemen i Sverige.

Går man tillbaka till den debatt som vi hade här i kammaren för knappt ett år sedan angående just förslaget om en höjning av momsens kan man konstatera att Bengt Westerberg sade ungefär följande: Regeringen har under senare år sagt att skattehöjningar inte bör användas i åtstramande syfte. Detta tycks man nu ha glömt. Argumentationen bygger enbart på att den höjda momsens skall dämpa efterfrågan. Man har glömt att hushållen med dagens skattetryck reagerar genom att minska sitt sparande. – Och vidare: Därtill kommer att momshöjningen leder till en omedelbar höjning av prisnivån, vilket i sig skapar kompensationsmekanismer och förväntningar om fortsatta prisökningar.

Tala om krokig väg från förra momsdebatten våren 1989 och fram till i dag!

Anf. 4 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Först skall jag göra Lars Tobisson besviken. Jag vet inte vad det står i kompletteringspropositionen om skattetrycket. Det får han fråga Erik Åsbrink om.

Får jag sedan läsa ur ett blad, Aktuell statistik, som utges av Näringslivets Ekonomifakta. Det rör sig sannolikt inte om någonting som är välkänt, eftersom det hela går ut på att betydelsen av skattehöjningar skulle minska. Det står att läsa följande beträffande 1991. Enligt finansplanen, dvs. före krisuppgörelsen, var skattetrycket 55,8 %. Utgiftskvoten anges till 59,8 %. Vidare står det beträffande 1991 under rubriken "Efter överenskommelsen mellan regeringen och folkpartiet den 5 april 1990" att skattetrycket uppgår till 55,1 %, dvs. en sänkning med 0,7 procentenheter. Utgiftskvoten anges till 58,4, vilket innebär en sänkning med 1,4 procentenheter.

Den bistra sanningen, Lars Tobisson, är den att skatteskatten kommer att sjunka högst avsevärt. Detta sker för första gången på ganska länge i Sveriges ekonomisk-politiska historia och det till följd av den överenskommelse som folkpartiet har träffat med regeringen.

Anf. 5 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det var inte mycket till bevisföring – något ur ett blad i Näringslivets Ekonomifakta, en framräkning på det mekaniska sätt som blir följderna då man inte har sett alla förslag inför nästa år. Hade man t.ex. tagit med folkpartiets tankar på att ytterligare höja dryckes- och tobaksskatterna?

Nej, det blir precis som inför det här året: Man talar i förväg om en sänkning av skattetrycket, men det kommer ut som en höjning – detta i synnerhet som det är en så dålig tillväxt av bruttonationalprodukten.

Jag måste gå tillbaka i tiden litet grand för att belysa folkpartiets inställning. Man talar om att sänka skattetrycket, men man godtar höjningar. Hela tiden opererar man med denna högre nivå som man anser sig inte kunna göra någonting åt.

I höstas visade vi hur man 1983/84, då skattetrycket var drygt 50 %, sade att skattetaketen hade nåtts. Det gick inte, menade man, att höja mera. När skattetrycket hade stigit till 51,5 % år 1985, stod det att läsa att folkpartiets uppfattning var den att skattetrycket inte fick höjas ytterligare. Ett år senare när skattetrycket uppgick till 53 % sade man: Skattetrycket kan inte höjas ytterligare. År 1987/88 hade skattetrycket stigit till närmare 56 %. Då sade man: Vi avvisar en fortsatt höjning av skattetrycket. I höstas slutligen, då skattetrycket hade stigit till ungefär 57 %, sade Bengt Westerberg: Det är klart att det vore kul att sänka skatten. Det skulle nog alla önska sig, men det skulle gå ut över exempelvis vården av dementa.

Så är det med beslutsamheten.

Även beträffande momshöjningen tillämpas tydligen talesättet: Gärna en sänkning av momsens, men först en rejäl höjning. Hur skall man annars tolka det senaste som jag kan erbjuda, ur dagens tidning. Vi har bakgrunden att folkpartiet har gått med på ett förslag om en höjning av momsens med 1,5 procentenheter. Då säger Bengt Westerberg: Sverige måste sänka momsens. Och i dagens tidning står det: Sveriges moms ligger högt över nästan alla

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

andra europeiska länders och måste pressas nedåt. Den höga momsen är vår nästa fiende, en fiende som man skapar själv.

Hur kan det här gå ihop? Är inte detta en krokig väg, en kliven politik?

Anf. 6 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag glömde att kommentera vad Lars Tobisson sade beträffande vårdnadsbidraget, men jag kan upprepa vad jag yttrade i mitt anförande, nämligen att principen om vårdnadsbidrag ligger mycket fast inom folkpartiet. Vi anser att det är en viktig reform för att öka rättvisan, och valfriheten inom barnomsorgspolitiken. Men lika litet som det finns pengar för andra reformer finns det pengar för den reformen just nu. Därför måste vi vänta något med reformen. Principen står emellertid fast.

Jag noterade att Lars Tobisson faktiskt något kom av sig i sin kritik av krisuppgörelsen. Effekten av folkpartiets och socialdemokraternas åsiktspaket blir en sänkning av skattekvoten, och jag noterade alltså att Lars Tobisson inte förnekade detta.

Sedan handlar det om det mera långsiktiga skattetrycket. På sikt, har vi skrivit i folkpartiets partimotioner, bör skattekvoten sänkas till ungefär hälften av bruttonationalprodukten. För detta ändamål är det nödvändigt att sänka ganska många skatter. Mervärdeskatten tillhör dem som folkpartiet anser bör sänkas i första hand. Det som Bengt Westerberg sade på en konferens i går och som refereras i Dagens Industri i dag var inte konstigare än så. Vi har flera gånger tidigare framhållit att mervärdeskatten tillhör de skatter som måste sänkas när de bättre förutsättningar som skattereformen, Lars Tobisson, skapar ger möjligheter härtill. Peronligen vill jag gärna lägga till att jag tror att även kapitalbeskattningen kan behöva reduceras för att man skall kunna undvika att den totala skattebelastningen på sparandet blir för hög. I första hand kan man sänka förmögenhetsskatter, arvs- och gåvoskatter, transaktionsskatter och sådant. Här har vi också fört fram konkreta förslag.

Jag tror att det är oerhört viktigt – och på den punkten kan jag faktiskt hålla med Lars Tobisson – att på sikt sänka det i Sverige alltför höga skattetrycket. Enligt min mening har vi lagt en utomordentligt bra grund för detta i och med den skattereform som vi hoppas att riksdagen fattar beslut om senare i juni och med den början till krispaket som finns i den nu aktuella uppgörelsen. Det kommer att behövas flera ganska besvärliga ekonomisk-politiska åtgärder. Jag tror att det kommer att bli ganska knepigt att få fram förslag om de utgiftsbegränsningar som krävs för att man skall kunna gå aktivt till väga med skattesänkningarna.

Jag menar att en av de stora fördelarna i det nu aktuella krispaketet är att det innehåller betydande besparingar, minskningar i statens utgifter, som lämnar utrymme för en sänkning av skattetrycket ned till i första hand det vi har nämnt, nämligen hälften av bruttonationalprodukten.

Anf. 7 GUNNAR BJÖRK (c):

Fru talman! ”Högre priser kan aldrig leda till lägre priser. Högre skatter kan aldrig leda till lägre skatter. Det är inte åtstramning med skattehöjningar som behövs utan en mer utbudsinriktad politik.”

Detta sade enligt riksdagsprotokollet Anne Wibble, folkpartiet i riksdagsdebatten den 7 juni 1989. Det var då som centern och socialdemokraterna kom överens om ett åtstramningspaket för svensk ekonomi. Partiledaren Bengt Westerberg spädde senare i debatten på med att helt sonika slå fast att åtstramningen kommer för sent.

Både före och efter detta tillfälle har folkpartiet gjort ett stort nummer av att man i valrörelsen 1988 pläderade för åtstramning. Våren 1989 var det alltså enligt folkpartiet för sent med åtstramning. Nu, våren 1990, tycker folkpartiet åter att en åtstramning är nödvändig. Nu kan folkpartiet medverka till skattehöjningar, och nu kan folkpartiet tänka sig att höja priserna. Detta gör folkpartiet nu när det i samtliga konjunkturprognoser som publiceras sägs att den svenska konjunkturen försämras.

Socialdemokraterna och folkpartiet förefaller dessutom stolta över att de nu räcker svenska folket den bittra kalken. Samma glada humör visas när löften bryts och skatter höjs som när löften ställs ut och sänkt skattetryck utlovas.

Anne Wibble har visserligen försökt förklara denna uppgörelse, men jag tycker ändå att det behövs en ordentlig förklaring. Och det skulle vara intressant att höra Anne Wibble utveckla varför det först var nödvändigt med åtstramning, att det sedan var för sent och att det nu är nödvändigt. Dessutom kan man fundera över vad som är skälet till att folkpartiet nu tillsammans med socialdemokraterna tar initiativ till att höja skatter när folkpartiet tidigare har varit emot det.

Fru talman! Den här debatten med anledning av finansutskottets betänkande skulle vi egentligen ha haft för över en månad sedan. Men på grund av turerna kring regeringskrisen och regeringens senfärdiga beteende i övrigt är riksdagsbehandlingen nu allvarligt försenad. Denna försening av budgetbehandlingen börjar bli ett återkommande problem under vårsessionerna. Det har sin grund i att finansplanerna under de senaste åren har blivit allt magrare och att kompletteringspropositionerna har blivit allt fetare. Det har lett till att utskottsledamöterna får allt kortare tid på sig att behandla den ärendemängd som skall pressas igenom i utskotten i maj. Det tycker jag är beklagligt ur demokratisk synpunkt.

Turerna i den svenska ekonomiska politiken under det senaste året söker sin motsvarighet under en och samma riksdagsperiod. Jag skall kortfattat rekapitulera hur vi i centern ser på detta. Först finns det emellertid skäl att göra en tillbakablick för att få perspektiv på den ekonomiska utvecklingen under några år.

1983 började konjunkturuppgången internationellt. Svensk ekonomi blev så småningom överhettad. Överhettningen var som störst 1987. Det var det år då centern krävde åtstramning i ekonomin. Vi i centern föreslog bl.a. investeringsavgifter i de överhettade storstadsområdena. Samtidigt ville vi införa stimulanser för investeringar i icke överhettade områden. Det var en strategi för att lägre inflation skulle åstadkommas och för att tillväxtpöjligheterna i hela landet skulle tillvaratas. Centern intog samma ståndpunkt 1988. Folkpartiet drev också en politik som innebar åtstramning genom att ställa krav på ökad skatt för låginkomsttagare. Regeringen menade i stället att läget var sådant att de utlovade reformerna inte behövde finansieras. Re-

geringen förhöll sig alltså passiv och i lättjefull dvala inför de ekonomiska problem som fanns. Väljarna och den egna rörelsen invaggades i visshet om att den tredje vägens politik skulle klara krisen. Och regeringen försökte basunera ut för svenska folket att den politiken hade lett landet ur krisen.

Först förra våren, i kompletteringspropositionen, lade regeringen fram förslag om åtstramning. Då hade överhettningen redan ställt till stor skada i ekonomin. Åtstramningspaketet innehöll, som vi minns, bl.a. momshöjning, höjning av arbetsgivaravgifterna och slopande av mjölksubventionerna. Centern menade att detta paket hade fel inriktning såväl ekonomiskt som fördelningspolitiskt. Vi i centern medverkade i stället till ett paket byggt framför allt på personligt sparande, tillfälliga likviditetsindragningar och en arbetsmiljöavgift. Vår allmänna tes var att ökat sparande är bättre än höjd skatt. De övriga partierna gick emot paketet och har sedan fullföljt kritiken genom rätt många attacker, inte minst riktade mot centerpartiet.

Folkpartiet reserverar sig i det betänkande som vi i dag skall fatta beslut om. Folkpartiet kräver att arbetsmiljöavgiften och det obligatoriska sparandet skall upphöra. Det innebär att folkpartiet enbart för 1990 ligger efter centern och regeringen i fråga om åtstramning med över 17 miljarder kronor. Också det rimmar illa med folkpartiets tal om åtstramning.

Åtstramningspaketet har tjänat sitt syfte. Det tillfälliga sparandet har stramat åt efterfrågan. Sparandet uppgick under de fyra månaderna förra året till 3,2 miljarder kronor. Arbetsmiljöavgiften bidrar till rehabilitering, förbättrade arbetsmiljöer och ökat arbetskraftsutbud.

Den ekonomiska utvecklingen under sommaren och hösten 1989 gav centern rätt. Det var nödvändigt med åtstramning. Det visade även konjunkturutvecklingen.

Under det fjärde kvartalet började dock klara avmattningstecken visa sig. Regeringen presenterade en dyster rapport om svensk ekonomi, dock utan synliga bevis för att den upptäckt avmattningen. Pessimistiska konjunkturanalyser från banker och liknande presenterades. Räntorna steg.

Den budgetproposition med finansplan som presenterades i januari innehöll, som vi vet, mycket litet substans. Förhoppningarna knöts i stället till överläggningar med arbetsmarknadens parter, och regeringen hotade samtidigt med åtgärder om löneökningarna skulle komma att bli för höga. Överläggningarna på Haga misslyckades.

Någonstans vid denna tidpunkt försvann också den tredje vägens ekonomiska politik. Odd Engström hävdade att den fått ett lyckosamt slut. Därefter nämner inte regeringen längre sin så länge omhuldade strategi.

Efter Hagaöverläggningarna kom det s.k. stoppaketet. Förslagen byggde på statlig reglering av ekonomin samt inskränkningar i strejkrätten. Utvecklingen är välkänd. Förslaget om lönestopp röstades ner. Regeringen valde därefter att avgå.

Efter återkomsten i regeringsställning har regeringen först försökt med ännu en diskussionsrunda med arbetsmarknadens parter.

Stoppaketet har diskuterats vidare, och regeringen har också lagt fram en del nya förslag, bl.a. i proposition 114 som behandlas i dagens betänkande. Denna proposition innehåller dock endast konkreta förslag om höjd alkohol- och tobaksskatt samt om fortsatt pris- och hyresstopp. Det är således

inte mycket till åtstramning. Det mest makabra är dock att samtidigt som det i betänkandet argumenterats för pris- och hyresstopp gäller inte detta längre, eftersom regeringen har gjort upp med folkpartiet. Tydligt skedde det ungefär samtidigt som justeringen av betänkandet skedde i finansutskottet. Det är lätt att förstå att socialdemokraterna i finansutskottet kanske känner sig överkörda av sin partiledning.

Man kan fundera över vem det är som oppositionen diskuterar med i dag. Är det den gamle finansministern som har avgått och som har tagit ett steg till vänster eller höger? Är det Anna-Greta Leijon som har varit ansvarig men som nu har tagit permission? Är det Allan Larsson? Han har inte dykt upp i dag, vilket väl vittnar om ännu någon intrig inom regeringspartiet; annars skulle han naturligtvis ha varit här. Vem är det som är ansvarig för regeringens politik? Skall statsministern behöva komma hit för att vi skall få ordentliga svar på frågor om var regeringen står?

På presskonferensen härförliden presenterade folkpartiet först av alla regeringens ekonomiska åtstramningsförslag. Detta paket kan beskrivas som blåklintsblått med röda snören och med ett ganska gammalt innehåll. Flertalet åtgärder finns t.ex. redan som yrkanden i riksdagen och överensstämmor också med vad centern och andra partier har föreslagit. Det gäller det som berör föräldraförsäkringen, semesterveckan, arbetsgivarperioden, arbets-skadeförsäkringen och pris- och hyresstoppet. Flertalet åtgärder påverkar dock inte det realekonomiska nuläget. De handlar mer om att man försöker skjuta åtgärder, som eventuellt skulle ha genomförts, längre fram i tiden. Dessutom rör det sig om strukturåtgärder som får effekt först på längre sikt.

Nu har förslaget om höjning av momsens, som centern lyckades stoppa i fjol, åter lagts fram. Samtidigt pekar samtliga konjunkturanalysen som presenterats på att konjunkturen har vänt nedåt för Sveriges del. Centerns uppfattning, vilken delas av flertalet ekonomer, är att det är för sent med en generell åtstramning och att en momshöjning tenderar att förstärka problemen i ekonomin.

Momshöjningen drabbar låginkomsttagare hårdare än höginkomsttagare. Momshöjningen utlöser kompensationskrav i löneförhandlingarna. Inflationen drivs upp till nya rekordnivåer. Konsumentprisindex stiger i år enligt tidigare beräkningar med ca 3 % enbart till följd av skattereformen. Med den momshöjning som uppgörelsen innebär ökar nu inflationen än mer. Därtill kommer det inflationsskutt som följer av borttagandet av pris- och hyresstoppet.

Momshöjningen ökar skatterna med ca 6 miljarder kronor. Det är en dålig tröst om man försöker räkna med att få dessa pengar genom skattereformen.

Centern säger nu – precis som förra året då vi avvisade regeringens momshöjningsförslag – att ökat sparande är bättre än höjd skatt. Sparandet främjar investeringar och bytesbalans utan att driva upp kostandsläget och skattestryck. Vi har sagt att någon form av spar- och investeringskonton skulle vara bra i det här läget. Det skulle innebära kraftiga stimulanser och möjligheter till hushållssparande. Centerns profil för det privata sparandet kommer också att vara bättre än regeringens och folkpartiets i skattereformen.

Att arbetsgivarna skall få full kompensation för arbetsgivarperioden överensstämmer med vad centern har krävt. Detta borde också innebära att rege-

ringen inte längre har finansiering för den infrastrukturfond som har föreslagits och som kostar 5 miljarder kronor. Det vore bra om vi i dag kunde få ett klarläggande av budgetministern var dessa 5 miljarder nu finns.

Socialdemokraternas och folkpartiets förslag innebär också en mindre höjning av barnbidragen än vad som tidigare aviserats. Barnbidragshöjningarna skulle utgöra en direkt kompensation till barnfamiljerna för skattereformens verkningar. Nu sänks alltså denna kompensation. Åtskilligt fler barnfamiljer än enligt tidigare beräkningar kommer därmed att förlora på skattereformen.

Centerns skatteförslag är mer fördelningspolitiskt rättvist än socialdemokraternas och folkpartiets. Utvecklingen av boendekostnaderna – dels genom höjda räntor, dels genom en höjd och breddad moms – är kanske det som slår hårdast mot den privata konsumtionen i år. Jag skulle tro att många känner igen DN-figuren som heter Gubbstruten och har läst hans fundering: "Mitt hem var min borg. Nu blir det min ruin." Är det detta som skall vara den socialdemokratiska bostadspolitikerna i framtiden?

Centerns förslag höjer inte boendekostnaderna lika kraftigt. Vi föreslår också att momsen på mat sänks. Detta ger en bättre fördelningspolitisk profil. Det förslag som nu lagts fram höjer skattetrycket och gör människor mer beroende av bidrag. Mycket talar för att rundgången i skattesystemet ökar jämfört med vad som varit fallet tidigare. Det är precis detta som skattereformen skulle motverka. Centerns förslag räknar vi med skall minska skattetrycket och rundgången.

Centern står dock fast vid att vårdnadsbidrag skall införas den 1 januari 1991. Det är viktigt ur rättvisesynpunkt och bidrar till att klara efterfrågan på barnomsorg.

Fru talman! Den internationella konjunkturen är fortfarande stark, även om en viss avmattning inträtt.

Den svenska konjunkturen har däremot vänt nedåt. Utsikterna för den svenska ekonomin har försämrats ytterligare såväl i förhållande till vad som redovisades i årets finansplan som till den av regeringen därefter framlagda propositionen. Ett alltför högt kostnadsläge i förhållande till konkurrentländerna har medfört att den svenska industrikonjunkturen försvagats. Detta medför under innevarande år bl.a. en minskad ökningstakt för exporten, en försvagning av handelsbalansen och en svag utveckling av investeringarna.

En kraftigt bidragande orsak till den försvagade svenska konjunkturen är att regeringen bedrivit en alltför svag finanspolitik och att avtalsrörelserna medfört för höga nominella löneökningar, medan reallöneutvecklingen varit svag. Penningpolitiken har i stället stramats åt, vilket medfört alltför höga räntor och därmed sammanhängande negativa konsekvenser för fördelningspolitik och investeringsutveckling. Tillväxten väntas bl.a. som en följd av denna kontraktiva politik sjunka från en redan låg nivå ner till under 1 % under innevarande år. Inflation och bytesbalans visar samtidigt en mycket oroande utveckling.

Arbetslösheten väntas öka under innevarande år. Det finns redan nu stora regionala skillnader i arbetslöshetstalen. Dessa skillnader tenderar alltmer att förstärkas. Vi har ofta hört att arbetslöshet inte finns. Det finns ändå, vill jag påstå, väldigt stora regionala skillnader. I många län är ungdomsarbets-

lösheten för dem mellan 20 och 24 år mycket hög. Jag tittade i dag på morgonen på siffrorna för mitt eget län. I t.ex. Ljusdal är ungefär 15 % av ungdomar mellan 20 och 24 år arbetslösa. I hela landet är ungdomsarbetslösheten någonstans mellan 5 och 10 %, om man räknar med heltids- och deltidsarbetslösa. Många regioner i det här landet har faktiskt betydande arbetslöshet. Så talet om full sysselsättning gäller i första hand 08-området.

Den bild som jag nu skisserat bekräftas av de prognoser beträffande konjunkturläget som konjunkturinstitutet nyligen framlagt – därtill av en rad andra prognoser, bl.a. av bankerna. Dessa prognoser tar dock inte i beaktande regeringens och folkpartiets nya uppgörelse. Görs detta blir bilden något dystrare. Inflationen stiger ännu mer, och tillväxten hamnar nära 0-strecket.

Den tredje vägens ekonomiska politik har misslyckats. Det är i dag oklart vilken strategi regeringen har satt i dess ställe. Jag hoppas att vi får något slags klarhet i detta i dag. Förutsättningarna för den ekonomiska politiken har under 80-talet ändå varit gynnsamma, med bl.a. en mycket långvarig internationell högkonjunktur. Trots detta har regeringen präglats av oförmåga att komma till rätta med den alltför snabba pris- och kostnadsutvecklingen. Regeringen har också visat en oförmåga att vidta de strukturella förändringar som är nödvändiga för att förbättra ekonomins funktionsätt.

Enligt centerns uppfattning är en kraftigt bidragande orsak till att regeringens ekonomiska politik misslyckats att denna politik skapat ökade obalanser i samhället, inte bara mellan människor, eftersom fördelningspolitiken har misslyckats. Regeringens största misslyckande under 80-talet är att man helt bortsett från en vettig fördelningspolitik. Den har också skapat obalanser och motsättningar mellan olika regioner. Det är viktigt att den ekonomiska politiken läggs om så att den främjar en rättvis fördelningspolitik. Det är viktigt att hela landets produktionsförmåga tillvaratas på ett bättre sätt än vad vi gör i dag.

En god miljö är grundläggande i den ekonomiska politiken. Utan en god miljö kan på lång sikt inte heller övriga mål uppnås. Målet en god miljö måste därför vara överordnat övriga mål. Den utveckling av produktionen som är önskvärd för att tillgodose en rad angelägna samhällsuppgifter måste därför styras och stimuleras så att den blir miljövänlig.

Det faktum att den svenska konjunkturen nu vänt neråt innebär inte att det ännu är möjligt att lätta på finanspolitiken. Det är viktigt att en räntesänkning möjliggörs. En kraftig generell åtstramning av finanspolitiken skulle dock i nuvarande konjunkturläge kunna förstärka konjunkturedgången.

Utvecklingen av investeringarna i Sverige är oroande. Samtidigt ökar utlandsinvesteringarna mycket kraftigt. Ett av skälen till utlandsinvesteringarnas ökning är att det anses vara bättre att göra investeringar utomlands. Det är ett stort men för sysselsättningen på lång sikt att framtidsinvesteringarna inte görs i landet. Skälet till det är naturligtvis att det inte anses vara ett bra land att göra investeringar i. Stimulansåtgärder bör vidtas. Den konkurrensutsatta sektorn bör ges utrymme i ekonomin. Återhållsamhet bör iakttas beträffande de offentliga utgifterna. Det totala skattetrycket bör inte stiga. Höjningar av mervärdeskatten skapar speciella problem för samhälls-

ekonomin, eftersom det driver upp kostnadsläget och skapar fördelningspolitiska spänningar och kompensationskrav i löneförhandlingarna.

Vi från centern menar att ett ökat privatsparande är viktigt – det främjar investeringar och bytesbalans utan att driva upp kostnadsläget. Åtgärder för de regioner som har problem med arbetskraft måste vidtas. Det är viktigt att utbudet ökar på dessa platser och att arbetstillfällena flyttas till orter där det finns arbetskraft.

Oberoende av konjunkturläget bör ett långsiktigt arbete bedrivas för att vidta de strukturella förändringar som är nödvändiga för att förbättra ekonomins funktionssätt. En skattereform med en rättvis fördelningsprofil, en reformerad offentlig sektor samt en politik som tillvaratar hela landets utvecklingsförmåga hör till de viktigaste åtgärderna.

Fru talman! Vi behandlar i detta betänkande budgeten för 1990/91. Det budgetalternativ som centern har presenterat är stramt. I samband med budgetpropositionen beräknade vi det till drygt 4 miljarder stramare än regeringens. Vi angav samtidigt att en del av detta skulle kunna komma att tas i anspråk i samband med regeringens kommande särpropositioner. Ett reviderat budgetalternativ kommer vi naturligtvis att redovisa i samband med att kompletteringspropositionen behandlas. Under alla förhållanden blir centerns budget stramare än regeringens.

Besparingarna inom den offentliga sektorn uppgår till nära 3 miljarder kronor i förhållande till propositionen.

Centerns förslag i budgetalternativet sänker skattetrycket med nära 3 miljarder kronor. Då har vi dessutom räknat med att slopad omsättningsskatt innebär ökade skatteintäkter för statskassan. Därtill kommer sänkningarna av skattetrycket i samband med genomförandet av skattereformen.

Centerns samlade förslag – redovisade i budgetalternativet, men också i samband med regeringens stopp-paket, i samband med proposition 114 samt vid några ytterligare tillfällen under våren – innebär en stramare finanspolitik än regeringens. Centerns stabiliseringspolitiska förslag ger därutöver en ytterligare åtstramande effekt. En längre gående åtstramning är, som jag anförde, till följd av konjunkturläget inte längre önskvärd.

Sveriges ekonomiska situation, fru talman, är sådan att det är viktigt att regeringen nu agerar med större kraft än vad den har gjort under det senaste halvåret. För en minoritetsregering är det viktigt att sträva efter bredaste möjliga lösningar, och sådana kan åstadkommas bara i det sakpolitiska mittfältet.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till centerns reservationer vid finansutskottets betänkande nr 20.

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag skall inte kommentera allt det som Gunnar Björk sade utan bara göra en liten jämförelse.

Förra våren slöts en överenskommelse mellan centerpartiet och socialdemokraterna. Innehållet i det dåvarande paketet var följande: tvångssparande och höjda arbetsgivaravgifter, som leder till höjd kostnadsnivå inom näringslivet. Därtill innehöll det några extra fastighetsskatter och investe-

ringsskatter och en del annat smått och gott. Men det väsentliga var tvångsparande och höjda arbetsgivaravgifter.

Enligt den nu träffade överenskommelsen ligger först och främst skattereformen fast, och det görs besparingar inom socialförsäkringssektorn och sänkningar av arbetsgivaravgifterna, vilket leder till en lägre kostnadsnivå inom näringslivet.

Jag tycker att denna jämförelse helt talar för sig själv.

Anf. 9 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är mycket bra att göra jämförelsen så som den gjordes av Anne Wibble. Den uppgörelse om obligatoriskt sparande som centern ingick innebar att vi fullföljde den icke-socialistiska linje som Anne Wibble, Lars Tobisson och jag har varit överens om, så till vida att besparingar skall göras inom den privata sektorn. De pengar som vi drog in innebar en åtstramning, men skall återgå till dem som har sparat. Också arbetsmiljöavgiften sätts in på en fond, varifrån medlen återgår till näringslivet och till en del av dem som satt in pengarna. I uppgörelsen ingick också livsmedelssubventioner.

Vårt alternativ innebar en indragning av pengar, som sedan skall återgå. Folkpartiets förslag innebär att man skall dra in pengar och lägga dem i statskassan. Det är en helt annan sak.

Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Det är fullständigt omöjligt att på något sätt förklara tvångsparandet, Gunnar Björk. Jag är glad att hans försök omfattade bara några meningar. Ingen människa förstår vad tvångssparandet är bra för, alla människor tycker mycket illa om det, och alla ekonomer anser att det är fullständigt verkningslöst. Vi bör nog glömma tvångssparandet fortast möjligt. Jag föreslår att Gunnar Björk röstar för folkpartiets och moderaternas reservation, där vi kräver att tvångssparandet snarast upphävs.

Hur man än räknar med att pengarna skall användas eller inte användas är det så att höjda arbetsgivaravgifter betalas i första hand av näringslivet och höjer dess kostnader. Det spelar inte den minsta roll om pengarna läggs i en fond eller går in i budgeten – effekten av höjda arbetsmiljöavgifter blir att kostnaderna ökar. Så enkelt är det. Effekten av den fulla kompensationsen inom sjukförsäkringssystemet, som folkpartiet nu verkar för, är att kostnadsnivån inte ökar.

Gunnar Björk anförde tidigare också synpunkten att det mest är fråga om strukturåtgärder, som får effekt först på sikt. Det sade han med litet av förakt i stämman. Jag måste säga att jag är glad över att vi nu, under våren 1990, beslutar om strukturåtgärder på sikt. Det är alldeles riktigt att problemen är strukturella och att effekterna inte kommer att bli synliga omedelbart. Men då är det faktiskt desto viktigare att man börjar genast. Vi ser redan på 1990 som ett förlorat år. Vad det nu handlar om är att se till att inte också 1991 och åren därefter blir förlorade år, men det är precis vad de skulle bli med Gunnar Björks konstiga politik.

Anf. 11 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Man kan ändå konstatera att hushållssparandet har ökat under det gångna året och att det förslag som framlades var utbudspolitiskt mycket värdefullt. Man kan också konstatera att vi genomförde en betydligt större åtstramning, dessutom i bättre tid än folkpartiet, eftersom den kom för ungefär ett år sedan. Skall man göra en åtstramning är det dessutom mera rimligt att göra den i en konjunkturuppgång. När vi nu verkar vara överens om att konjunkturen har vänt är det väl litet för sent. Det är en klar skillnad i förhållande till den åtgärd som centern deltog i. Vi drog in pengar, satte in dem och låter dem återgå, medan folkpartiet envisas med att nu öka skatterna, vilket Anne Wibble hittills alltid har varit emot.

Folkpartiets åtgärd påminner om att kasta in jästen efter brödet i ugnen, vilket är litet sent. Dessutom verkar det vara fel på jästen.

Förste vice talmannen anmälde att Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Vad den ekonomiska politiken kommer att resultera i, efter vårens alla turer, har definitivt klarnat efter socialdemokraternas uppgörelse med folkpartiet. Ett statsråd uttryckte att hon var stolt över sitt parti och uppgörelsen med folkpartiet, för utan den skulle något ännu värre inträffa. En annan ledande socialdemokrat har valt tjänstledigheten som en reaktion på uppgörelsen, och Ingvar Carlsson II säger sig vara tvungen till denna politiska uppgörelse. I vilken position till uppgörelsen som Roland Sundgren befinner sig får vi kanske höra senare i dag.

Carlsson säger att regeringen inte hade något annat val än att göra upp med folkpartiet – han kunde inte göra upp med vänsterpartiet kommunisterna. Han försökte inte ens, trots att det är på vpk:s röster som han sitter som statsminister. Men Carlsson har nog rätt: det går inte att göra upp med vpk om högerpolitik.

Naturligtvis vet Carlsson att vpk är bäst på fördelningspolitik och prioriterar denna, vilket innebär att en uppgörelse till vänster skulle innebära en omstöpning av skatteomläggningen till förmån för låginkomsttagarna, med en rättvis fördelningsprofil och finansiering. SAP valde förresten väg redan för ett år sedan i skatteutredningen RINK. Det blev folkpartiets väg, och man började kelandet med folkpartiet. Det har resulterat i en tidigareläggning av skattereformen, som nu skall genomföras. Nu får folkpartiet bestämma även den ekonomiska politiken.

Jag kan dock försäkra Carlsson och socialdemokraterna i övrigt om att om vpk skulle få igenom lika mycket som folkpartiet fått, ställer vi oss gärna bakom uppgörelser.

Den uppgörelse som har presenterats i nio punkter är ganska anmärkningsvärd. Att skatteomläggningen ligger fast har vi förstått förut. Man skjuter på barnbidragshöjningarna, vilket naturligtvis är ett svek mot barnfamiljerna. Att man avstår från utbyggnaden av föräldraförsäkringen är det stora sveket mot kvinnorna. Att man inte genomför den sjätte semesterveckan är naturligtvis uttryck för ett förakt mot LO-arbetarna, som inte har sex veck-

ors semester och som av ekonomiska skäl kanske inte ens förmår ta sig en hygglig semester under fem veckor.

Sjukförsäkringen med arbetsgivarinträde, som i tidigare förslag skulle innebära en skärpning med 9 miljarder i finanspolitiken, har nu blivit, om jag har förstått Anne Wibbe rätt, 11–12 miljarder i skattelättnader. Dessutom har socialdemokratin gått med på att arbetsgivarna får kontrollfunktionerna framöver, att de över huvud taget får använda piska och morot.

Arbetslöshetsförsäkringen skall man tafsa på, som var ett av vallöftena 1982. Arbetskadeförsäkringen skall samordnas med sjukförsäkringen. Vad kommer ur detta? *

Sedan skall momsens höjas – återigen en åtgärd som drabbar de lågavlönade. Prisstoppet skall upphöra, trots att det i betänkandet sägs att det bör gälla åtminstone ett år.

Regeringens politik är alltså häpnadsväckande. Folkpartiet har fått igenom minst sju punkter. Man har kanske bara kompromissat på en punkt, nämligen momsens. Detta är en skandal i arbetarrörelsen som lamslår det mesta. "Ekonomerna applåderar" och "jackpot för arbetsgivarna" är omdömen som sätter djupa spår i arbetarrörelsen, Roland Sundgren.

Det nya, positiva statsrådet, som är stolt över partiet och försvarar uppgörelsen med folkpartiet, säger att den måste komma till stånd, därför att i annat fall skulle marknadskrafterna göra det mycket värre. Det är ett mycket intressant påstående – marknadskrafterna skulle ställa till med någonting, och därför behövs det ingrepp. Påståendet är också en hästspark till moderaterna och alla andra med nyliberal politik som vill släppa marknadskrafterna helt fria.

Den stora frågan är: Klarar de råa marknadskrafterna samhällsutvecklingen? Frågan är berättigad, eftersom vi under 80-talet har upplevt en högkonjunktur som har varit längre än på årtionden. Löne- och inkomstklifftorna har ökat, och vinsterna och börsverksamheten har slagit rekord. Miljöförstörelsen fortsätter. De regionala obalanserna förstärks. De sociala insatserna tunnas ut och ställer till problem inom vård och omsorg. Utslagningen har ökat, och det finns 150 000 nya förtidspensionärer. Finalen på denna lista, som kan göras mycket längre, är överhettning i ekonomin och räntehöjningar.

Är det kanske så att vi för att få marknadsekonomin att fungera måste ha karensdagar, minska arbetslöshetsersättningen, som innebär social trygghet, införa kortare semester, längre arbetstid och mer övertid? Det kanske är det valet som väntar socialdemokratin framöver. Vilka ingrepp och åtgärder tänker sig socialdemokratin i nästa steg? Skall ni fortsätta i SAF:s och moderaternas spår, eller vad kommer att hända?

Den avgörande frågan för hela arbetarrörelsen och det politiska livet framöver i Sverige är om socialdemokraterna inte vill ha eller anser att marknadsekonomin inte tillåter ett samhälle där arbetarrörelsens grundläggande värderingar kan genomföras. Det innebär den rättvisa som det arbetande folket kräver, att ingen annan är den andres herre, att ingen överhöghet kan bestämma i samhället. Det innebär jämlikhet i samhället, inte minst för kvinnorna, en ordentlig solidaritet, där man verkligen satsar på gemenskap i stället för egoism.

De här socialistiska grundvärderingarna står vpk för, och de vägleder vår politiska framtoning.

Vi ser nu hur den tredje vägen har kapsejsat. Den har varit en "gräddfil" för kapitalet och de rika. Det har varit en smal, gropig grusväg för det arbetande folket. Det illustreras på det politiska planet och på den arena som finns här i riksdagen med en ofullständig finansplan, misslyckade Hagaöverläggningar, stoppaket som avvisas av riksdagen, en proposition med nygamla riktlinjer och en överenskommelse med folkpartiet.

Den vinstledda utvecklingen har visat sig vara misslyckad för 80-talet och är det även framöver. Det är problem med tillväxten. Produktivitetsökningen i samhället ligger under 1 %. Människors demokratiska inflytande, en god arbetsmiljö och rättvist satta löner anser vpk är huvudvillkoren för en positiv utveckling av produktiviteten. Det är inte överhöghetens piska och morot som skall råda, utan ett demokratiskt synsätt som kan lösa tillväxtproblemen framöver. Arbetslivets villkor kommer att sättas i förgrunden under 90-talet.

När det gäller tillväxten är det fråga om det som kan skapa självständighet för Sverige. Om vi förflyttar tyngdpunkten i våra investeringar utomlands minskar vår nationella självständighet. Därför förespråkar vpk en näringspolitik med infrastrukturella satsningar som verkligen har sin bas i vårt land. Med ett stort kunnande, riktiga investeringar i alla branscher, stöd av AP- och löntagarfonder, regionala och samhällsekonomiska utgångspunkter kan vi kanske stå emot det internationella kapitalets utveckling och gentemot alla andra se ekologiska utgångspunkter för vårt näringsliv.

Detta kräver naturligtvis en demokratiserad ekonomi. Koncentrationen av kapital och makt har varit enorm, inte minst under det senaste årtiondet. Det är med stort beklagande som vi från vpk ser att den debatt som fördes inom arbetarrörelsen, inte minst på 70-talet, med Meidner, om system med fonder som skulle kunna innebära någon form av makt för de arbetande och en nationell bas, har avstannat. Inte minst förfuskandet av MBL är en tragedi, och man måste naturligtvis fundera över finansieringssystemet. De gamla kraven på banksocialisering har lagts åt sidan.

En demokratisering av Sveriges ekonomi är alltså oerhört viktigt. I vårt land och vårt system har vi den demokratiska ordningen att de demokratiskt valda församlingarna överlåter åt enskilda med stor makt att fatta beslut. Det är också en form av demokrati, som framför allt företräds av moderaterna och som klart uttrycktes av Lars Tobisson i hans anförande.

Vpk har som riktlinjer för den ekonomiska politiken satt de mål som är nödvändiga i dag. Tyvärr motsvaras de inte av socialdemokratiens mål. Social tillväxt för rättvisa, jämlikhet och trygghet är raka motsatsen mot regeringens inställning i dag. Rättvis fördelningspolitik, som skall genomsyra politikens alla områden, kan knappast sägas vara regeringens politik. När det gäller rätten till ett meningsfullt arbete och demokratiska rättigheter i arbetslivet går utvecklingen åt fel håll. Vi ser knappast några nya samlade åtgärder från regeringens sida mot den ekologiska krisen. Vi måste satsa på framtidsinvesteringar som gör att vi kan hävda vår nationella suveränitet.

Vpk skulle gärna under dessa vårmånader ha varit med och diskuterat

med socialdemokratin om vettiga åtgärder. Vi har inte avvisat sådana diskussioner.

Ett av de stora problemen var och är överhettningen, framför allt i storstadsområdena. Den svällande, växande och tärande sektorn – inte den offentliga, utan den privata tjänstesektorn – vill regeringen tydligen inte göra någonting åt.

Men vi föreslår att man verkligen skall göra något åt denna sektor i storstadsområdena. Vi har föreslagit en extra höjning av den allmänna löneavgiften med 5 procentenheter i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena. Det tycker vi är ansvarsfullt, när vi ser vart den ekonomiska politiken bär hän; den skapar orimliga obalanser i samhället. Men vi har inte mött något gen svar från regeringens sida.

I dag gäller det faktiskt att ha en broms på den privata tjänstesektorn i stället för att med alla medel införa kommunalt skattestopp, som innebär problem för vård, omsorg, service och kultur. Naturligtvis kommer ett kommunalt skattestopp – och framför allt att det inte blir några nya medel från statsmakterna – att skapa problem när det gäller den sociala rättvisan. Det är inget tvivel om att kommunernas underskott minst motsvarar statens överskott i dag. Och när vi säger att vi behöver en broms för kommunalskatterna, menar vi att det behövs ett ekonomiskt stödpaket, främst riktat till de socialt viktiga områdena, för att hävda den sociala rättvisan.

Visst finns det mycket att göra ute i kommunerna. Och jag vill för vpk:s del deklarera att vi är för en mycket effektiv och ändamålsenlig kommunal verksamhet. Vi vill absolut inte vara med om en offentlig verksamhet med låg produktivitet, med ineffektivitet. Men vi vill ha en bra personalpolitik och en bra arbetsmiljö för att kunna göra goda insatser på det sociala området. Det är därför som vi i våra förslag och våra budgetalternativ satsar 7,3 miljarder på kommunerna – 3 miljarder för personalåtgärder och 1,3 miljarder till barnomsorgen. Det är oerhört viktigt att man ser den kommunala verksamhetens sociala delar som en av förutsättningarna för att vi här i landet skall kunna ha någon form av produktivitet som kan öka.

Men när jag ser på andra val, när jag ser framför mig att moderaternas förslag efter tre år kommer att genomföras av socialdemokraterna, så måste jag säga att moderaterna egentligen inte har något större intresse av att göra den offentliga sektorn effektiv. Man vill egentligen strypa den för att skapa vad som kallas en miljö för privatiseringar. Det handlar inte om social omsorg. Nästa grepp från socialdemokratin, om man fortsätter på den här vägen, om man som hittills följer moderaterna, är att sänka skattetrycket och strypa resurserna till dessa viktiga sektorer.

Bakom regeringsproblemen ligger alltså en felaktig fördelningspolitik. Löneökningarna – och bara löneökningarna – utnämns till inflationsorsak. Höga vinstkrav och spekulation har helt nonchalerats.

Det är inte vilka löner som helst som förorsakar inflationen enligt SAF, de borgerliga partierna och regeringen. Högavlönade och andra välavlönade kan tydligen öka sina löner och förmåner utan att det inverkar på inflationen. LO-tidningen nr 12 har retat många med sina jämförelser i fråga om löneutvecklingen. De som predikar stopp för löneökningar för vanliga arbetare inom privat och offentlig verksamhet höjer själva sina löner. Regering-

ens och riksdagens ledamöter och de fackliga ombudsmännen jämför sig med dem som har toppbefattningar inom den offentliga sektorn – och de som har toppbefattningar i den offentliga sektorn jämför i sin tur med den privata marknaden, där SAF:s direktörer minsann inte ligger lägst i ligan när det gäller att öka sina förmåner.

Detta har socialdemokratin anammat under 80-talet som en lönepolitisk utveckling. Den statliga lönepolitiken lades om. Det är cheferna och de s.k. nyckelgrupperna – de vävlönade – som skall premieras. Med den signalen – och genom att man nonchalerat vinstkraven och spekulativen – har vi fått den höga inflation vi har i vårt land.

De flesta inom LO och TCO har rätt till rättvisa löner. Med en rättvis fördelningspolitik – framför allt en rättvis skattepolitik – kan reallöneökningar uppnås med kanske lägre löneökningskrav.

Någon press på priserna har inte förekommit. En ordentlig prispresstrategi måste utarbetas. Lönerna är inte huvudorsaken, utan vinster och spekulation.

Nu är ju regeringens prisstopp rena skämtet – inte för att det finns många undantag från pris- och hyreshöjningarna, utan för att när socialdemokraterna och folkpartiet gör upp avvecklas pris- och hyresstoppen utan att några åtgärder vidtas mot pris- och hyreshöjningar. Vpk anser att prisstoppen skall vara kvar. Och vi har tidigare sagt att vi tycker att det skall vara kvar till dess att vi har vidtagit åtgärder så att vi inte skall få någon höjning av priserna när det avvecklas. Men vi kanske blir ensamma, Roland Sundgren, om att rösta för att prisstoppen och hyresstoppen skall vara kvar. Vi får väl se senare i dag.

Utgångspunkten för vpk är alltså en rättvis fördelningspolitik, inriktad på låginkomsttagarna inom framför allt LO och TCO. Vi vill ha social rättvisa med satsningar på vård, omsorg, skola och kultur. Demokrati och maktförändringar i arbetslivet är något oerhört väsentligt. Vi måste ha en nationell industri- och näringspolitik med satsningar på framtidsinvesteringar, och vi måste verkligen ge oss i kast med den ekologiska krisen.

Till sist vill jag bara påpeka att om inte regeringens kelande med folkpartiet upphör, kommer det att få politiska konsekvenser för framtiden. Det går inte att bara komma tillbaka till vpk om en viss tid och begära stöd, när folkpartiet inte vill ställa upp. Vpk kan omöjligt stödja en socialdemokratisk regering som bedriver ren borgarpolitik. Om resultatet blir socialdemokratins fall, så får socialdemokraterna faktiskt skylla sig själva.

Utvecklingen inom politiken ser nu ut att gå mot ett högerblock med SAF och moderaterna, ett diffust mittenblock med socialdemokraterna, folkpartiet och centern, samt en vänster där vpk och många av arbetarrörelsens organisationer kommer att ingå. Det är faktiskt en ganska intressant utveckling som, Rolf Sundgren, kan frigöra hela arbetarrörelsens kraft att påverka politiken.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i mom. 20 och 24. Vpk:s krav på höjd alkohol- och tobaksskatt, som vi lade fram i januari, har fått stöd av regeringen i proposition 114. Dessutom yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 13 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Vi svenskar lever tungt på jorden, och vi alla i den industrialiserade världen lever tungt. Vår tyngd i världen beror på att vi lever så slösaktigt och att vi förstör de ekologiska systemen och framtiden för kommande generationer. För att vara solidariska måste vi anstränga oss att leva lättare på jorden.

Utgångspunkten för det budgetförslag som miljöpartiet de gröna utarbetade med anledning av nådiga luntan är att vi lever i en tid med två samtidigt pågående kriser, den ekologiska och den ekonomiska, och att dessa två kriser har ett klart och entydigt samband med varandra. Båda beror på att vi slösar så förtvivlat mycket. Vår förbrukning av materiella resurser är orimligt stor, sedd ur såväl nationell som global synvinkel. Utanför våra gränser slösar man förvisso kraftigt och i ökande takt.

Marknadsmöjligheterna för svensk industri är stora, men de minskar nu kraftigt på grund av att vi under ett antal år har låtit priser och löner skena i höjden. Våra exportvaror blir dyrare och därmed svårare att exportera. Till detta kommer självfallet att svensk industri har passat på att höja priserna rejält under den långa högkonjunkturen. Det avspeglas i de kraftigt höjda vinstnivåerna inom industrin.

De höjda priserna har lett till omfattande löneökningar, som i sin tur bidrar till att höja tillverkningskostnaderna. Karusellen är därmed i gång.

Industrin har länge arbetat nära sitt kapacitetstak. De köpkraftshöjande löneökningarna medför ett ökat köptryck, som bara kan mättas genom import.

Sammantaget innebär detta att bytesbalansen blir negativ, och det i rasande fart. Tal på minus 50–70 miljarder nämns för de närmaste åren. Vi måste nu låna pengar utomlands till stigande räntor för att betala den överkonsumtion som våra reallöneökningar har frestat oss till.

Visst är det absurt att vi pressar upp priser och löner till nivåer så höga, att vi tvingas låna för att förbruka vardagsvaror! Vi överlåter åt våra barn och barnbarn att betala för vår överkonsumtion.

Överkonsumtionen, som är en överförbrukning av materiella resurser, leder till omfattande och förödande miljöförstöring. Detta sker därför att vi i den industrialiserade världen anser oss ha rätt att sätta vår prägel på naturen. Vi spelar naturens herrar.

I de debatter som jag har kunnat medverka i under min riksdagstid har det ännu aldrig gått att få till stånd en diskussion om tillväxtens gränser och de fysiska begränsningar som vi har som människor. Jag vill nu fråga Roland Sundgren och statsrådet om de ser någonting i vår omvärld och vår miljö som kan vara begränsningar för en ständigt ökad materiell konsumtion och ekonomisk tillväxt. Om ni gör det, vill jag fråga, vilka slutsatser ni drar av denna insikt.

Våra kriser är överflöds- och slöserikriser. Vi skuldsätter oss både ekologiskt och ekonomiskt. Den dubbla krisen borde innebära att vi ansträngde oss att inte skuldsätta oss mer och att vi betalade våra skulder – vi har ett betalningsansvar.

När statsministern rättfärdigar sin nyligen träffade överenskommelse med

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Westerbergsgänget säger han att det finns fyra projekt som ställer anspråk på samhällsekonomin, och det är:

- högre reallöner,
- längre ledighet,
- bättre omsorg för barn och äldre samt
- utbyggnad av näringslivet.

Det är med förfaran jag konstaterar att han inte med ett enda ord nämner miljön och det ekologiska förfallet. Dessa frågor finns uppenbarligen inte i statsministerns sinnevärld. Vi kan bara konstatera att statsministern struntar i miljöfrågorna och att han ingår i den stora kretsen av medvetna miljöbovar.

Därför ser det ut som det gör i Sverige, och därför är det naturligt för regeringen Carlsson att bygga en ekologiskt orimlig bro över Öresund, prospektera efter olja i Östersjön, tillåta reklam i svensk TV och skjuta på kärnkraftsutvecklingen. Eller hur blir det med dessa viktiga framtidspunkter i det socialdemokratiska partiet?

Mina erfarenheter från riksdagsarbetet är inte speciellt positiva när det gäller de olika partiernas medvetenhet om sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring. Man agerar som om dessa samband över huvud taget inte fanns, som om alla de kunskaper som vi intresserade medborgare kan ta del av varje dag inte fanns – som om de flesta vore miljöbovar.

Det är ni när ni inte bryr er om det som händer, när ni medvetet blundar för verkligheten. Om ni inte blundade eller inte struntade i framtiden skulle ni rimligen agera på ett annat sätt: se till att det blev majoritet för förslag som gynnar en dämpad konsumtion och minskad förslitning av människor och natur i stället för att hålla fast vid detta eviga avslående av yrkanden och reservationer där det föreslås miljöförbättringar eller ekonomiska styrmedel för att komma ifrån det ekologiska förfallet.

Det är bedrövtligt och en skam med detta totala ointresse för de centrala framtidsfrågorna och denna fokusering på att till varje pris öka den materiella förbrukningen och den ekonomiska tillväxten, oavsett konsekvenserna.

Den ekonomiska politik som nu har signerats av socialdemokrater och folkpartister bär i allra högsta grad miljöbovarnas stämpel. När vi nu uppenbarligen borde kunna vara överens om vad våra kriser består av och vad de beror på, borde det vara enkelt att föreslå en politik som leder till att vi kan klara såväl den ekonomiska krisen som den ekologiska. Men icke så! För allt i världen – blunda och kör! Det verkar vara måttot för dagen.

Den omtalade skattereformen, som är beklämmande i många stycken, leder till ökade sociala orättvisor och ökad materiell förbrukning och leder oss längre in i de ekonomiska och ekologiska kriserna. Varför då? Jo, därför att man anser att ett av våra allvarligaste problem är att vi arbetar för litet i Sverige – detta trots att antalet människor i lönearbete har stigit kraftigt de senaste åren.

Vad gör då dessa puritanska arbetsstrategier? Jo, de sänker inkomstskatterna rejält för dem med höga inkomster och låter dem med låga inkomster stå för betalningen genom mer och intensivare lönearbete för att de skall kunna klara sina ekonomier. Deltidsarbetande, speciellt kvinnor, skall

tvingas ut i ofta monotona, förslitande arbeten därför att deras vardagskostnader stiger kraftigt för att de skall ge de redan rika ännu mer att slösa med.

Är detta en solidarisk politik av en socialdemokratisk arbetarregering av 90-talsmodell, inspirerad av de nya makthavarna folkpartiet? Inte undra på att de gamla trogna inte känner igen sig och att opinionssiffrorna rasar! Det skall de göra med en så skamlös roffarpolitik förd av miljöbovar.

Jag vill citera Willy Bergström i skriften Socialdemokratins samhälle, där han skriver:

Knappast någon gång i partiets historia torde privatkapitalismen så kraftfullt ha förstärkts på kort sikt som efter 1982. Det torde också vara svårt att hitta en tidigare period med så omfattande omfördelning av förmögenheterna till förmån för rika privatpersoner som under 1980-talet.

Denna politik fortsätter i dag med oförminskad styrka i skydd av folkpartiet.

Generalsekreteraren i Svenska naturskyddsföreningen Anders Wijkman har sagt följande:

Om tankarna på "gröna" skatter inte redan nu förs in i arbetet med skattereformen är risken överhängande att det kommer att dröja ytterligare flera decennier innan vi får ett miljöanpassat skattesystem.

Så verkar det bli.

Momsen skall höjas generellt med 1 % för att dämpa konsumtionen. Det kan låta bra, men det ger ingen miljöprofil, och det ger inte medborgarna incitament att söka sig till mindre miljöförstörande produkter och varor.

Nu hade det äntligen varit läge att sänka eller slopa moms på den svenska basmaten, att höja den för andra varor, att få fart på bra svensk odling och att minska importen av kraftigt besprutade grödor.

Det hade varit läge att avskaffa moms på persontransporter. Varför det? Jo, därför att moms på persontransporter minskar åkandet med järnväg och annan kollektivtrafik och ökar bilåkandet. Vad betyder det? Jo, att de farliga utsläppen från bilismen gynnas. Så kan bara medvetna miljöbovar handla.

Hade det inte varit läge att nu sänka hastigheterna på våra vägar för att minska bensinförbrukningen och importen av bränslen som ett bidrag till att stoppa försämringen av bytesbalansen?

Det som skulle gynna miljön och minska koldioxidbelastningen struntar ni i. Ni bryr er inte ens om att komma till rätta med bytesbalansen med så enkla medel, trots att ni är så bekymrade över såväl bytesbalansen som koldioxidutsläppen och kväveoxidutsläppen. Är era bekymmer bara munväder, ni socialdemokrater och folkpartister?

Hur ofta hör vi inte moderater och folkpartister säga att vi måste göra något åt den offentliga sektorns utgiftsökningar och speciellt då inom vården. Vi gröna håller med om att det måste göras något. Men till skillnad från högergnöarna i politiken föreslår vi åtgärder som faktiskt kan sänka kostnaderna för den offentliga sektorn.

En sådan viktig åtgärd är att sänka farterna på våra vägar. På så sätt minskar olyckorna kraftigt och därmed också belastningen på den offentliga sektorn. För att inte tala om att lidandet minskar.

En annan åtgärd är att sänka arbetsgivaravgifterna och växla dem mot höjda energi- och miljöskatter.

Inget sådant sker, för när det kommer till kritan bryr man sig egentligen inte ett enda dugg om den offentliga sektorn. Det är politiskt bra att den är trängd av alla dessa olycksfall, för då kan man klaga på den och använda situationen politiskt för att frammana bilden av ett dåligt samhälle.

Dessutom skulle ju BNP gå ner om olyckorna skulle minska, och det skulle enligt dessa strategier vara en än värre olycka för landet.

Det är med andra ord det råa, kalla samhället som de vill bygga upp, moderater och folkpartister, inte ett mjukare, människovänligare, som är mindre skadebelastat.

Det är tragiskt för svenska folket att socialdemokratiens ledning har funnit det förenligt med sina intressen att liera sig med de brutala krafterna i samhället, krafter som socialdemokratien förr försökte bekämpa. Det är märkligt med det stora vägmästarpartiet socialdemokraterna, som inte vågar ta ansvar för de många och de utsatta.

I gröna luntan som miljöpartiet de gröna presenterade som alternativ till den nådiga och som ligger bakom våra reservationer till detta betänkande visar vi

hur vi kan ta de första stegen till ett samhälle i ekologisk och ekonomisk balans,

hur vi med medvetna järnvägsinvesteringar kan komma bort från merparten av bilismens vådor,

hur vi kan omdana det svenska jordbruket så att det kommer bort från konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel och bli uthålligt och kan ge oss bra livsmedel och jordbrukarna en god försörjning,

hur vi kan börja minska flygets skadeverkningar genom att också flygbränslet beskattas som bränslet för vägfordon och göra det dyrt att flyga utom till speciella destinationer,

hur vi genom att omforma energibesiktningen till skatt på encenergiråvaror främjar hushållande med energi,

hur vi med omfördelning av arbetskraftsbesiktningen gynnar glesbygder och lokal produktion och kan börja minska det omfattande okynnestransporterandet i landet,

hur vi genom att avbryta JAS-projektet får resurser för att ta itu med våra långsiktiga överlevnadsproblem.

I den gröna luntan balanserade vi budgeten på så sätt att vi medvetet minskade konsumtionsutrymmet för medborgarna, tog pengar från företagen och lade pengarna på framtidsinvesteringar för den spårburna kollektivtrafiken. På så sätt bidrar vi till att minska efterfrågan, inflationen och underskotten i bytesbalansen.

Det har varit fascinerande att se med vilken fermitet och iver som alla dessa förslag avvisas i utskotten: Inget av värde. Ointressant. Låt det fortsätta som förr. Efter oss syndafloden.

Varför det? Jo, därför att våra förslag stör det invanda tänkandet och därför att man faktiskt har en sorts glädje i att såväl ekonomi som ekologi förstörs. Det går inte gärna att tolka handlingarna på annat sätt.

Jag har svårt att inte se Tobisson, Wibble och Sundgren annat än som kva-

lificerade miljöbovar, och likaså naturligtvis alla de som ställer sig bakom eller framför dem i det politiska livet.

Vill de förta denna sanna bild av sina gärningar, skall de upp till bevis. Det finns möjlighet att föreslå miljörimliga åtgärder och ställa sig bakom andras förslag till miljörimliga åtgärder, åtgärder som gör det bättre för oss på kort och lång sikt såväl ekonomiskt som ekologiskt.

Vi måste komma bort från den ekonomiska politik som innebär medvetna steg mot att förstöra våra livsbetingelser in i det ekologiska förfallet. Den är förödande, och det är förnedrande att åse det usla spelet om vår framtid som bedrivs med sådan effektivitet i riksdagen och av regeringen. Här finns inga tankar på att vi skall leva lättare på jorden.

Men det finns sätt att komma bort från riksdagens miljöletargi. Sättet är att vi som medborgare och konsumenter tar makt över vår vardag och vår framtid. Framtiden är i våra händer!

Gå och köp Naturskyddsföreningens bok *Handla miljövänligt*, ta den, läs den, kräv, fordra och begär av Dina handlare att de skall ha miljö- och hälsoschyssta varor! Köp dem, tvinga industrin och marknaden till ändringar, kräv märkning, kräv ärliga besked!

Handla är att rösta med plånboken varje dag. Då tar Du ansvar, då sliter Du mindre på miljön och människorna, då slösar Du mindre, då minskar Du den farliga konsumtionen, då förbättrar Du bytesbalansen, då lever Du lättare på jorden, då räddar Du miljön och framtiden för Dina barn och barnbarn, för här inne sker det ännu inte.

Därmed vill jag yrka bifall till alla de reservationer som miljöpartiet står bakom i detta betänkande.

Anf. 14 ROLAND SUNDGREN (s):

Fru talman! Som det har sagts tidigare, är det finansutskottsbetänkande vi nu behandlar det som i mars, om det hade varit ett normalt år, skulle ha dragit upp riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetregleringen. Det är den finansplan som presenterades i januari och de partimotioner och förslag till riktlinjer som lades fram i anslutning därtill och också den proposition, nr 114, som Allan Larsson som ny finansminister har signerat som det här betänkandet behandlar. Jag har i första hand tänkt hålla mig till detta. Det som har hänt därefter och innehållet i den uppgörelse med folkpartiet som träffats sedan vi justerade betänkandet kommer närmast Erik Åsbrink att ta upp i sitt anförande.

Jag vill först säga några saker med tanke på det som anförts tidigare i debatten. Lars Tobisson har talat om att vi går in i 90-talet med en finansplan som andas ett misslyckande för den tredje vägens politik. Även Anne Wibble har varit inne på det och talat om sönderfallet för den tredje vägens politik. Utifrån litet andra utgångspunkter har Lars-Ove Hagberg å sin sida talat om 80-talet som "gräddfilen" för kapitalet.

Eftersom tidsperspektiven tydligen lätt faller i glömska, tror jag att det finns anledning att börja med att säga något om den ekonomiska politik som förts sedan 1982 och betona att den faktiskt har varit mycket framgångsrik för det svenska samhället.

Arbetslösheten, som är den viktigaste fördelningspolitiska faktorn, har i

det närmaste raderats ut. Det gigantiska budgetunderskottet, nära 90 miljarder kronor, har under de senaste åren vänts i ett överskott. Antalet människor i arbete har ökat med över 250 000.

Reallönerna har stigit med över 10 %. Transfereringar, barnbidrag och olika socialförsäkringsåtgärder, har gjort att de disponibla inkomsterna har stigit ännu mer, med 13 %.

Eftersom man ofta hör att hyrorna ökat så kraftigt, finns det skäl att nämna att hyreshöjningarna faktiskt har legat under löneökningarna sedan 1982, vilket icke var fallet de första åren på 80-talet.

Svensk industri har kraftigt utvecklat sin styrka, och vi har påbörjat en omfattande förnyelse av vår gemensamma sektor.

Listan skulle kunna göras längre, men jag vill påminna om dessa fakta, eftersom man av både debatten här i kammaren och den i massmedia ibland bibringas känslan att 80-talet för vårt land var ett förlorat årtionde. Så är verkligen inte fallet. Tvärtom kan vi på nära nog samtliga samhällets områden glädja oss åt en positiv utveckling.

Det kan också vara en viktig påminnelse för oss i dag, när det gäller att lösa problem av ett annat slag, att det kan gå att lösa de problemen också om bara viljan finns, även om de kan se svårlosta ut.

Det överordnade målet för den ekonomiska politiken är för oss socialdemokrater att slå vakt om arbete åt alla. På det området har den förda politiken varit särskilt framgångsrik, så framgångsrik att vi i dag har en så låg arbetslöshet att den i jämförelse med förhållandena i andra industrinationer kan betraktas som unik.

Detsamma gäller vår höga sysselsättningsgrad för både män och, inte minst, kvinnor.

Samtidigt som vi kan glädja oss åt detta vi uppnått sedan 1982 får vi naturligtvis inte – och det är vad debatten gäller i dag – blunda för de problem som sedan ett par år alltmer blivit en realitet för oss.

Inflationen bekämpades framgångsrikt fram till senare hälften av 1980-talet. Den har på senare år börjat stiga kraftigt. Priser och kostnader jagar varandra i ett tempo som är fullständigt oacceptabelt. Det finns alltså ett behov av att strama åt ekonomin.

Förra året vid denna tid avvisade riksdagen regeringens förslag om en tillfällig momshöjning. Riksdagen beslutade senare genom uppgörelse mellan socialdemokraterna och centerpartiet om ett tillfälligt obligatoriskt sparandet om avsättning till arbetsmiljöförbättrande åtgärder, om investeringsavgift för det oprioriterade byggandet i Stockholms och Uppsalas regioner. Detta har haft en viss effekt, men effekten har varit klart otillräcklig. Inte minst de avtal som parterna på arbetsmarknaden har slutit under de senaste åren, som har legat på en alltför hög nominell nivå, har bidragit till att reducera effekterna av de åtstramningsåtgärder som vidtogs förra året.

Vi kan nu konstatera att under perioden 1988–1990 har löneökningarna på den statliga, kommunala och privata sektorn kommit att ligga på nästan samma nivå, mellan 26 och 28 %. Samtidigt har tillväxten i samhället begränsat sig till 6 % under denna period.

Dessa siffror talar för sig själva. Det går naturligtvis inte att fortsätta på detta sätt utan problem, och det blir heller inga löneökningar utan starka

pris- och kostnadsökningar som ligger på en nivå som överstiger förhållandena i våra viktigaste konkurrentländer.

Detta betyder att här krävs bestämda insatser från samhällets sida genom den ekonomiska politiken. Samtidigt krävs en stark vilja från parterna på arbetsmarknaden att snarast nå överenskommelser, så att man kan växla ned pris- och kostnadsökningarna. De måste ned till en nivå som gör det möjligt för den konkurrensutsatta delen av näringslivet att vinna andelar på världsmarknaden. Detta är faktiskt ett villkor för vårt samhälles framtida välfärd.

Vi kan konstatera att löneutvecklingen är ett misslyckande i svensk ekonomi. Ingen tjänar på den, framför allt inte löntagarna. Om det finns några vinnare så är det de som äger fast egendom. Löntagarna skänker varje år via inflationen miljarder till de allra rikaste, och det var inte meningen med löneökningarna.

I regeringens finansplan pekas också på andra problem i vår ekonomi. Tillväxten är för svag för att räcka till för alla de krav och önskemål som finns: krav på ökade reallöner, ökade investeringar i miljön, energi, utbyggd barnomsorg, sjukvård och mycket annat. Vårt sparande är för lågt. För litet av våra resurser avsätts för investeringar, tillväxt och framtida behov. Till det kommer att underskottet i våra utrikesaffärer har börjat växa.

Dessa problem understryker behovet av att den ekonomiska politiken även i dag inriktas på att dämpa överhettningen och förbättra förutsättningarna för en gynnsam utveckling på längre sikt.

Sedan regeringen lyfte fram dessa problem i finansplanen har läget – som också sagts här i debatten i dag – förvärrats ytterligare. Konjunkturinstitutet bedömer nu att tillväxten i bruttonationalprodukten kommer att bli mindre än hälften av förra årets ökning, och detta trots att utvecklingen i vår omvärld bedöms som positiv. Industriinvesteringarnas ökningstakt under 1989 uppgick till 16 %, men beräknas i år stanna vid 5 %. Det är ändå en hög nivå, men det är en lägre ökningstakt.

Konjunkturinstitutet bedömer att underskottet i bytesbalansen för 1990 blir nära 53 miljarder. Lyckas vi inte kraftigt pressa ner pris- och löneökningarna, finns en risk att underskottet 1991 växer till 70 miljarder kronor.

Ett högre ränteläge och lägre vinster för industrin leder till minskade industriinvesteringar. Risk föreligger för den svagaste investeringsutvecklingen sedan början av 1980-talet. Konjunkturinstitutet menar dock att om man lyckas hålla de nominella löneökningarna tillbaka kan situationen för den svenska ekonomin påtagligt förbättras redan under 1991.

Utskottet menar att arbete åt alla måste vara den främsta uppgiften för den ekonomiska politiken. Det allt överskuggande hotet mot en rimlig fördelning av vår välfärd är en stor och okontrollerad arbetslöshet. Den ekonomiska politiken måste därför stabilisera ekonomin, minska överhettningen och inflationen. Den utlandskonkurrerande sektorn måste stärkas och de produktiva investeringarna stimuleras.

De stabiliseringspolitiska åtgärderna måste kombineras med mer långsiktig verkande åtgärder för att öka utbudet av arbetskraft och befrämja den ekonomiska tillväxten.

Den skatteomläggning varom förslag nu har lagts på riksdagens bord kommer att stimulera arbete och sparande. Det råder inget tvivel om att den om-

fattande skattereformen redan nästa år bidrar till en bättre tillväxt genom ökat utbud av arbetskraft, högre sparande och effektivare resursanvändning. Samtidigt ger reformen ett kraftigt tillskott till hushållens köpkraft 1991. Det kommer i och för sig att medföra betydande stabiliseringspolitiska problem om lönerna fortsätter att öka. Men genom skattereformen blir det möjligt att utan någon större löneökning uppnå en viss ökning av realinkomsterna.

Det är vidare väsentligt att fullfölja planerna på ett kommunalt skattestopp för att värna om skattereformens positiva effekter. Insatserna för en förbättrad produktivitet i både den privata och den offentliga sektorn måste förstärkas. Arbetsmarknadspolitikerna måste utvecklas i riktning mot utbudsstimulerande och tillväxtbefrämjande åtgärder.

Regeringen uttalar i sina propositioner att budgetpolitiken alltjämt måste vara mycket restriktiv. Utskottet delar den uppfattningen och menar att regeringens principer väl svarar mot kravet på stramhet och fördelningspolitiska hänsyn.

Regeringen aviserar också ett förslag om lagfäst sjuklön från den 1 januari 1991, och utskottet delar uppfattningen att en lagfäst sjuklön bör införas.

Utskottet ställer sig också bakom regeringens förslag att utreda möjligheterna att införa rätt för anställda att skjuta på semestern eller arbeta med full betalning utöver semesterlönen under en femte och sjätte semestervecka.

Utskottet tillstyrker också regeringens förslag att erbjuda unga balter att under en kortare tid arbeta exempelvis i ett svenskt industriföretag. Detta bör ses som en form av utvecklingshjälp.

Regeringens förslag om en höjning av skatten på alkohol och tobak har utskottets stöd. Dryckesskatten och tobaksskatten föreslås alltså höjas fr.o.m. den 7 maj 1990 med sammanlagt 900 milj. kr.

Som jag inledningsvis sade behandlas i betänkandet även ett stort antal motioner om den ekonomiska politiken. Detta har berörts tidigare i debatten. Jag vill i detta sammanhang särskilt ta upp ett par frågor. Lars Tobisson sade att den moderata ekonomiska politiken inte innebär några tvära kast, utan den är densamma nu som under tidigare år.

Tyvärr fullföljer moderaterna det tråkiga mönster som deras förslag om den ekonomiska politiken har följt under många år och som vi är vana vid. Här ställs de välsituerade gruppernas intresse i förgrunden. Den som haver, honom skall varda givet. Så kan man enkelt sammanfatta det hela. Moderaternas krav gäller sänkt skattetryck, lindrad kapitalbeskattning, sänkt arbetsgivaravgift, sänkt ersättningsnivå i sjukförsäkringen, ett avskaffande av löntagarfonderna, privatisering av statliga företag, att skattesänkningar finansieras genom att medel dras in från kommunerna, en sänkning av ersättningsnivån i föräldraförsäkringen, osv. Moderaternas förslag till skattesänkningar gynnar också de välbeställda, de som har inkomster över 200 000 kr. och de som kan tillgodoräkna sig en förmånligare kapitalbeskattning.

De som inte omfattas av de moderata skattesänkningarna är de svaga och utsatta grupperna i samhället, de grupper som med full kraft drabbas av försämringarna i fråga om sjukförsäkring, föräldraförsäkring, delpensioner och andra trygghetssystem. De moderata kraven på neddragningar av medel till kommunerna skulle samtidigt avsevärt försämra den service och omvårdnad

Glädjande nog kan man konstatera att moderaterna med sina krav i dag står isolerade i den politiska diskussionen.

Jag märker att jag får lov att ta upp annat av det som har sagts i mina repliker. Men jag måste ändå nu, fru talman, ta upp en sak som både Lars Tobisson och Anne Wibble berörde, nämligen hur jag skall rekommendera socialdemokraterna att rösta när det gäller pris- och hyresstoppet.

Anne Wibble tog upp frågan om arbetsgivarnas kompensation för sjuklöner. Utskottet har i denna fråga endast refererat regeringens förslag. I sammanfattningen av utskottets synpunkter på s. 86 i betänkandet finns detta inte med, utan vi hänvisar endast till de principer som redovisas i finansplanen. Frågan om arbetsgivarnas kompensation för sjuklöner togs ju upp i proposition 114. På s. 78 skriver vi att utskottet i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen kommer att redovisa en förnyad beräkning av statsbudgetens inkomster och utgifter. Detta gäller således arbetsgivaravgifterna, motsvarande en åtstramning av 10 miljarder kronor per år. Detta är en fråga som flera har tagit upp, men vi har alltså här att avvakta kompletteringspropositionen.

När det gäller hyresstoppet vill jag anföra följande. Utskottet godkänner i betänkandet att prisregleringslagen får tillämpas från den 8 februari 1990. Utskottets förslag innebär att lagens bestämmelser om prisstopp m.m. kan tillämpas under ett år räknat från detta datum, dvs. t.o.m. den 7 februari 1991.

Som framgår av utskottets motivering är det önskvärt att ett pris- och hyresstopp kan bli kortvarigt, och detta är naturligt när det nu inte är kombinerat med ett lönestopp. Regeringen har också sedan utskottet skrev detta betänkande beslutat att pris- och hyresstoppet skall upphöra att gälla fr.o.m. den 12 april 1990. Det vore därför naturligtvis olämpligt om riksdagen nu beslutar att prisregleringslagen skall få tillämpas t.o.m. den 7 februari 1991.

Det är därför min uppfattning att ett sådant beslut inte bör fattas av riksdagen, och jag föreslår att kammaren avslår propositionens förslag i denna del, dvs. bil. 2 i proposition 114. Mitt förslag till hemställan under mom. 3 framgår av det förslag som jag räknar med har delats ut till kammarens ledamöter under överläggningen.

I betänkandet föreslår utskottet också att riksdagen till regeringen gör ett tillkännagivande som innebär möjligheter att i vissa fall överskrida stopphyran. Det är ett förslag som bostadsutskottet i ett yttrande har framfört till finansutskottet och som finansutskottet har ställt sig bakom. Jag anser att denna möjlighet bör finnas för perioden den 8 februari – den 12 april 1990 och att riksdagen, som utskottet har föreslagit, bör göra ett tillkännagivande av denna innebörd. Jag yrkar alltså att mom. 3 i hemställan får följande lydelse:

3. beträffande pris- och hyresstopp

att riksdagen med anledning av prop. 1989/90:114 bil. 2 och med avslag på motionerna 1989/90:Fi44 yrkande 2, 1989/90:Fi45 yrkande 2, 1989/90:Fi46 yrkande 2, 1989/90:Fi47 yrkande 1, 1989/90:Fi48 yrkandena 3 och 4, 1989/90:Fi206, 1989/90:Fi209, 1989/90:Fi704 yrkande 1 avslår förslaget om

tillämpning av prisregleringslagen (1989:978) samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om överskridande av stopphyra.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 15 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Ett inslag i Roland Sundgrens anförande var en schablonartad nidteckning av moderat ekonomisk politik. Jag hänvisar i detta ärende till vad jag tidigare har sagt till herr Sundgrens företrädare som talesman för den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Det var verkligen anmärkningsvärt att Roland Sundgren i denna situation gav sig till att förklara att den tredje vägens ekonomiska politik sedan 1982 har varit mycket framgångsrik. Som bevis för detta sades att arbetslösheten har raderats ut. Men har inte Roland Sundgren upptäckt att detta nu framställs som det stora problemet och att inte minst regeringens långtidsutredning pläderar för en höjning av arbetslösheten som den enda vägen att komma till rätta med de ekonomiska problemen?

Vidare sades att budgetunderskottet hade blivit ett överskott. Ja, men det är denna överbeskattning av medborgarna som leder till den kostnadsstegring som vi har i dag. Roland Sundgren säger att löneökningarna har varit stora och att detta skulle vara en fördel. Men det är just detta som är problemet och som leder till att vi genom våra priser slås ut från den internationella marknaden.

Sanningen om vårt ekonomiska läge nu, efter åtta år av den tredje vägens ekonomiska politik, är att vi har den lägsta tillväxten bland OECD-länderna, vilket vi förenar med en snabbare inflation än i något sådant land. Årstakten är för närvarande över 11 %.

Vi har som en följd av dessa företeelser ett växande underskott i bytesbalansen, vilket i och för sig Roland Sundgren var medveten om. Men förstår han då inte sambandet och att det är den förda politiken som lett fram till den situationen? I dessa avseenden är vi mer illa ute i dag än år 1982, särskilt om man beaktar att läget är betydligt mycket bättre i våra konkurrentländer.

Jag kan sedan konstatera att Roland Sundgren med anledning av min fråga om prisstoppet i all hast har producerat ett papper som har delats ut på ledamöternas bänkar. Det är inte lätt att utläsa betydelsen av den skrivelsen. Men jag skall ge en översättning: Med anledning av propositionen om prisstopp och med hemställan om avslag på bl.a. den moderata motionen om avslag hemställs att riksdagen avslår förslaget om prisstopp. Krokigt var ordet!

I själva verket ansluter sig nu Roland Sundgren till den reservation från bl.a. moderaterna i vilken det yrkas avslag på förlängning av tillämpningstiden av prisregleringslagen. Men ändå skall det göras ett tillkännagivande om tillämpningen! Jag är inte riktigt på det klara med om detta skall gälla retroaktivt för det prisstopp som har varit, dvs. att det skall bli möjligt att retroak-

tivt höja hyror för perioden fram till den 12 april. Eller är detta något slags vittnesbörd om att här kan komma ytterligare ingrepp? I så fall är det någonting som kommer att locka fram tidigare lagda prishöjningar framöver.

Har ni över huvud taget inte lärt något av att under den period som vi hade pris- och hyresstopp här i landet steg priser och hyror mer än vad de hade gjort på tio år? Det borde sätta några spår.

Man måste också komma ihåg att utskottets motivtext kvarstår. I utskottets betänkande står på s. 55 att det i det nu uppkomna läget är angeläget att förväntningar av ytterligare pris- och kostnadsökningar hålls tillbaka och att nu gällande prisstopp förlängs. Man talar om att detta skall gälla till dess man vunnit bättre klarhet om den förväntade lönekostnadsutvecklingen. Har ni vunnit en sådan klarhet? Det står i betänkandet att detta skulle ta några månader, och det står fortfarande kvar i betänkandet. Hur tänker Roland Sundgren ändra på detta?

Anf. 16 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag reagerar också mot Roland Sundgrens historiebeteckning. Det han sade var, i en kort sammanfattning, följande: Den ekonomiska politiken har varit mycket framgångsrik, och därför är vi nu i kris. Det tror jag är mycket svårbegripligt för de flesta normalt funtade människor.

Jag vill fråga Roland Sundgren om han verkligen håller fast vid att den ekonomiska politiken har varit mycket framgångsrik. Hur förklarar han i så fall de problem som finns i dag och som utgör skälet till att det nu har träffats en krisuppgörelse mellan folkpartiet och socialdemokraterna? Om han tycker att uppgörelsen är helt onödig vore det intressant att få veta det.

Det är ett faktum att vi har ett mycket bekymmersamt läge. Detta är i stor utsträckning ett exakt och konkret resultat av en felaktigt förd ekonomisk politik. Till råga på allt har detta skett under utomordentligt gynnsamma yttre omständigheter. Det har internationellt sett varit högkonjunktur under hela den socialdemokratiska regeringstiden, och det har resulterat i dagens ytterst bekymmersamma läge. Detta är en historieskrivning som jag hoppas manar till eftertanke.

Sedan måste jag också ställa samma fråga som Lars Tobisson ställde: Hur kan man med anledning av en proposition i vilken det föreslås prisstopp yrka avslag på motioner i vilka man säger nej till prisstoppet och sedan komma till slutsatsen att prisstoppet skall bort? Det synes mig en aning ologiskt.

Jag kan mycket väl förstå att politisk prestige är involverad och att det skapar problem att yrka bifall till en borgerlig reservation om att ta bort prisstoppet. Men jag undrar om detta ändå inte skulle vara det enklaste, Roland Sundgren.

Jag noterade att Roland Sundgren även i sitt anförande här i kammaren glömde bort det som vi i folkpartiet kallar det glömda Sverige. Han berörde inte med ett ord våra förslag till fördelningspolitiskt motiverade förbättringar för gamla människor inom långvården, människor som står i sjukvårdsköer och familjer som har barn med handikapp, för att nämna några grupper. Eftersom det inte nämns något om detta i betänkandet eller i Roland Sundgrens anförande vill jag fråga vad det är för fel på dessa våra förslag.

Vad är det för fel på att vilja förkorta köerna på sjukhusen? Vad är det för fel på att vilja ge möjlighet till ett eget rum på långvården för dem som vill ha det? Vad är det för fel på förslaget om att höja vårdbidraget till familjer med handikappade barn? Vad är det för fel på förslaget att förbättra handikappanpassningen inom kollektivtrafiken? Jag skulle önska att Roland Sundgren gjorde sig mödan att inte glömma bort det glömda Sverige och att han åtminstone berör frågeställningen något.

Anf. 17 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Man kan undra om Roland Sundgren och vi andra levtt i samma tid när man hör honom referera till att 1980-talet har varit så framgångsrikt. Har han aldrig besökt något möte eller någon arbetsplats och mött de vanliga arbetande människorna som bär upp samhället? De har sett att det har blivit löne- och inkomstklyftor och att de väletablerade i samhället har haft stora framgångar.

Miljöförstörelsen fortsätter, och vi har enorma regionala obalanser som skapar problem i vår ekonomi. De sociala insatserna tunnas ut. Det finns fler utslagta, och vi har problem med arbetsmiljön. Det är situationen efter detta framgångsrika 80-tal och den tredje vägens ekonomiska politik!

Jag undrar om Roland Sundgren över huvud taget var med när det rika och etablerade fick "gräddfilen" legaliserad av det socialdemokratiska partiet.

Vi i vpk har sagt att vi stöder socialdemokraterna när de hävdar den fulla sysselsättningen och rätt till arbete åt alla. Men vad kommer att hända i nästa moment, i konjunkturnedgången, Roland Sundgren? Med vilka medel skall en socialdemokratisk regering – som traskar patrull med moderaternas politik med tre års fördröjning – tillsammans med folkpartiet hävda den fulla sysselsättningen?

Det låter fint med en förnyelse av den offentliga sektorn. Men det är kommunerna som har fått betala statens budgetunderskott. Är det detta som är förnyelsen? Är det en förnyelse att man har problem med att personalen slits ut, att det finns köer och andra problem i kommunerna? Är det detta som är förnyelsen? Hur vill man ha det framöver med kommunerna?

Sedan säger socialdemokraterna, för vilket år i ordningen vet jag inte, att bekämpningen av inflationen är det allra viktigaste. Men man säger inte ett ord om hur detta skall ske. Hur skall ni socialdemokrater – Roland Sundgren, som här representerar socialdemokratin – bärare av arbetarrörelsens traditioner, bekämpa inflationen? Kommer det i fortsättningen att vara så att det är de vanliga lönearbetande som skall hålla igen?

Kan vi inte någon gång rikta uppmärksamheten på de höga vinsterna och spekulationen? Inte minst bör vi fundera på vilka förväntningar som den kommande skatteuppgörelsen skapar och hur detta påverkar löne- och pris-spiralen. Om man skall bedriva inflationsbekämpning måste man i grunden ha en rättvis fördelningspolitik.

Anf. 18 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Roland Sundgren verkar ganska nöjd med utvecklingen. Han verkar fången i den centrala byråkratins sifferstatistik. Arbetslösheten

har suddats ut, trots att han bor i ett län där arbetslösheten är 50 % högre än riksgenomsnittet.

Vi vet att 11 län normalt brukar ligga över riksgenomsnittet. I följd vid motsvarande tidpunkt som i dag fanns det kommuner i Norrbotten som hade 8 % arbetslöshet. I många kommuner finns det fortfarande 5–15 % ungdomsarbetslöshet i åldersgruppen 20–24 år. Det är något av en myt att det råder full sysselsättning. Jag skall erkänna att vi har lyckats mycket bra, men arbetslösheten är inte utsuddad.

Roland Sundgren tog upp frågan om kommunalt skattestopp. Det är viktigt att komma ihåg att kommunsektorn under 80-talet har påförts många nya arbetsuppgifter som motsvarar ungefär 5 kr. i skattehöjning. Under samma tid har kommunalskatterna ökat med 1:70 kr. Vi tycker från centrens sida att skattestopp inte är någon bra idé. Det vore bättre med överläggningar mellan regeringen och kommunerna i syfte att få till stånd frivilliga överenskommelser. Det alternativet har faktiskt tillämpats två gånger tidigare i Sverige. Då fick det en återhållande effekt på kommunala skattehöjningar. Varför skall man lagstifta om skattestopp?

Varför skall kommunernas självstyrelse inskränkas enligt socialdemokrater och folkpartister? Menar ni att det skall vara fritt fram att höja statsskatten? Nog är det märkligt att samma dag som ni föreslår en momshöjning föreslår ni att det skall beslutas om kommunalt skattestopp. Har ni inte förtroende för de riksdagskamrater som är kommunalt aktiva, utan att ni genom förmyndarskap skall säga att kommunerna inte får sköta detta med skatterna själva? Men folkpartiet och socialdemokraterna vill höja skatten precis hur som helst. Det får väl vara fråga om någon etik även politiker emellan på olika nivåer.

Roland Sundgren var nöjd med den framgångsrika socialdemokratiska politiken. Han är alltså nöjd med den fördelningspolitik som har saknats sedan socialdemokraterna kom tillbaka 1983. Han är nöjd med den inflationstakt som finns. Han är nöjd med den omsorg som finns i dag. Jag har tidigare sagt att vi har aldrig haft så många uteliggare i Sverige som vi har nu. Och det är Roland Sundgren nöjd med! Vi har en bostads- och socialpolitik som håller på att gå över styr på grund av det sätt som ni finansierar skattereformen med. Är Roland Sundgren nöjd med utvecklingen av pensionerna och hur de drabbas av skattereformen? Nej, Roland Sundgren, tredje vägen har inte varit framgångsrik. Sanningen är att den har torpederats i finansdepartementets korridorer.

Anf. 19 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren sade att 1980-talet inte var ett förlorat årtionde. Men det finns ett område där det var ett förlorat årtionde, nämligen den ekologiska delen. Det verkar som om det är svårt för socialdemokraterna att förstå att det finns ett tydligt samband mellan ekonomi och ekologi.

Det vore kanske värdefullt att läsa den annars miljövänliga tidningen Svenska Dagbladet. På den senaste tiden har i tidningen funnits en rad artiklar som på ett förtjänstfullt sätt tar upp frågorna om försurningen och förkvävningen av luft, vatten och mark samt de produktivetsförsämringar som detta medför. I artiklarna anges även metoder för att komma bort från pro-

blemen, dvs. minskad bilism och avkemikaliserat jordbruk. Det är spännande att se dessa rent miljöpartistiska skrivningar i nyhetsmaterialet och jämföra med den nattsvarta penningssyn som härskar på ledarsidan. Jag tror att det vore värdefullt för sakdebatten om ett större antal människor faktiskt läste Svenska Dagbladets artiklar och tog lärdom av dem. Jag tror faktiskt att vi skulle kunna få en betydligt bättre miljö på kuppen.

Den sociala snedvridningen är fruktansvärd med moderat politik. Men tyvärr är den också dålig med socialdemokratisk politik – som vi har sett. Roland Sundgren beskrev ju själv vad som hade hänt under 80-talet, bl.a. att de rika hade blivit ännu rikare. Nu förespråkar han en politik tillsammans med folkpartiet som går ännu längre i den riktningen samtidigt som han kritiserar den. På något sätt tar han avstånd från den skatteuppgörelse som han uppenbarligen har ställt sig bakom. Det är en förvånansvärd politik att ena dagen säga ja till något och sedan i talarstolen säga att detta inte alls var bra och att det leder till social snedvridning och att människor får arbeta mer för att kunna klara ekonomin. Det kan inte gärna vara en god socialdemokratisk politik av en arbetarregering att på det sättet driva folk till hårdare och mera arbete. Jag hade trott att det skulle vara annorlunda med en socialdemokratisk arbetarregering. Men jag får väl tydligen ändra uppfattning på den punkten också.

En av de viktiga händelserna i Sverige har varit att lönerörelserna har spårat ur med stor kraft. I vår motion hade vi förslag till att hjälpa till att komma till rätta med detta genom ett samlat grepp. Men utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen. Döm om min utomordentliga förvåning när jag häromdagen hörde på radion att Mona Sahlin framförde precis de önskemål som vi framfört i våra motioner och reservationer. Vet ni inte vad ni håller på med inom socialdemokratin? Hur skall ni ha det på det här området? Antingen skall ni väl göra något åt lönespiralen eller inte? Ena dagen nej, andra dagen ja. Hur skall ni ha det?

Anf. 20 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Det var tydligen värdefullt att jag berättade litet om hur utvecklingen har varit under 1980-talet. Det verkar som om församlingen här har varit främmande för detta.

Jag tog inte upp alla de problem som en del andra har tagit upp och som också jag är medveten om. Men jag sade att vi har 250 000 fler i arbete i dag. Minnet är ofta kort, men det är väl ingen som har glömt hur vi slet med ungdomsarbetslösheten och försökte få i gång ungdomslag under fyra timmar per dag 1983 till 1984. Det var för att ungdomar skulle få en framtidstro och över huvud taget få ett arbete att gå till och vara välkomna i arbetslivet. Vi hade då ett gigantiskt budgetunderskott, vilket naturligtvis är en av anledningarna till att vi har fått dessa förmögenhetsklyftor i samhället, Lars-Ove Hagberg. Det är något som vi socialdemokrater naturligtvis beklagar. Har man 90 miljarder kronor i budgetunderskott, och det har varit ännu flera miljarder under många år, innebär det när man skall ta itu med problemen naturligtvis, att under en övergångsperiod får de som har lånat ut dessa pengar också en avkastning på dem.

Jag är väl medveten om att många problem återstår att lösa. Vi kommer

alltid att ha det så i samhället. Anne Wibble säger att jag inte är medveten om att det existerar någon kris. Då kan man konstatera att det finns andra problem i dag. Det främsta problemet är löne- och kostnadsutvecklingen.

70 % av kostnaderna, Lars-Ove Hagberg, utgörs av lönerna. När de ökar så mycket mer än vad de gör i andra länder som vi skall konkurrera med, och inget görs åt det, drabbas verkligen de arbetande människorna av en ökad arbetslöshet. Vi kan inte stillatigande se på hur räntorna skall sköta vår ekonomiska politik. Vi måste vidta åtgärder.

Det krispaketet som vi socialdemokrater har kommit överens med folkpartiet om utgör en inledning till en del förbättringar på det här området.

Anf. 21 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag frågade Roland Sundgren vad han har kommit till för klarhet beträffande lönekostnadsutvecklingen, som kunde motivera att han nu avstår från prisstopp. Jag fick svaret att han fortfarande vidhåller att allting har varit så framgångsrikt under 80-talet.

I näringslivet har man emellertid kommit till klarhet när det gäller löne-kostnadsutvecklingen. Jag har här ett tidningsurklipp från påskveckan där ingressen lyder: "Verkstadsföretagen är på väg att lämna Sverige. Investeringar förläggs utomlands och den svenska personalen reduceras." Artikeln fortsätter: "Atlas Copco skär i år ned investeringarna med minst 25 procent jämfört med 1989. Ett par hundra jobb försvinner då en del svenska verksamheter avvecklas. I stället satsar man 600 miljoner kronor i en kompresorfabrik i belgiska Antwerpen." Från Atlas Copco anför man: "Sverige är ett område i världen som man inte inriktar sina investeringar på." Vidare står att läsa att "Eldon, som bl.a. tillverkar apparatskåp, har anställningsstopp i Sverige, men inte utanför gränserna. Offensiven sker utomlands." Det beror på kostnadsläget, förklarar man. "Lönekostnaden är i dag 120 kronor per timme i Nässjö och 60 kronor per timme vid vår fabrik i England."

Så här ser verkligheten ut. Men om Roland Sundgren inte vill diskutera detta, vet jag inte riktigt vad jag skall tala med honom om.

Jag skall kanske föra över diskussionen till ett annat område. Som nybliven talesman för den socialdemokratiska gruppen i finansutskottet borde ju Roland Sundgren vara intresserad av bl.a. det jag sade om elförsörjningen, om kärnkraftsavvecklingen. Roland Sundgren kommer ju från "kraftstaden" Västerås. Vad anser Roland Sundgren om den planerade förtida avvecklingen? Vilka effekter får den på Sveriges ekonomi, för ASEA där man redan är stadd i förflyttning ut i världen?

Jag har just nåtts av underrättelsen att regeringen kallar till presskonferens i dag kl. 17.00. Ämnet är energipolitiken. Under denna presskonferens skall tre ur de fyra gång framträda – alltså de fyra som i fortsättningen skall ta hand om kärnkraftspolitiken. En som inte är med är Stig Malm, enligt vad som sägs.

Regeringen skall ha suttit hela eftermiddagen ute på Lidingö i sammanträde, vilket tycks vara förklaringen till att vår finansminister anser sig ha viktigare saker att göra än att övervara riksdagens finansdebatt. Det förefaller att vara stora saker på gång.

Är Roland Sundgren rädd att detta kan vara en fråga där den nye socialde-

mokratiska talesmannen i finansutskottet kommer att få svårt att försvara regeringens politik? Jag vet inte vilken den nu blir, men det kanske vi kan få upplysning om. Erik Åsbrink är tydligen den ende som inte är med på sammanträdet, men han har kanske ändå en aning om vad det här kan handla om.

Roland Sundgren, kan det bli så att den nya karriären får ett brått slut, att Roland Sundgren, som jag tror satsar på bevarad kärnkraft, blir tvungen att ta samma väg ut som Anna-Greta Leijon?

Anf. 22 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren valde att i sin inledning hålla sig till historiebereskrivning, till det som har varit. Han sade att Erik Åsbrink skall tala om det som skall komma framöver. Då får Roland Sundgren finna sig i att andra blir upprörda över den historiebereskrivning som han lämnar.

Jag vill fråga om Roland Sundgren anser att det är en bra utveckling och ett gott resultat av regeringens förda ekonomiska politik när löntagarna i Sverige har fått en reallöneökning efter skatt med 0,25 % under hela decenniet. En kvarts procent under hela decenniet, Roland Sundgren!

Under andra tider och i andra länder är ökningen en eller flera procent per år. Här har man i stort sett inte haft någon höjning. Anser Roland Sundgren att detta är ett gott resultat? Är det vad han önskar uppnå med en socialdemokratisk politik, en reallöneökning för svenska löntagare med i stort sett noll procent efter skatt?

Roland Sundgren valde att än en gång glömma bort mina frågor om det glömda Sverige. Jag känner mig därför föranlåtten att upprepa dem. Vad är det för fel, eftersom ni ständigt röstar nej till våra förslag om förbättringar för familjer med handikappade barn, om mer resurser för att korta sjukvårdsköerna och om mer resurser för att ge möjlighet till eget rum inom långvården? Vad är det för fel med dessa förslag, eftersom ni ständigt röstar nej?

Jag är ledsen om jag låter tjugig, men jag kommer att tjata till dess vi når framgång med våra förslag. Det är en hjärtefråga för oss i folkpartiet, att fördelningspolitiken inte bara skall vara till för de stora grupper som tillhör starka organisationer, utan också för de grupper som annars alltid glöms bort och som inte har någon som för deras talan. Det är alldeles uppenbart att Roland Sundgren tillhör dem som har glömt bort dessa grupper.

Jag noterar också att genom det uteblivna svaret på min fråga om kompensationen för arbetsgivarperioden, kan jag dra den slutsatsen av vad Roland Sundgren sade, att det numera bara är sammanfattningen i majoritetstexten om riktlinjer för ekonomisk politik och budgetreglering som räknas. På flera andra ställen finns detta med "delvis kompensation" beskrivet. I sammanfattningen står det inte så. Jag förmodar då att en korrekt slutsats är att i framtidens betänkanden från finansutskottet kommer det bara att vara sammanfattningen som räknas. De övriga 120 sidorna är så att säga mera transportsträckor och sådant. För att säga sanningen tycker jag att det är en dålig utveckling. Utskottet har en skyldighet att något närmare beskriva den ekonomiska politik som man vill att riksdagen skall godkänna.

Anf. 23 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! För säkerhets skull yrkar jag bifall till moment 3 i utskottets hemställan, så jag har det gjort.

Roland Sundgren, den tredje vägens politik innebar att om man tillhörde arbetarrörelsen och höll igen på sina krav, skulle man få skörda. Men vad skördar man? Jo, nästan ingenting.

Roland Sundgren säger att han beklagar den enorma förmögenhets- och kapitalvinstsanhopning som har skett, men att det handlar om en övergångsperiod. Men hur lång skall denna övergångstid vara?

Man kan väl ändå dra vissa slutsatser av det som har hänt. Det var ju chockdevalveringen – som fler och fler ifrågasätter – som släppte loss marknadskrafterna. Kapitalisterna jublade, yppisarna frodades i drivhusklimatet, som Sven Svensson skrev i DN.

Så har det ju varit under 1980-talet. När vi diskuterar inflationen vägrar Roland Sundgren fortfarande att se på vinstmekanismerna, lönsamhetskraven och spekulationen. Han vill inte ens ta till sig att under åren 1980–1989 har lönerna i genomsnitt i nominella värden faktiskt gått ned till 92 %, medan priserna har ökat mer. Under denna period har man förlorat 3 % i timförtjänst.

Att hushållens disponibla inkomster har ökat beror på att man bl.a. har ökat sitt arbetskraftsutbud. Men löneandelen i bruttonationalinkomsten, Roland Sundgren, var 1980 51 %. Enligt konjunkturinstitutets beräkningar hade andelen 1989 sjunkit till 44 %. I 1989 års penningvärde motsvarar detta en sänkning med 80 miljarder kronor.

Då kan man väl ändå säga att 80-talet har varit ett förlorat decennium för de lönearbetande. Detta beklagar Roland Sundgren, som har sina rötter i arbetarrörelsen!

Jag tycker att det går nästan litet för långt när man sedan som final på den kapsejsade tredje vägens politik gör upp med folkpartiet för att lösa problemen. Hittills har inte Roland Sundgren eller någon annan socialdemokrat förklarat – men statsrådet Åsbrink kanske förklarar hur uppgörelsen med folkpartiet skall lösa de problem och de tillfälliga övergångsbesvär, som Roland Sundgren här har pekat på.

Anf. 24 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När det gäller ungdomslagen kan det vara angeläget att påminna Roland Sundgren om att när riksdagen fattade det beslutet förordade centern en lösning där man skulle arbeta på heltid även i näringslivet, inte bara i offentlig tjänst. Hade man valt den linje som centern då förespråkade hade vi kanske inte haft så många arbetslösa 20–24-åringar i dag. Hälften av ungdomarna i den åldern som är arbetslösa är dessutom deltidsarbetslösa.

Jag ställde frågan om varför socialdemokraterna och nu också folkpartiet vill sätta sig på kommunerna. Jag tycker inte att jag fick något ordentligt svar. Jag har mycket svårt att förstå vad det finns för konsekvens i att vi här i riksdagen skall tillåtas att höja skatter som det passar oss, medan kommunalmännen inte skall ha kompetens att avgöra vad man vill ha för skatter och avgifter i kommunen. Vad är det för konsekvens i detta? Varför kan man inte använda den metod som man har använt tidigare, nämligen att man sätter sig

ned och samtalar med huvudmännen för kommuner och landsting? Denna metod har två gånger tidigare lett till frivilliga överenskommelser om att hålla igen på skatteökningarna. Vad är det för fel på en frivillig linje i den frågan?

När det gäller hyresstoppet tycker jag, precis som Anne Wibble och Lars Tobisson, att det inte är riktigt utrett vad ni egentligen skall rösta för och varför. Framför allt tycker jag att bakgrunden till det här är ganska konstig. Ni satt i finansutskottet och hade en åsikt, men ni fick inte veta vad regeringen samtidigt gjorde upp om med folkpartiledaren. Det är tydligen så att regeringen struntar i att informera er. Det bekräftas också av att Roland Sundgren, som är ansvarig för socialdemokraterna i finansutskottet, inte har någon åsikt om framtiden eller de uppgörelser som skall göras, utan bara ser tillbaka. Det kan väl inte vara så att regeringen plötsligt skall komma och informera om vilken politik utskottets ledamöter skall stå för. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna i utskottet inte själva redogör för sin åsikt.

Anf. 25 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Den nya, stora skattereformen innehåller en del egendomligheter, såsom att vi nu i Sverige uppenbarligen via företagsbilar avser att gynna stora svenska bilar och motverka inköp av små och bensinsnåla importerade bilar. Vad har detta med icke-diskriminerande handel att göra? Hela tanken bakom dessa företagsbilar är sjuk.

De som har den här förmånen får köra gratis privat, ofta oavsett hur långt de kör och var i Europa det sker. Bensinbolagen har nu kommit med ett Europakort som möjliggör att också långa semesterresor i praktiken kan bli gratis.

I en tid när vi måste spara på energi och på allvar minska utsläppen från bilismen får vi ett skattesystem som gynnar allt det vi vill motverka. Jag tycker att vi måste sluta diskriminera bensinsnåla bilar och upphöra med att gynna slösaktigt privatåkande. De som åker privat måste betala vad det kostar ur egen ficka.

Vari ligger det speciellt socialdemokratiska i den här politiken? Denna politik är både socialt och ekologiskt orimlig. Den visar att man på intet sätt har förstått att det faktiskt finns begränsningar för vår framtid här på jorden, förutsatt att vi vill hjälpa våra efterkommande till ett gott liv och att vi vill ta ett långsiktigt ansvar för våra handlingar. Dessa förutsättningar verkar dock inte vara allmängiltiga i svensk politik i dag. Politiken kännetecknas av kortsiktigt agerande, där många människor tvingas till merarbete för att kunna klara sin ekonomi, så att de redan rika kan slösa ännu mera. Förutom den orättfärdiga skatteskalen kombineras politiken nu med extremt höga räntor som drabbar dem med små inkomster och fördelar om förmögenheter till de redan rikas fördel. Vari ligger det speciellt socialdemokratiska i den här politiken?

Anf. 26 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Ni måste förstå att jag inte under de tre minuter som jag har till mitt förfogande hinner svara på alla frågor som har ställts från de fem

partierna. Jag måste välja ut dem som jag i första hand anser tillhör det betänkande vi diskuterar.

Eftersom jag har lagt ut en ny hemställantext när det gäller pris- och hyresstoppet skall jag börja med att klara ut den. Vi kan nämligen inte rösta på reservationen som har avgivits, eftersom den innebär att man inte vill ha något prisstopp över huvud taget. Vi accepterade och ville ha prisstoppet under den period som det gällde – den 7 februari till den 12 april. Därför yrkar jag bifall till den här nya texten till hemställan, punkt 2, för socialdemokraternas räkning.

Sedan skall jag ta upp något av det Lars-Ove Hagberg har sagt. Jag kan kanske beklaga att det inte är möjligt att göra upp med vpk om den ekonomiska politiken, därför att vpk naturligtvis stöder allt som låter bra, men allt som man inte tycker om och som är dåligt och som på något sätt kan vara impopulärt vill man inte vara med om. Det liknar texten som fanns på affischerna förr: Vi kräver höjda löner och sänkta priser.

Vi har nyligen upplevt att regeringen har försökt lägga fram ett förslag om att man tillfälligt skall frysa ned ekonomin genom de fyra stoppen. Man accepterar naturligtvis de tre populära stoppen – hyresstopp, prisstopp och stopp för aktieutdelningar. Lönestoppet gick vpk emellertid emot, och man var beredd att tillsammans med de borgerliga partierna fälla den socialdemokratiska regeringen.

Det skulle naturligtvis vara bra om det gick att tänka sig helhetslösningar med vpk, om vi då också skulle kunna komma åt de problem som vi faktiskt vill lösa. Krav på uppskjutande av föräldraförsäkringen skulle exempelvis inte bli aktuella i det sammanhanget. Nu går det emellertid inte, och då får Lars-Ove Hagberg tala sig så varm han vill för socialistiska lösningar. Har man inte förmågan att besluta och göra upp och även ta det som är impopulärt, får vi lösa detta med andra partier.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 27 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Först vill jag säga att jag hade hoppats att få göra min debut i en riksdagsdebatt under något mindre brådstörtade former än vad som har blivit fallet i dag. Jag får säga till Lars Tobisson och Anne Wibbe att jag inser att min ringa person naturligtvis på intet sätt kan vara en ersättning för finansministern. Han sitter tillsammans med större delen av regeringen i allmän beredning och diskuterar den kompletteringsproposition som ni skall få veta innehållet i om en vecka. I avvaktan på det får ni nöja er med att jag ställer upp i denna debatt. Ni får trösta er med att ni har haft en debatt med Allan Larsson för en månad sedan, och ni får snart tillfälle igen. Över huvud taget kommer kammaren att ha rikliga tillfällen att debattera den ekonomiska politiken.

I finansplanen som lades fram i januari och som ligger till grund för det betänkande från finansutskottet som vi behandlar i dag, sades det att vi nu har nått en kritisk punkt för svensk ekonomi. Regeringen varnade för de följder som en överhettning av ekonomin kunde föra med sig. Sedan dess

har den ekonomiska situationen försämrats i flera avseenden. Industrikonjunkturen är på väg att försvagas, bytesbalansen har försämrats kraftigt, inflationen har stigit till en än högre nivå och vi har upplevt ytterligare konflikter på arbetsmarknaden.

Svensk ekonomi lider särskilt av tre allvarliga problem.

För det första: Vi har en hög inflation. Under en följd av år har pris- och kostnadsökningarna i Sverige legat högre än i vår omvärld. Den höga inflationen försvagar landets ekonomi genom att konkurrenskraften undergrävs. Detta hotar både jobben och välfärden. Penningvärdetsförsämringen leder också till stora och godtyckliga omfördelningar av inkomster och förmögenheter, som ökar klyftorna. Inflationen länkar in människors och företags beteende i spekulativa och onyttiga banor och skapar ett osunt och girigt samhällsklimat.

För det andra: Vi har ett lågt sparande. Det privata och offentliga sparandet bör sammantaget vara så högt att det motsvarar en tillräckligt hög investeringsnivå och samtidigt möjliggör en rimlig balans i våra utrikesaffärer. Sedan 1974 har vi haft underskott i bytesbalansen alla år utom två. Under en stor del av denna period har dessutom investeringsnivån varit för låg för att möjliggöra en tillräcklig utbyggnad av våra produktionsresurser.

För det tredje: Vi har för låg ekonomisk tillväxt. Sedan 1970-talets början har tillväxten i Sverige legat under genomsnittet för industriländerna. Särskilt under de närmaste åren ser tillväxten ut att bli mycket låg. Detta är särskilt allvarligt med tanke på att det ändå sker en betydande mobilisering av tillgängliga arbetskraftsresurser. Förklaringen är att produktiviteten ökar mycket långsamt. Med en så låg tillväxt är det omöjligt att ens tillnärmelsevis tillgodose alla de i och för sig berättigade anspråk som reses på höjda reallöner, utbyggd vård och omsorg, förkortad arbetstid, upprustad infrastruktur, kraftfulla miljöåtgärder och mycket annat.

De här tre problemen hänger samman och betingar varandra. För min del är jag övertygad om att inflationen och den fortgående förstöringen av penningvärdet är huvudproblemet i den svenska ekonomin i dag. Jag tror att om vi framgångsrikt kan bemästra inflationen, kommer även sparandet och tillväxten att förbättras.

Det finns naturligtvis ingen anledning att svartmåla svensk ekonomi. Jag tycker att vi i flera inlägg här i dag har fått exempel på en oberättigad svartmåling. I många avseenden står vi nu mycket starkare än vad fallet var vid 1980-talets ingång. Statsfinanserna har sanerats på ett sätt som är närmast unikt, internationellt sett. Arbetslösheten har nedbringats till en mycket låg nivå, och sysselsättningen har stärkts kraftigt. Näringslivet har byggts ut avsevärt och är nu betydligt lönsammare och robustare än vad fallet var för tio år sedan.

Jag vill till Lars Tobisson och Anne Wibble säga: Detta är några av de mycket betydande och bestående framgångar som följt av den tredje vägens ekonomiska politik. Denna sanering av det konkursbo som vi övertog efter de borgerliga regeringarna 1982 kan vi socialdemokrater med all rätt känna stolthet över.

Jag skall också ta upp några av de konkreta exempel som Lars Tobisson och Anne Wibble nämnde. Lars Tobisson sade att bytesbalansunderskottet

nu är mycket större än vid 80-talets början. Det finns, som jag sade, dess värre någonting som heter penningvärdesförsämring. Tar man hänsyn till denna finner vi att underskottet är på väg att uppnå den storlek som rådde vid 80-talets början. Men det finns en stor och avgörande skillnad. Vid 80-talets början var investeringarna nedpressade till en unikt låg nivå. I dag har vi haft en mycket kraftig investeringsuppgång, och det är klart att den medför en ökning av importen, vilket kortsiktigt innebär en belastning på våra utrikesaffärer. Det är klart att vi hade kunnat hålla bytesbalansunderskottet nere genom att hålla investeringarna nere på den nivå som rådde för tio år sedan. Då hade vi kunnat visa upp bättre siffror, men detta hade skett till priset av att vi undergrävt tillväxten och vår framtida välfärd.

Till Anne Wibbe som sade att reallönerna under 80-talet har ökat med en fjärdedels procent vill jag säga att den jämförelseperioden döljer en viktig förändring under perioden. Mellan 1979 och 1983 tappade löntagarna en månad i reallön. Därefter har vi haft en reallöneuppgång där hela nedgången har återtagits och litet därtill. På grund av den tredje vägens politik har det alltså varit möjligt att återställa och förbättra de reallöner som kraftigt försämrades under den borgerliga regeringsperioden. Jag tycker att de två exempel som jag har kommenterat snarare är tecken på hur man ljuger med ekonomisk statistik än på en seriös ekonomisk debatt.

Efter det att det här har sagts vill jag framhålla att vi har långsiktiga strukturella problem inom den svenska ekonomin. Därtill kommer att de akuta oblanderna i vår ekonomi nu ser ut att förstöras, om inte aktiva åtgärder snart vidtas.

När en ekonomi kännetecknas av en överhettad arbetsmarknad, hög inflation och ett sjunkande sparande, är det ofrånkomligt att vi måste strama åt efterfrågan. Det finns förvisso en rad andra åtgärder som kan vara viktiga som komplement till en åtstramning. Det kan vara utbudsstimulerande åtgärder eller åtgärder för att höja produktiviten och konkurrenskraften. Vidare kan det vara åtgärder för att förbättra lönebildningssystemet. Men jag vågar påstå att världshistorien inte erbjuder något enda exempel på en varaktig framgångsrik bekämpning av inflation och överhettning som skulle ha åstadkommit utan något inslag av åtstramning.

Åtstrammingsåtgärder är alltid impopulära. De möts av kritik och invändningar. En regering som agerar beskrivs gärna som allmänt diabolisk, fylld av en sadistisk lust att plåga folk, och detta dessutom alldeles i onödan.

I den nu aktuella situationen har vi fått höra att det inte behövs så många åtgärder, därför att problemen skulle vara så små och närmast bara ett uttryck för statistiska synvillor.

Vi har från vissa håll fått höra att det nu är för sent att strama åt, därför att konjunkturen redan är på väg nedåt. Detta sägs ibland av samma människor som i ett tidigare skede, bl.a. i maj 1989 efter regeringens dåvarande ekonomisk-politiska paket, minst av allt förordade någon åtstramning utan då snarare ville vänta och se. Då gällde det att ha is i magen.

Vi har från andra håll fått höra att det visst kan behövas åtstramning, men den får inte innebära några som helst obehagligheter och framför allt inte drabba någon levande människa. Ofta kombineras allmänt och luddigt tal

om åtstramning med synnerligen preciserade krav på stora skattesänkningar och stora utgiftskrävande reformer.

Vi har i finansdepartementet gjort beräkningar beträffande de olika oppositionspartiernas budgetalternativ, och jag kan konstatera att samtliga fem oppositionspartier lägger fram förslag som skulle försvaga statsbudgeten både på kort och på lång sikt. Särskilt stora försvagningar uppvisar moderaterna. Det handlar om 20 miljarder kronor för 1991. För centerns del rör det sig om 36 miljarder kronor och för miljöpartiets del om 18 miljarder kronor. Eftersom företrädare för dessa partier säger att det behövs en stram finanspolitik och kritiserar regeringen för att politiken inte är stramare måste jag fråga: Hur är sådana förslag som ni lägger fram förenliga med kraven på en åtstramning? På vilket sätt kan jättelika skattesänkningar och stora ofinansierade utgiftsökningar vara ett led i kampen mot inflationen och överhettningen, en metod att få en sänkning av räntorna, något som ni efterlyser?

Ja, det finns många exempel på undanflykter, en ovilja att se sanningen i vitögat, en oförmåga att samla sig till beslut. Besluten behöver tas nu, inte i någon diffus framtid. Jag har visserligen inte suttit i regeringen så länge men måste ändå säga att jag hos mina kolleger inte har märkt den minsta vilja att plåga folk. Jag har inte märkt några tendenser att vilja plocka av svenska folket pengar och förmåner så där alldeles i onödan. Däremot har jag märkt en stark vilja att skrida till handling när läget så kräver, att inte vilja sitta med armarna i kors och låta utvecklingen ha sin gång mot allt större problem och djupare obalanser.

Det val som regering och riksdag nu står inför handlar inte om huruvida vi skall ha en åtstramning eller ej. Åtstramningen är nämligen redan på gång. Vi har den genom höga räntor som driver upp boendekostnader och hämmar investeringarna. Vi har den genom en hög inflation som gröper ur värdet av löner, inkomster och andra bidrag. Vi riskerar i förlängningen också att få åtstramning genom en stigande arbetslöshet och utslagning.

Detta är en spontan åtstramning – om man så vill är det marknadskrafternas åtstramning. Den är både orättfärdig och ekonomiskt ineffektiv. Den är orättfärdig därför att den slår mot de sköraste människorna, mot dem som har svårast att skydda sig när samhällsekonomin kommer i olag. Den är ineffektiv därför att den försvarar, och inte underlättar, våra möjligheter att långsiktigt få en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Frågan gäller inte *om* vi skall ha åtstramning utan *hur* åtstramningen skall utformas. För oss socialdemokrater är det självklart att vi vill bedriva en genomtänkt politik där vi medvetet går in för att prioritera det som vi tycker är viktigast och där annat tills vidare får stå tillbaka. Åtstramningen är ofrånkomlig, men de svagaste grupperna skall skyddas och åtstramningens bördor fördelas efter bärkraft. Det är också viktigt att vi med den förda politiken skapar förutsättningar för att kunna återställa balans och tillväxt i ekonomin.

Ingen kan påstå annat än att regeringen har provat flera olika alternativ för att ta itu med de ekonomiska obalanserna. Förra våren avvisade riksdagsmajoriteten det ekonomisk-politiska åtstrammingspaket som regeringen hade lagt fram. Den uppgörelse som regeringen därefter träffade med centerpartiet hade förvisso en del positiva inslag men visade sig sammantaget inte vara tillräckligt omfattande för att bemästra problemen. Centerpartiet

är värt en eloge för att man för ett år sedan medverkade till ett ekonomisk-politiskt paket, även om man fick ta på sig en hel del kritik. Men för min del beklagar jag att det inte har varit möjligt för centern att ställa upp denna gång.

Sedan början av detta år har ytterligare flera försök gjorts. Det har skett genom de resultatlösa Hagasamtalen med arbetsmarknadens parter. Det har skett genom det s.k. stoppaketet i februari som en riksdagsmajoritet ånyo avvisade. Det har skett genom Rehnbergkommissionen, som nådde långt, men inte nådde ända fram.

Men regeringen har inte förtröttats. Och det är en regerings skyldighet att handla. Genom den uppgörelse som har träffats med folkpartiet för ett par veckor sedan har det skapats en parlamentarisk majoritet för att ett antal ekonomisk-politiska åtgärder skall kunna genomföras. Det gäller såväl mera kortsiktigt verkande stabiliseringspolitiska ingrepp som strukturpolitiska åtgärder som får effekt först på något längre sikt.

- Mervärdesskatten höjs tillfälligt med en procentenhet från den 1 juli i år till utgången av 1991.
- Den barnbidragshöjning som är kopplad till skattereformen genomförs i två etapper. Huvuddelen av höjningen sker 1991, men den sista tusenlappen läggs till först året därpå.
- Uthygnaden av föräldraförsäkringen skjuts på framtiden.
- Den vidare förlängningen av semestern, utöver de två dagar som har beslutats för 1991, skjuts upp.
- Lagfäst sjuklön införs den 1 januari 1991. De kostnadsökningar som detta skulle medföra neutraliseras genom en motsvarande sänkning av uttaget av sociala avgifter.
- Sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna samordnas.
- Egenavgiften i arbetslöshetsförsäkringen höjs med 12 kr. per månad.

Det skall inte döljas att flera av dessa åtgärder är smärtsamma att genomföra för oss socialdemokrater. Och vi är medvetna om att ingrepp av det här slaget, i varje fall på kort sikt, inte är särskilt populära. Ändå vidtar vi dem. Det beror på att vi har ett ansvar för landets ekonomi och för människors välfärd och sysselsättning. Vi gör detta därför att vi har insikter i vad det ekonomiska läget kräver. Vi gör detta därför att vi är övertygade om att uraktlåtenhet att handla skulle vara det sämsta av alla alternativ. Det skulle leda till att obalanserna förvärrades ytterligare och att den medicin som finge ordinerats längre fram skulle behöva bli ojämförligt mycket beskare.

Jag vill i detta sammanhang rikta en eloge även till folkpartiet. Det är naturligtvis aktningvärt att ett oppositionsparti är berett att medverka i en uppgörelse som bl.a. gäller stabiliseringspolitiken. Jag är medveten om att detta även för folkpartiet innebär ett visst mått av politiskt risktagande.

Herr talman! Den åtgärdslista som jag nyss redogjorde för är ingalunda någon uttömmande redovisning av regeringens ekonomiska politik. En rad andra åtgärder har beslutats eller aviserats på senare tid. Jag kan nämna några exempel. Beslut har fattats om höjning av skatten på tobak och alkohol. Andra åtgärder som syftar till att dämpa överhettningen i storstadsregionerna gäller investeringsskatten på oprioriterat byggande och byggregle-

ringen. Beslut har fattats om slopande av tekoregleringarna, och inom kort läggs förslag fram om en genomgripande omläggning av jordbrukspolitiken. Spelreglerna på arbetsmarknaden ses över.

Den nyligen föreslagna skattereformen kommer att få mycket betydelsefulla och positiva konsekvenser för den svenska ekonomin. För att säkerställa skattereformen och bringa den kommunala konsumtionsökningen i överensstämmelse med tillväxten i ekonomin införs ett tillfälligt kommunalt skattestopp.

Ytterligare förslag kommer att läggas fram i kompletteringspropositionen i nästa vecka och senare i år. Av särskilt stor vikt är åtgärder som syftar till att stimulera arbetsutbudet, inte minst genom att arbetslinjen i socialförsäkringssystemet hävdas.

Tillsammans utgör detta delar i en sammanhållen ekonomisk-politisk strategi som syftar till att man både angriper de akuta obalanserna i ekonomin och tar itu med en rad långsiktiga, strukturella problem.

Denna politik må vara kortsiktigt impopulär. Men verkligheten tränger på och kräver insikt, ansvar, oräddhet och handlingskraft. Jag är övertygad om att denna politik kommer att mötas av en växande förståelse och respekt ute hos människorna.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Regeringen diskuterade tydligen inte bara energipolitiken utan även kompletteringspropositionen ute på Rönneberga. Jag tycker att det är betecknande för det virrvarr som har präglat regeringens ekonomiska politik under våren. Medan riksdagen nu är i full färd med att avslå regeringens tidigare ekonomisk-politiska förslag – i dag faktiskt med den socialdemokratiska gruppens hjälp beträffande prisstoppet – sitter finansministern och filar på nya förslag. Därför har han inte tid att vara här och försvara de gamla förslagen. Så här kan vi faktiskt inte ha det i längden.

Jag vill nu gärna välkomna Erik Åsbrink som talare i denna kammare. Han och jag har i alla fall inte mötts i debatt här i kammaren tidigare. Jag förstår de svårigheter det erbjuder att ställa upp under dessa förhållanden.

I det pressmeddelande som har lämnats från regeringen beträffande ansvarsfördelningen sägs det att det är finansministern som svarar för den ekonomiska politiken och budgetfrågorna, medan statsrådet Åsbrink skall vara föredragande om bl.a. skatter, kreditpolitiken, frågor som rör de finansiella marknaderna, banker, försäkringsbolag, osv. Jag hoppas att jag inte går alltför långt från statsrådets bevakningsområde om jag i detta sammanhang tar upp frågor om bytesbalans- och kapitalutströmning. Det var för övrigt det område som Erik Åsbrink själv tog upp med anledning av mitt anförande. Han bestred då att vi i Sverige skulle vara värre ute beträffande bytesbalansen än vi var 1982. Då var underskottet, om jag minns rätt, 22 miljarder, möjligen någon miljard mer eller mindre. Jag jämförde med förväntade drygt 50 miljarder i år och 70 miljarder nästa år. Och trots den penningvärdesförsämring som regeringen har lyckats genomföra är det faktiskt större belopp. Inte kan man heller hänvisa till att investeringarna uteblev. Jag angav just till Roland Sundgren att problemet är att svenska företag visserligen

investerar, men de gör det inte i Sverige. Och det är något som bidrar till detta problem och kommer att förvärra det.

Jag ställde en fråga förut: Kommer det att över huvud taget kunna bli ett trendbrott ens 1992? Jag skall för att belysa detta ta upp några detaljer. Det kan i så fall ske på tre sätt. Till att börja med måste vi konstatera att får vi ett underskott i bytesbalansen 1991 på 70 miljarder, får vi en ökning av räntorna på utlandsskulden med 7 miljarder nästa år.

Nästa punkt gäller handelsbalansen. Visserligen kan man säga att importen kanske minskar till följd av avmattningen, men samtidigt leder kostnadsstegringen till att vi pressas ut ur marknaderna. Låt oss säga att det blir plus minus noll.

Den tredje faktorn är räntebetalningarna. Det får antas att tillströmningen som nu sker är tillfällig. Jag tror inte det. Jag tror att den är ett led i en fortsatt utveckling som måste pareras med ytterligare höjda räntor i Sverige för att man skall få in korta pengar utifrån. Det försvårar ytterligare för investeringarna i Sverige.

Hur tänker ni lösa detta? Jag tycker att det är en sak som även statsrådet Åsbrink bör fundera över när nu finansministern har annat att göra.

Anf. 29 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Erik Åsbrink nämnde reallöneutvecklingen under det gångna decenniet. Han tycks ändå relativt nöjd med det hela. Det var den borgerliga politiken som hade skapat försämringar. Sedan hade det hela återställts genom den socialdemokratiska politiken. Det är inte riktigt korrekt. Flertalet av försämringarna skapades genom devalveringarna. Den största devalveringen har den socialdemokratiska regeringen ansvaret för. Den ökning som har skett därefter är just grunden för de problem som vi har i dag. De felaktiga och för stora lönekostnadsökningarna har skapat höga prisökningar och ytterligare skatteökningar, vilket har inneburit att ingenting blir kvar efter prisökningar och skatteökningar. Statsrådet Åsbrinks historieskrivning lämnar en del övrigt att önska.

Jag frågade Erik Åsbrink i slutet av mitt anförande om han var medveten om skillnaden mellan orden nödvändigt och tillräckligt. Efter den mycket kraftfulla plädering som statsrådet ägnade sig åt för åtstramning ligger det mycket nära till hands, måste jag säga, att dra slutsatsen att det bara är åtstramning som gäller i Erik Åsbrinks tankevärld. Nödvändigt och tillräckligt är ungefär ett och samma begrepp. Jag tror att detta är alldeles fel. Erik Åsbrink nämnde utöver åtstramning tekopolitik, jordbruksavreglering och så litet sprit- och tobaksskatt. Han undvek med stor skicklighet att över huvud taget nämna en mycket större del av ekonomin än jordbruket och textilindustrin, nämligen den offentliga sektorn. Den svarar för ungefär en tredjedel av landets ekonomi. Om man skulle avreglera den, skulle vi na mångdubbelt de fördelar som avreglering av teko- och jordbrukssektorn skulle medföra. Jag vill därför upprepa min fråga som jag ställde inledningsvis: Vad är det för fel med att avreglera inom den offentliga sektorn? Varför står socialdemokraterna så benhårt fast vid att ha kvar de offentliga monopolerna? Varför måste praktiskt taget alla sociala tjänster produceras inom den kommunala och den statliga sektorn?

Jag tror – jag är övertygad om – att det när det gäller produktion av teko-varor, jordbruksprodukter eller för den delen helt vanliga industriprodukter finns ett medel som skulle vara mycket effektivt, och det är konkurrensen. Jag tycker att detta medel skall ges en möjlighet att få fungera också för de särskilt viktiga produkter som de sociala tjänsterna innebär. Då skulle vi inte längre ha den situation som vi har i dag, nämligen att bara de rika får möjlighet att välja själva i fråga om sådana viktiga områden som sjukvård, skola och barnomsorg. Det skulle vara en åtgärd av stor betydelse.

Anf. 30 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Det här med allmän beredning och finansministern var intressant. Det behöver inte gälla den närvarande ministern, men nog är det konstigt att finansministern inte vill delta i finansdebatten.

Erik Åsbrink redogjorde för en del siffror från andra partiers budgetförslag, som skulle innebära en viss försvagning. Han sade att centerns förslag skulle innebära en försvagning på 36 miljarder. Frågan är naturligtvis: Försvagning jämfört med vad? Är det jämfört med finansplanen eller något senare datum? Jag är för min del beredd att ställa upp med en liten lektion för herr Åsbrink för att informera hur han skall räkna på centerns alternativ. Det skulle jag göra med glädje.

Sedan säger herr Åsbrink att regeringens ansvar är att handla. Det ligger mycket i det. Men vad har den gjort det senaste halvåret? Är det inte så att man bara har fått några nya ministrar? Men det har ju funnits en regering även förut. Vad har man sysslat med det senaste halvåret? Man har först presenterat en finansplan som var så mager att det skrek om den. Sedan litade man på Hagaöverläggningarna. Så pajade dessa överläggningar. Då sade man att regeringen skulle avgå. Så avgick den, och sedan kom den igen. Så presenterades en proposition som inte innehöll något annat än nya skatter på vin, sprit och tobak. Därefter har man träffat en uppgörelse med folkpartiet som innebär ny moms och litet annat. Det är inte särskilt handlingskraftigt.

När Erik Åsbrink redogjorde för dessa åtgärder som han vidtagit tillsammans med folkpartiet är det viktigt att komma ihåg att många av de åtgärder som föreslås i detta paket har redan föreslagits i riksdagen förut. Det gäller föräldraförsäkringen, semesterveckan, arbetsgivarperioden, arbetsskadeförsäkringen samt pris- och hyresstoppet. Det var just ingenting revolutionärt. Flertalet av de åtgärder som föreslås i paketet påverkar inte det realekonomiska nuläget utan handlar om att skjuta beslut om åtgärder som skall fattas senare ytterligare på framtiden. Dessutom rör det sig om strukturåtgärder som får effekt först på lång sikt.

Naturligtvis kan man säga till folkpartiets heder att folkpartiet har lyckats få med vissa saker där jag delar folkpartiets uppfattning men som man är förvånad över att socialdemokraterna har gått med på att fatta beslut om nu, t.ex. semesterveckan. Jag måste säga att det är skickligt gjort av folkpartiet att få socialdemokraterna att acceptera detta, för det kan inte ha varit nödvändigt att fatta beslut om det nu.

När man gör jämförelser med 70-talet är det viktigt att komma ihåg att vi under 70-talet och 80-talet har haft en internationellt sett låg arbetslöshet.

Vi har haft en produktivitetsökning i ekonomin under 70-talet på 30 % och nu under den socialdemokratiska tiden på bara 10 %. På 70-talet hade vi en tillväxt genomsnittligt på 2,4 %. Nu har den fallit till 2 %. Skattetrycket var 49 % vid 70-talets utgång. Nu är det 57 %. Så inte är det särskilt mycket att yvas över.

Anf. 31 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Finansdebatterna är egentligen ganska förvirrande. Förvirringen består i att regeringens spelrum är bara krass politik, alltså kapitalets villkor som man arbetar efter. Därför har vi en mängd olika turer en efter en. Man har sanerat statsfinanserna på 80-talet, säger man. Men kommunerna då? De ökade behoven i kommunerna i dag med stora kriser kan knappast tillgodoses med bara effektiviseringar. Där sitter nu regeringen och kan knappast klara av det. Kvaliteten, att man får dugligt folk som känner att det är meningsfullt att få rättvisa löner, har man lämnat helt utanför.

I minst tio år har vi hört att det är lönerna som är orsaken till inflationen. Är det då inte ett misslyckande att man inte fått ned inflationen? Vad är det för något som är fel? De arbetande upplever naturligtvis att några får åka i gräddfil men deras reallöner ökar inte. Vad är det för någonting som är så fel i regeringens politik att man inte lyckas bemästra situationen? Är det männe så att man inte rör vare sig spekuleringen eller vinsterna, som leder till denna mekanism? När man så gör en skatteomläggning som är så förträfflig för samhället i övrigt, som nu statsrådet här säger, varför i hela friden kan den inte vara omfördelade?

80-talet har betytt oerhört mycket positivt för de välsituerade. Ändå omfördelar man inte utan gör bara en omläggning som innebär att de välsituerade får lika mycket som förut. Måste inte detta vara inflationsdrivande?

Vpk har lagt fram förslag för att försöka begränsa överhettningen i storstadsområdena. Detta säger de borgerliga partierna naturligtvis ingenting om, men jag tycker att man på socialdemokratiskt håll skulle kunna göra det, i synnerhet det statsråd vi nu har för dessa frågor. Vissa kontakter skulle nog kunna berika tjänstesektorn och motverka dess ineffektivitet.

Men nu har man kommit överens med folkpartiet om en åtstramning, som på punkt efter punkt – när det gäller barnbidrag, föräldraförsäkring, semester, sjuklön, arbetslösheten, moms och prisstoppet – i stort sett genomgående slår mot de arbetande och de sämst ställda. Därutöver kommer man nästa år att få en skattereform, som man får ut mycket litet av. Det är många arbetande människor i LO- och TCO-leden som tycker att skattereformen är orättvis. Så många kan inte ha fel, statsrådet.

Anf. 32 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Statsrådet säger att han har gått igenom de olika partiernas budgetförslag, också miljöpartiets. Vi har studerat denna genomgång och funnit att man inom finansdepartementet har gjort ett antal mycket förargliga dubbelräkningar. Det gör att kalkylen inte stämmer. Vi tycker därför att det vore bra om vi kunde få till stånd ett sammanträffande någon gång för att se hur dessa beräkningar görs. Om alla åtminstone räknar på samma sätt, slipper vi en diskussion bara på grund av räknefel om vem som underfinan-

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

sierar resp. överfinansierar. Jag tror att man kan få bort en del misshälligheter i diskussionen, om man räknar på samma sätt.

Vi har från miljöpartiet sagt att vårt land står inför två kriser, en ekonomisk och en ekologisk. Vi är i vårt samhälle tvungna att försöka komma till rätta också med de ekologiska obalanserna. Gör vi inte det på lång sikt, kommer vi över huvud taget inte att ha kvar en ekonomi att tala om i vårt land.

Vi i miljöpartiet har därför sagt att medborgarna under ett antal år måste finna sig i ett ökat skatteuttag för att finansiera en sådan omställning av det svenska samhället att det blir ekologiskt rimligt. Vi måste satsa stora pengar på att reformera vårt trafiksystem och vårt energisystem, så att vi slösar mindre med energi, skapar mindre avgaser och förorsakar mindre ekologiska problem. Gör vi inte det, förstör vi luft, mark, vatten och grundförutsättningarna för livet och för penningekonomin.

Vi har samtidigt sagt att vi inte är intresserade av skattehöjningar av annat slag. De reformer som vi har föreslagit i vårt budgetalternativ har vi finansierat genom att spara på annat håll. Den enda form av ökning som vi föreslår är betingad enbart av behovet att få i gång ett arbete på sikt för att komma till rätta med de ekologiska obalanserna. Vi tror att det är mycket viktigt att man någon gång på allvar inser sambandet mellan ekonomi och ekologi.

Som jag sade tidigare: Får vi ingen ordning på de ekologiska systemen, utan de fortsätter att förstöras i samma takt som i dag, kommer vi inte att ha någon ekonomi att diskutera framöver. Kommer vi i svåra knapphetsituationer på grund av förödd jordar osv., går det åt skogen också med demokratin. Då kommer de starka att slå sig fram till de köttgrytor som finns kvar. Det bästa värdet för demokratin i vårt samhälle är att vi kommer till rätta med de ekologiska problemen.

Anf. 33 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! De inlägg som jag har hört från olika håll visar bl.a. med all önskvärd tydlighet att det finns fem olika alternativ bland oppositionspartierna. Det finns inte en tillstymmelse till samstämmighet och gemensamt uppträdande. Inte minst tänker jag på de tre borgerliga partierna, som ibland säger sig skola bilda regering tillsammans, om de får chansen i framtiden.

Ovanpå all den splittring som ni redan tidigare har visat upp – det har gällt skattepolitiken, energipolitiken, Europapolitiken och mycket annat – har ni nu lyckats splittra er totalt också när det gäller den ekonomiska politiken, där ni går tre skilda vägar. Ni har skällt på den tredje vägens ekonomiska politik, men det som ni har att visa upp som alternativ är en ekonomisk politik efter tre vägar. Ni är inte överens ens om vårdnadsbidraget. Det gör att man med skäl måste fråga sig: Vad är alternativet till vår politik? Det är lätt att kritisera den från alla möjliga håll, men hur ser alternativet ut?

Jag har ställt frågor till framför allt tre partier om hur de förklarar sina jättelika budgetförsvagningar samtidigt som de kräver en stramare finanspolitik, åtgärder mot inflation, höga räntor och överhettning. Jag har inte fått mycket till svar. Lars Tobisson har helt förbigått frågan, medan Gunnar Björk och Carl Frick hävdar att vi räknar fel. Jag vill inte utesluta att vi kan

räkna fel. Det är dock inte jag som gör dessa beräkningar, utan det är högt kvalificerade tjänstemän som på finansdepartementet gör dem efter alla konstens regler.

Eftersom ni erbjuder er till att undervisa mig eller till att komma upp och diskutera detta på departementet, vill jag utfärda en inbjudan till samtliga oppositionspartier att komma upp på finansdepartementet. Då kan vi gå igenom dessa beräkningar gemensamt, så får vi se hur stora felräkningarna är på ömse håll. Jag utfärdar nu denna inbjudan, och jag hoppas att ni hörsammar den.

Lars Tobisson tog på nytt upp frågan om bytesbalansen. Nu säger han att min förklaring eller i varje fall delförklaring till att underskottet i dag är så pass stort som det är, nämligen att investeringarna har ökat, är felaktig, eftersom industrin inte investerar i Sverige utan i utlandet. Sanningen är den att industrin investerar ungefär dubbelt så mycket i Sverige nu som den gjorde under den borgerliga regeringstiden. Vi har återhämtat det kraftiga ras i industriinvesteringarna som då ägde rum. Därutöver har vi haft en kraftig ökning. Den är kanske inte tillräcklig, men vi har kommit ett bra stycke på väg. Jag vidhåller alltså att Tobissons beskrivning på denna punkt är felaktig.

Vi får vidare höra från moderat håll att i stort sett alla problem i tillvaron löses med skattesänkningar. Om man väckte Lars Tobisson på natten därför att huset brinner, skulle han nog ordinera skattesänkningar som medicin för att bekämpa branden.

Man kan naturligtvis kräva ett sänkt skattetryck, men skattetrycket är i allt väsentligt en avspiegling av utgiftstrycket. Vi har de skatter som vi behöver för att finansiera de utgifter som vi vill ta på oss. Tobisson säger att vi skall sänka utgifterna, men jag konstaterar att han hittills i debatten har nämnt bara fyra områden där han vill öka utgifterna: försvaret, rättsväsendet, infrastrukturen och vårdnadsbidraget. Det sista kanske inte nämndes, men det är ett av de områden där reformkrav har förts fram.

Jag måste fråga: Hur är detta förenligt med en ansvarsfull finanspolitik? Hur skall denna skattesänkningspolitik kunna göras trovärdig?

Anne Wibble har frågat mig om paketet med åtstrammingsåtgärder är tillräckligt eller bara nödvändigt. Låt mig säga att det paket som vi nu presenterar självfallet är nödvändigt men att det inte är tillräckligt. Vi upphör inte att föra ekonomisk politik i och med att vi lagt fram kompletteringspropositionen. Självfallet måste vi komma igen många gånger och vidta stabiliseringspolitiska och strukturpolitiska åtgärder.

Jag sade också i mitt anförande att det inte bara handlar om åtstramning. Också andra åtgärder är viktiga. Jag nämnde utbudspolitik, konkurrensfrämjande insatser, åtgärder för att höja produktiviteten och för att förbättra lönebildningen. Det finns också flera andra sådana områden. Jag vidhåller dock att åtstramning är ett ofrånkomligt inslag i en politik som syftar till att bringa ned inflationen.

När det gällde Anne Wubbles nya inlägg om reallönerna blev jag inte klok på om hon tycker att lönerna har ökat för mycket eller för litet. I hennes första inlägg var problemet att reallönerna knappast har ökat något alls. I sin replik sade hon däremot att det stora problemet var att lönerna hade höjts

för mycket efter det reallönefall som uppkom i början av 80-talet. Lönerna skulle alltså ha legat kvar på den lägre nivån, som etablerades under den borgerliga regeringspolitiken. Anne Wibbe får en chans till i sin sista replik att klara ut om lönerna är för höga eller för låga.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att skattereformen medför en ökad köpkraft med i genomsnitt 2 % nästa år. Det är klart att det finns stora variationer. Det finns de som förlorar på reformen, och dit hör höginkomsttagare med stora avdrag och som har ägnat sig åt skatteplanering. Men det stora flertalet av löntagarna, av LO:s medlemmar, som Lars-Ove Hagberg pläderar för, kommer att få höjda reallöner nästa år som en följd av skattereformen. Jag har inte sett någon uppgift från vpk som visar att det skulle vara felaktiga beräkningar som vi har gjort.

Lars-Ove Hagberg gjorde också i sin historik en jämförelse mellan vinstandelar och löncandelar nu och 1980, och han framställde 1980 som det stora idealåret, då vinstandelen var nedpressad och löncandelen följaktligen högre. Det där låter radikalt och bra; så låga vinster som möjligt och så höga löner som möjligt.

År 1980 var ett katastrofår för svensk ekonomi. Hade den situation som var då varit kvar hade det gått käpprätt åt helskotta. Det är nödvändigt att upprätthålla en viss vinstnivå i näringslivet för att få investeringar, sysselsättning och produktion. En rimlig sådan balans har återställts under 80-talet. Att ständigt och jämt gå ut och säga att vinsterna skall sänkas, vilket vpk alltid gör i alla konjunkturlägen, är populistiskt gångbart, men det har ingenting med seriös ekonomisk politik att göra.

Anf. 34 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Erik Åsbrink skall akta sig för att tala om splittring. Orsaken till att han står här är att förre finansministern avgick därför att han inte fick gehör för sin politik i partiet. Orsaken till att Roland Sundgren var här tidigare är att den socialdemokratiska ordföranden i finansutskottet har lämnat riksdagsarbetet i protest mot den förda politiken. Det är splittring.

Vidare fick jag kritik för att jag inte hade besvarat frågan om 20 miljarder i budgetförsvagning. Det beror på att jag tidigare en gång för alla har klargjort att detta är en lögn. Vi har hört efter i departementet om vi kunde få del av dessa kalkyler, som skulle bevisa saken. Till skillnad från miljöpartiet har vi inte fått det. Men jag fick möjligen en förklaring till misstaget.

Vi har inte lagt fram något förslag för 1991, som Erik Åsbrink sade. Vi har lagt fram förslag för budgetåret 1990/91, och det är balanserat. Det är dessutom fullständigt, till skillnad från finansplanen. Vad vi föreslår för andra halvåret 1991 kommer vi att redogöra för i januari 1991. Det kommer att bli ett fullständigt förslag, och jag hoppas att också finansplanen blir det. Jag ser fram mot att nu få diskutera dessa saker med finansdepartementet.

Jag ställde tidigare en fråga: Hur stimulerar man sparandet genom att höja skatten på kapital med 30 miljarder? Skattmästare Wibbe, som bekände sig till den krokiga principen att momsen måste sänkas men först höjas, sade också att hon nog ansåg att även kapitalbeskattningen skulle behöva sänkas, men först skall den höjas med 30 miljarder.

Hur motiverar skattmästare Åsbrink att den egna bostaden skall bli 60

miljarder dyrare utöver effekten av höjd byggmoms, att sparande för ålderdomen skall beskattas med 10 miljarder, att skatten på riskvilligt sparande, dvs. aktier, skall öka med 5 miljarder, att skatten på näringsverksamhet och företag skall stiga med 13 miljarder?

Från ideologisk synpunkt är detta säkert bra att ha. Med det kan man trösta lägre inkomsttagare som förlorar på skatteomläggningen.

Men hur blir det med investeringar och kapitalbildning i landet, när man på detta sätt straffbeskattar sparande, investeringar och kapitalbildning? Jag förstår inte det, och ännu har det inte getts något förslag som förklarar det.

Jag konstaterar, herr talman, att det av förslagen i finansplanen, i det första stoppaketet och i det krispaket som vi behandlar här i dag återstår bara två saker, nämligen dels höjda sprit- och tobaksskatter – som är en klassiker –, dels investeringsskatt i Stockholm och Göteborg – som inte heller är något sällsynt som behöver diskuteras här.

Slutsatsen kvarstår: mycket tal förekommer om utbudspolitik och avregleringar, men till slut blir det i alla fall skattehöjningar. Erik Åsbrink trodde att jag om jag vaknar på natten av att huset brinner kommer att säga: Lägre skatter. Jag vill kontra med att säga att regeringen vaknar av att det är ekonomisk kris. Och vad säger den? Jo: Högre skatter, högre skatter! Det är receptet. Det är det som kvarstår av alla ansträngningar.

Anf. 35 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag skall reda ut frågan om lönekostnaderna. Lönekostnaderna har ökat för mycket, vilket har lett till för stora prisökningar. De har spåtts på med för stora skattehöjningar av Erik Åsbrinks regering, och därför har löntagarna fått för litet kvar. Så enkelt var det. Detta var i själva verket ett av de stora problemen under 80-talet.

Jag vill inte tvista med Erik Åsbrink om behovet av stram finanspolitik. Jag kan tvärtom unna mig nöjet att påminna om vem som var den enda i denna kammar som talade om behovet av stram finanspolitik våren 1988, när valet närmade sig. Det hade varit angenämt om Erik Åsbrink då hade pläderat så starkt för behovet av stram finanspolitik, men så skedde icke. Tvärtom övergavs den blygsamma stramhet som fanns dessförinnan. I valrörelsen 1988 blev det plötsligt onödigt att finansiera givna löften och annat.

Den uppgörelse som nu är aktuell mellan folkpartiet och socialdemokraterna innehåller inte bara stram finanspolitik. Den kan väl beskrivas i tre olika punkter. Den första och viktigaste punkten är att skattereformen ligger fast. Detta kommer att vara ett av de mycket stora och positiva inslagen för svensk ekonomi, för medborgarna och för företagen i Sverige framöver.

Den andra positiva punkten är att vi nu kommer till skott med konkreta förslag till besparingar inom socialförsäkringssektorn. Ett första steg tas för att få bukt med de mycket snabba kostnadsökningar som har skett.

Den tredje punkten, som är särskilt positiv, är sänkningen av arbetsgivaravgifterna, som motsvarar ungefär 3,5 %. Det är oöverträffat, såvitt jag vet. Det har inte skett under de senaste decennierna i svensk ekonomisk politik att arbetsgivaravgifterna har sänkts så mycket i ett slag.

Det var bra att Erik Åsbrink visade sig vara medveten om att det krävs mer än detta första steg för att lösa Sveriges ekonomiska problem. Jag

gladde mig också åt att höra att han särskilt nämnde konkurrensfrämjande insatser. Därför vill jag upprepa den fråga som jag ställde beträffande konkurrensfrämjande insatser inom den skattefinansierade produktionen – den tredjedel av ekonomin som producerar sociala tjänster av mycket stor betydelse för Sveriges medborgare, som sjukvård, skola, barnomsorg och annat sådant.

Varför vill Erik Åsbrink inte använda sig av just konkurrensfrämjande åtgärder för att ge medborgarna valuta för de skattepengar som de i dag betalar för att få sjukvård, barnomsorg, skolutbildning och annat? I dag upplever många människor att de inte får det när de behöver det, utan det är många köer. Jag vore glad om Erik Åsbrink i sitt sista inlägg visade sig vara medveten om att det också krävs konkurrens och enskilda alternativ inom den offentliga sektorn.

Anf. 36 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När det gäller investeringssidan är det ju ändå ett stort problem för den framtida sysselsättningen i Sverige, om en allt större del av de framtidsinvesteringar som borde ha gjorts i Sverige sker utomlands. Och ökningen av investeringarna utomlands ligger någonstans mellan 50 och 130 miljarder enligt uppgifter som jag har sett i olika tidningar.

Detta är ett långsiktigt allvarligt problem, och det är naturligtvis någonting som är fel, eftersom näringslivet inte anser sig med fördel kunna investera i Sverige. Näringslivet saknar naturligtvis ett besked från regeringen om vilken industri- och strukturpolitik man skall ha.

Jag vill upprepa min fråga till budgetministern: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att göra investeringsklimatet så pass bra att framtidsinvesteringar kan göras inom landet? Det tycker jag är en mycket viktig fråga, och den har också samband med det som budgetministern tog upp.

När det gäller inbjudan till finansdepartementet kan det väl alltid vara trevligt att dricka kaffe. Annars har vi ju neutrala personer i finansutskottets kansli, som också är räknekunniga.

Beträffande Lars Tobisson tycker jag att det är ett bekymmer om han mitt i natten, om någon av hans fastigheter skulle brinna, ropar: "Sänkt skattestryck!" Det naturliga i det läget är att han ropar: "Höjt vattentryck!"

När det gäller höjningen av ersättningen till barnfamiljer i form av barnbidrag är det viktigt att tala om att det alternativ som centern förordar är att man anvisar pengar för ett vårdnadsbidrag. Därigenom får man ändå några av de angelägna kraven tillgodosedda.

Det paket som nu presenteras, där man tar bort föräldraförsäkringen, innebär ju ändå en stor oro för många föräldrar som har räknat med denna. Även om jag tycker att det är riktigt, eftersom vi har vårdnadsbidraget, har ju socialdemokraterna genom sin politik misslett kommuner och misslett barnfamiljer genom att säga att de skall få föräldraförsäkring. Och man har inte hunnit anpassa barnomsorgen såsom vallöftet löd. Det är trist för barnfamiljerna att socialdemokraterna på det sättet sviker två av sina vallöften.

Anf. 37 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att det är väldigt farligt för statsrådet Åsbrink att tala om hur många alternativ det finns här i kammaren. Vi har ju upplevt

en regering som har en mängd alternativ. Och det kanske allra allvarligaste är att en regering som skall företräda arbetarrörelsen inte längre har arbetarrörelsens ideal kvar. Statsrådet skall nog tala väldigt tyst i detta sammanhang. Det sönderfall som nu präglar socialdemokratien och den del som denna behärskas av arbetarrörelsen är kanske allvarligare än mycket annat som händer i det här samhället framöver.

När det gäller produktivitetens ökning talar man om att vi nu har problem, och man undrar vilka åtgärder regeringen föreslår. Vad är det egentligen som skall öka produktiviteten och tillväxten här i landet? Jag har från vpk:s synpunkt och med tanke på arbetarrörelsens ideal funderat över om det inte är de demokratiska elementen, med arbetarnas inflytande och meningsfulla arbetsuppgifter, som måste vara det grundläggande. Man måste någonstans i en demokratisk kontroll säga att här skall framtidsinvesteringarna göras – i stället för att förlita sig på marknadskrafterna, som alltmer förskjuter sin tyngdpunkt utomlands. Men såvitt jag kan se är det nu bara fråga om piska och morot. Det är SAF:s gamla recept, karensdagar, som det snart gäller, och sjuklönen är ju nu ett första exempel. Det är den här typen av straffåtgärder som man tror skall medföra att produktiviteten ökar. Är det något i övrigt? Det vore i så fall en mycket intressant diskussion.

I fråga om vinstnivån anser vpk att man skall omfördela resurserna i samhället. En av utgångspunkterna, som egentligen har varit arbetarrörelsens hjärtefråga, är ju att vi skall använda våra resurser rättvist här i landet, till både investeringar och offentlig och privat konsumtion. Men regeringen har ju faktiskt under 80-talet skapat ett nytt frälse. Roland Sundgren hade i alla fall förstånd att beklaga det. Men statsrådet Åsbrink tycker tydligen att det är helt i sin ordning att vi skall ha den här vinstnivån fördelad på detta sätt som medför spekulation, icke ordentliga investeringar. Jag tycker att det är ett enormt problem att denna vinstnivå föreligger och att den inte används på ett riktigt sätt.

Hur blir det för övrigt nu med inflationen? Skall vi se på vinstökningarna, vinstkraven och spekulatören, eller är det bara fråga om lönerna framöver?

Så till skattereformen! Det skall i genomsnitt vara 2 % för alla. Jag ställer mig bara frågan: Varför protesterar stora grupper inom LO? Beräkningar är en sak. Men det är när man ser de sammantagna, ökade indirekta beskattningarna som man blir orolig för framtiden och säger: "Det här drabbar mig." Det är en mycket psykologisk skatteomläggning som har föreslagits.

Anf. 38 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag vill tacka för inbjudan till beräkningar. Det kan vara av värde att vi jämför hur man kommer fram till resultat. Jag tror att man kan komma långt, även över en kopp kaffe, på det området.

Ekonomisk politik är ju inte bara någonting som gäller det närmaste året utan någonting som får konsekvenser långt fram i tiden. Huvudtemat i svensk ekonomisk politik är att den ekonomiska tillväxten skall öka till varje pris. Den skall helst vara så stor som möjligt – ju större, desto bättre.

Nu innebär ekonomisk tillväxt också en mycket stark ökning av den materiella förbrukningen. Vi hämtar upp saker och ting från olika delar av underjorden. Vi sätter i gång olika processer som skapar stora mängder utsläpp

och avfall, som i sin tur skadar mark, luft och vatten och deras produktionsområde.

Jag frågade här i debatten om man från socialdemokraternas sida kunde se några begränsningar i vår omvärld som på något sätt skulle sätta ett tak för den ständiga ekonomiska och materiella tillväxten. Jag fick inget svar på den frågan, och det betyder att jag måste göra den tolkningen att man inte ser någon sådan begränsning över huvud taget. Den ekonomiska och materiella tillväxten ökar ju procentuellt varje år. Det betyder att den är exponentiell. Och det finns uppenbarligen på denna jord för vissa människor inget tak, utan tillväxten kan bara öka och öka. Vi ser resultatet i många sammanhang: sopbergen ökar och utsläppsmängden ökar. Vi har runt om i vårt land problem med vad vi skall göra av alla dessa sopor, som är en konsekvens av den ständigt ökade materiella förbrukningen och av att man inte satsar på resurshushållning och återanvändning.

Det är något fundamentalt fel i det tänkande som avspeglas i den här debatten, när man inte beaktar att det rimligen måste finnas fysiska begränsningar för våra aktiviteter på jorden. Det finns inga sådana begränsningar i den här debatten, och det har inte funnits så länge jag har varit med i riksdagen, utan tillväxten skall öka till varje pris, oavsett konsekvenserna. Ju längre man fortsätter på den vägen, desto säkrare är vi på att detta kommer att gå snett.

Jag vill framföra en stark vädjan från miljöpartiets sida – att man på allvar börjar se på de här frågorna. Det fanns en signal här i våras. Det var finansminister Feldt som sade att man skulle sätta i gång ett arbete på finansdepartementet, där man skulle börja beakta de här frågorna på allvar. Vi har ännu inte sett något resultat, men vi väntar med spänning, och med förhoppningar, på att vi skall kunna få en balanserad ekonomi där man tar hänsyn till de ekologiska förutsättningarna för livet på en begränsad jord. Gör vi inte det, går det snett. Jag hoppas verkligen att ni tar det här till er, för det är ett måste för framtiden.

Anf. 39 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag vill först, för att undvika missförstånd, upprepa min inbjudan. Den gäller samtliga oppositionspartier. Ni är välkomna till finansdepartementet någon gång framöver, så skall vi gemensamt gå igenom de beräkningar som har gjorts i era budgetalternativ. Jag vet att det också finns mycket duktiga människor i finansutskottets kansli, och jag tror inte att vi har några problem med deras beräkningar. Däremot är det uppenbart att det finns vissa meningsskiljaktigheter mellan regeringens experter och företrädare för vissa oppositionspartier när det gäller att bedöma innehållet i de förslag som har lagts fram. Jag hoppas att alla partier kan ställa upp på detta.

Till Carl Frick vill jag säga att det arbete som förre finansministern aviserade beträffande någon form av gröna nationalräkenskaper är på gång. Det skall vi redovisa när vi har kommit längre på det området. Det projektet är ingalunda nedlagt.

Jag känner också stor sympati för tankarna på hushållning med resurser. Jag tror kanske inte så mycket på fysiska begränsningar, men det finns naturligtvis både ekonomiska och miljömässiga skäl till att hushålla med resurser.

Det kan också beskrivas på det sättet – för att uttrycka det även i ekonomiska termer – att vi bör vara positiva till en höjd produktivitet; det är ett sätt att få ut mer av de resurser vi sätter in, i stället för att slösa med resurser, sätta in mer och mer resurser för att åstadkomma ett visst resultat. Här sammanfaller, tycker jag, ekonomiska och ekologiska synsätt i stor utsträckning.

Lars-Ove Hagberg talade om sönderfall inom socialdemokratien. Jag vill inte riktigt beskriva det på det sättet. Om man jämför med det nära nog permanenta kaos som råder inom vpk tror jag att vi inom socialdemokratien står oss ganska gott.

Jag vill också komma tillbaka till frågan om vinster och spekulation. I Lars-Ove Hagbergs föreställningsvärld är det uppenbarligen så att höga vinster i sig skapar spekulation. Jag ser det inte på det sättet. Jag menar att det är viktigt att ha en god lönsamhet i produktiva och samhällsnyttiga verksamheter och att göra spekulation så olönsam som möjligt.

För tio år sedan var det tvärtom: då sattes pengarna in i spekulativa verksamheter, då var det penningkarusellen som var den lönsamma, och industriell och annan produktiv verksamhet gick utomordentligt dåligt. Vi skall ändra den relationen. Det som är bra för människor är också det som skall vara lönsamt. Spekulationen skall inte löna sig. Den skattereform som vi genomför och inflationsbekämpningen är två avgörande insatser för att bekämpa spekulationen.

Gunnar Björk frågade hur vi skall bära oss åt för att stimulera till ökade investeringar i Sverige. Jag vill peka på några områden i all korthet.

Den skattereform som vi är på väg att genomföra kommer att skapa goda betingelser för näringslivet i Sverige, för företag – såväl svenska som utländska – som vill etablera sig och investera i Sverige.

Vidare är återigen inflationsbekämpningen, åtgärder för att hålla nere kostnadsökningarna, av avgörande betydelse för att skapa ett gott investeringsklimat i Sverige. Också insatser för att förbättra arbetsmiljön, för att minska sjukfrånvaron och för att förbättra utbildningen av arbetskraften är viktiga saker för att skapa bra arbetsförhållanden och ett bra investeringsklimat i Sverige.

Anne Wibble talade redan våren 1988 om åtstramning, säger hon. Det är möjligt att hon gjorde det, med relativt små bokstäver. Det förekom. Ett år senare förklarade folkpartiet att det var för sent att vidta några åtgärder. Det är glädjande att ni nu, ännu ett år senare, har kommit på bättre tankar.

Det är sent, och det var sent redan för ett år sedan – det är jag beredd att hålla med om – men det är inte för sent. Det är aldrig för sent att vidta förnuftiga åtgärder.

Jag vet att Anne Wibble inte har rätt till replik. Jag vill då säga att det är glädjande att vi nu har kunnat ena oss om det paket som föreligger.

Jag är anhängare av att man vidtar konkurrensfrämjande åtgärder på alla områden inom ekonomin, även inom den offentliga sektorn. När det gäller förnyelsen av den offentliga sektorn har vi självfallet en mycket stor arbetsuppgift framför oss.

Slutligen några kommentarer till Lars Tobisson. Det var för mig en förbluffande uppgift att boendet skulle fördyras med 60 miljarder kronor som en följd av skattereformen. Det var vad jag hörde, men jag kanske hörde

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

fel. Jag kan då lämna en uppgift om det riktiga förhållandet. Skattereformen nästa år kostar sammanlagt 70 miljarder kronor. Av finansieringen faller 15 miljarder på boendet. Det är mindre än en fjärdedel av kostnaden.

Det finns de som tycker att också det är för mycket. Jag kan då bara säga att skall man åstadkomma en finansiering som inte bara är ett skämt av en sådan jättelik skattereform går det inte att helt undanta boendet. De 15 miljarder kronorna i ökade boendekostnader kan ju ändå betalas med de 70 miljarder kronor i ökad köpkraft som skattereformen innebär nästa år.

Lars Tobisson tyckte också att 30 % skatt på kapitalinkomster, bankräntor, osv., är en på tok för hög skattesats. Det kan man tycka. Jag tycker ändå att det är en viss förbättring jämfört med hur det var på den tid då Lars Tobissons partivänner satt i regeringen. Då kunde man få betala 75–85 % i skatt på bankräntor. Det är möjligt att steget från 85 till 30 % är alldeles för blygsamt, men det är väl kanske ändå även i Lars Tobissons föreställningsvärld ett litet steg i rätt riktning. Sedan får vi i framtiden se vad som kan vara den rätta nivån.

Till sist en undran. Jag är medveten om att jag inte kan få något svar i dag – det får väl därför bli en retorisk fråga. Jag tänker på argumentet att de förslag som har framlagts bara gäller budgetåret 1990/91 och inte därefter. För mig är det något egendomligt. Jag trodde att de förslag som framlades hade en varaktig karaktär. Jag vet inte om det nya beskedet skall tolkas så att t.ex. vårdnadsbidraget, om det införs, skall upphöra vid utgången av budgetåret 1990/91. På annat sätt kan man inte tolka beskedet att den budgetför-sämring som sker på kort sikt inte är bestående på längre sikt.

Jag vidhåller att våra beräkningar visar på mycket stora försvagningar av statsfinanserna, från moderaterna och flera andra partier. Jag är därför angelägen att de samtal som jag har inbjudit till kan komma till stånd, så att vi gemensamt kan gå igenom beräkningarna för de olika partiernas budgetalternativ.

Talmannen anmälde att Lars Tobisson och Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 40 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Erik Åsbrink talade en del om spekulation, vinster och annat. Jag skulle nog vilja säga att om man satsar på vpk är det en säker etta, men vill man satsa på socialdemokraterna får man lov att gardera med folkpartiet.

1980-talet har varit ett förlorat decennium för arbetarrörelsen, och därmed även för kvinnorna, eftersom kvinnorna i dag utgör större delen av arbetarklassen.

Den ekonomiska politik som är resultatet av uppgörelsen med folkpartiet slår hårdast mot kvinnorna. Åtstramningen drabbar kvinnor genom att momsens höjs, genom att föräldraförsäkringen inte byggs ut och genom att barnomsorgsutbyggnaden inte kommer att fullföljas.

Det visar sig också att det inte spelade någon som helst roll om målet full behovstäckning inom barnomsorgen var en målsättning eller ett löfte. Det blev ingenting av alltihop.

Bara en tredjedel av kommunerna kommer att klara av full behovstäckning. Konsekvensen blir att ett stort antal barn inte kommer att kunna få barnomsorg. Det i sin tur leder till att ett stort antal kvinnor inte kommer att kunna förvärvsarbeta, vilket i sin tur leder till att de måste få bidrag från samhället för sitt uppehälle, vilket i sin tur leder till ökade transfereringar.

Socialdemokraterna skriver i propositionen att man vill granska existerande transfereringssystem, så man har tydligen insett att ökade transfereringar leder till en massa byråkrati.

När det gäller utbyggnaden av föräldraförsäkringen finns det undersökningar som visar att både kommuner och föräldrar har litat på regeringslöftet, som har bekräftats både av Kjell-Olof Feldt den 10 januari och så sent som i regeringsdeklarationen från regeringen Carlsson II för inte alls länge sedan, och att föräldrar och kommuner har planerat med utgångspunkt i förutsättningen att den förlängda föräldraförsäkringen skulle träda i kraft som man hade utlovat.

Jag måste ställa frågan: Varför skjuter ni på föräldraförsäkringen? Vilka effekter får det på inflationen, på bytesbalansen, på överhettningen? Inga!

Enligt Bengt Westerberg är uppskjutandet av den förlängda föräldraförsäkringen en symbolfråga, för att man skall skapa förståelse hos människorna ute i samhället för hur allvarlig krisen är. Om det är så illa, är det verkligen ett uttryck för förakt för människor.

Planerna på ett kommunalt skattestopp skall fullföljas, skriver finansutskottet i sitt betänkande, och i dagens nummer av Kommun-Aktuellt står det att skattestoppet skall förlängas till två år. Det hade ju varit intressant att få veta om det är sant eller inte. Utifrån vad vi har hört nu under dagen om pågående diskussioner inom regeringen kan jag förstå att det inte går att få något svar redan i dag.

Det kommunala skattestoppet skall rädda skatteuppgörelsen och dämpa den kommunala expansionen, står det vidare i betänkandet. Erik Åsbrink uttryckte sig annorlunda: Man skall bringa den kommunala konsumtionsökningen i överensstämmelse med tillväxten i ekonomin. Vad betyder det nu då? Vilka konsekvenser får det för kvinnorna?

Jo, det betyder mindre satsningar på barnen, mindre satsningar på de gamla, på skolan och på kvinnorna, för vi vet att inom den offentliga sektorn finns 80 % av de kvinnor som förvärvsarbetar i dag. De har tunga jobb, stor andel arbetsskador, dåliga arbetstider, mycket deltidstjänster och låga löner.

Cirka en miljon kvinnor har under 100 000 kr. på ett år. Ungefär 100 000 kvinnor måste få sin lön kompletterad med socialbidrag, trots att de arbetar. Som åtminstone de offentliganställda kvinnorna kommer ihåg, var det när Kommunalarbetareförbundet hade lagt sitt strejkvarsel som stoppaketet lades fram av regeringen. Och även om förslaget om strejkförbud och lönestopp drogs tillbaka innan regeringen föll, är det minst sagt anmärkningsvärt att regeringen över huvud taget kunde lägga fram ett sådant paket. Den har tydligen glömt vems mandat den sitter på. Att maktmissbruk straffar sig förr eller senare, det har vi sett exempel på i omvärlden det senaste halvåret.

Det talas också i betänkandet om behovet av att säkerställa ekonomisk balans genom att öka utbudet av arbetskraft och dämpa efterfrågan. Uppenbarligen menar man inte att utbudet av arbetskraft skall öka inom barnom-

sorg, sjukvård och äldreomsorg, eftersom den kommunala expansionen skall minska.

I vpk har vi föreslagit satsningar på den offentliga sektorn, så att t.ex. de närmare 50 000 deltidarbetslösa kvinnorna skulle kunna få ett heltidsjobb och de ungefär lika många som är arbetslösa på grund av att de inte har någon barnomsorg skulle kunna komma ut i arbete. Vpk är inte berett att stödja förslag som har sin udd riktad mot kvinnorna som grupp, och därför kan vi heller aldrig stödja ett förslag om kommunalt skattestopp.

Det är också märkligt att folkpartiet så okritiskt ställer upp på de här kraven. Folkpartiet vill ju gärna se sig som ett kvinnopolitiskt radikalt parti, men de här förslagen är ju ett slag i ansiktet på den stora gruppen av förvärvsarbetande kvinnor. Erik Åsbrink talar om politiskt risktagande när det gäller samarbete med socialdemokraterna, och i det här fallet är jag beredd att hålla med honom.

Jag vill också säga något om de regionalpolitiska konsekvenserna av den här ekonomiska politiken. Som i så många andra sammanhang glömmar man bort stora delar av Sverige när man talar om det ekonomiska läget. I verklighetens värld är det nämligen inte överhettning överallt. Till största delen är överhettningen ett storstadsfenomen som dess värre får negativa effekter också för övriga delar av landet.

I Västerbottens inland har man fortfarande en öppen arbetslöshet som ligger långt över snittet för riket. 4, 5 och 6 % i öppen arbetslöshet kan knappast karakteriseras som tecken på överhettning. Ändå drabbas hela Sverige av den överhettning som finns i storstäderna och de snabba kostnadsökningarna som bl.a. leder till att boendekostnaderna ökar orimligt mycket.

Sammantaget pekar det här på en stor obalans i samhället. Det är ekonomiskt oförsvarligt, det är dålig ekonomisk politik att acceptera en sådan obalans. Jag tror dessutom inte att någon inbillar sig att marknadskrafterna kan lösa de här problemen, eftersom de regionala obalanserna är ett resultat av att marknadskrafterna har fått ett alldeles för stort utrymme.

Att det är kris i samhället och obalans framgår också av synen på miljöns betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Fortfarande har miljöfrågorna karaktären av något som man sysslar med vid sidan om den ekonomiska politiken. Ett exempel kan vara socialdemokraternas inställning till Öresundsbron.

Med all sannolikhet stöder socialdemokraterna bilbron över sundet, men jag törs inte vara alldeles säker, eftersom diskussionerna pågår. Vem vet, det kan kanske bli ändring där också? Men frågan är om man har vägt in de ekonomiska effekterna av de miljökonsekvenser som en bilbro för med sig, sett på litet längre sikt.

Det finns i Sverige 10 000 sjöar som är svartlistade på grund av för höga kvicksilverhalter, och ytterligare 10 000 skulle behöva svartlistas. Vad betyder det för den ekonomiska utvecklingen i Sverige? Hur skall man värdera en frisk livsmiljö i ekonomiska termer? Kan marknadskrafterna rädda kvicksilversjöarna?

I vpk är vi övertygade om att om vi skall få en bra ekonomisk utveckling i Sverige måste vi föra en politik som utgår från människornas behov och naturens förutsättningar. Vi måste ha en politik som bygger på demokratiska rättigheter och verkligt inflytande i arbetslivet. Det är det som vi kämpar för,

och det är det vi vill ha. Det är därför vi inte heller kan ställa upp på den politik som regeringen har fört under det senaste halvåret.

Prot. 1989/90:105
19 april 1990

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Anf. 41 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Till att börja med skall jag be att få yrka bifall till motion Fi42 som behandlas i det här betänkandet. Först hade jag inte tänkt motivera när proposition 114 blev offentlig, för jag tänkte att de vanliga fiskala skattehöjningarna är någonting som vi har vant oss vid, även om det är ett recept som sannerligen inte har gagnat den svenska alkoholpolitiken. Men när jag sedan läste propositionen litet noggrannare, fann jag att regeringen hade köpt de alkoholpolitiska argument som hitintills visat sig mer eller mindre verkningslösa.

Skatteutskottet säger i sitt yttrande att man kan acceptera en höjning av alkoholskatten därför att den kan motverka olämpliga dryckesvanor. Den skattehöjning som vi här talar om kommer inte att motverka några olämpliga dryckesvanor.

Herr talman! Finansutskottet instämmer tyvärr i skatteutskottets yttrande. Jag frågar mig ibland: Har det aldrig hänt att ledamöterna i finans- eller skatteutskotten har tänkt sig att efter en höjning av alkoholskatten ett antal medborgare skiftar från wienerkorv till lunchkorv och sparar in pengar på det sättet, så att de kan fortsätta att konsumera alkohol i samma omfattning som tidigare?

Jag kan inte, herr talman, underlåta att citera ett stycke på s. 69 i betänkandet: "Åtgärder som ökar utbudet av arbetskraft bör kompletteras med efterfrågedämpande insatser. Som ett led i dessa ansträngningar bör skatten på sprit, vin, starköl och tobak höjas. Finansutskottet instämmer således i det uttalande som skatteutskottet gör i sitt yttrande om att en höjning av dessa skatter bör ingå bland de åtgärder som lämpligen bör användas för att uppnå en åtstramning av ekonomin och hålla tillbaka konsumtionen av dessa varor."

Herr talman! Jag kan misstänka att utskotten vill att svenska folket skall tro på vad de skriver. Men frågan är: Tror man på det här själv?

I min och Birger Hagårds motion har vi försökt att i ett nötskal sammanfatta den svenska alkoholpolitiken, alltså en sedan 13 år tillbaka totalt misslyckad sådan.

Låt oss säga att socialstyrelsen gör en undersökning och konstaterar att 10 % av svenska folket lider av övervikt. Anta att regeringen får reda på detta och skriver en proposition – som tyvärr säkert antas av riksdagen – om att fr.o.m. den 1 juli 1990 skall de 90 % av svenska folket som inte lider av övervikt dra in på kvällsmaten. Är det någon som för ett ögonblick tror att något sådant hjälper dem som verkligen lider av övervikt?

Det man lyckats med i den svenska alkoholpolitiken är att göra det dyrt. Jag tror vi har bland Europas högsta spritpriser i Sverige. Däremot har vi inte lyckats hjälpa de 10 % som har uppenbara och akuta problem med sin alkoholkonsumtion.

I stället är det så, herr talman, att även den minsta tanke på liberalisering av den svenska alkoholpolitiken möts av rop om att nu blir det kaos, avgrund och elände.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Jag vill påstå att den svenska alkoholpolitiken kännetecknas av en dubbelmoral, ibland t.o.m. av en trippelmoral. Det kan ju vara bra, bekvämt och rationellt. Blir man av med en moral, har man en annan kvar att kunna hänga fast vid. Men det är svårt att försvara detta utanför riksdagshuset.

Herr talman! Jag gick inte så många år i skolan, men när jag gick i skolan för många år sedan lärde mig min biologilärare att strutsen inte fanns i vilt tillstånd i Sverige. 1990 kan jag konstatera att han hade rätt. Däremot finns strutsens egenskaper rikligt företrädda. Så fort problem uppstår sticker många huvudet djupt och långt ned i sanden. Inte minst här i riksdagen kan jag tyvärr konstatera att den egenskapen är rikligt företrädd.

Man har också lyckats med att få svenska folket att skämmas över att någon gång köpa alkoholhaltiga drycker. Jag tycker att det är skrämmande att se på Systembolaget, t.ex. på Vasagatan, hur människor smusslar ned sina spritpåsar i attachéväskan eller använder kassen från NK, Åhléns och Domus. Jag kan bara se två skäl till detta. Det ena är att spritpriserna i dag är så höga att man måste emballera denna vara kraftigt därför att man inte har råd att köpa nytt ifall man skulle tappa någon flaska. Men det andra och viktiga skälet är nog ändå att vi lyckats bygga upp en skamkänsla hos svenska folket. Detta är fantastiskt med tanke på att en majoritet av svenska folket trots allt är kund hos Systembolaget. Men vi politiker har lyckats bygga på den känslan hos folk att man skäms för att gå och handla ens den svagaste flaska lättvin på Systembolaget.

Jag blir också förvånad när jag lyssnar på den svenska alkoholdebatten. Ofta intervjuas kändisar och även politiker av massmedia om sina alkoholvanor. Vi får ofta höra dem säga: Jag kan väl tänka mig att dricka ett glas rödvin när jag fyller år.

Herr talman! Man brukar säga att hunden fyller år sju gånger om året, men många kändisar och politiker fyller fler gånger.

Vi har i dag i Sverige accepterat något som kallas för totalkonsumtionsprincipen. Det innebär att vi skall sänka den totala konsumtionen, alltså även för dem som kan hantera alkohol på ett vettigt sätt, och det kan trots allt en majoritet av svenska folket.

Man har sagt att Sverige är det enda land i hela världen som i riksdagens kammare har beslutat följa Världshälsoorganisationens rekommendation om att den totala alkoholkonsumtionen skall ha sjunkit med 25 % till år 2000. Alla vet att vi inte kommer att klara detta. Men alla andra länder sätter detta som en målsättning och rekommendation, medan Sverige så klart skall vara bäst och beslutar det i riksdagen.

Det är möjligt att vi lyckas uppnå målet när det gäller Systembolagets försäljning, men inte när det gäller människornas konsumtion.

Vi behöver inte gå så långt för att finna att där man har satt i system höga priser, där har man en alkoholkonsumtion som inte kontrolleras av samhället. Häromdagen läste jag i en norsk tidning att chefen för det norska vinmonopolet sade att vinmonopolet numera har kontroll på bara 50 % av den norska alkoholkonsumtionen. Så illa är det ännu inte i Sverige, men vi är faktiskt på god väg.

Det finns en grupp som kallas Athena-gruppen som är sponsrad av socialstyrelsen och där Anna Lindh är ordförande. Det är bara den gruppen som

säger att hembränning är någonting som bara fnissiga gamla gubbar sysslar med. Har man den uppfattningen om verkligheten, är det beklagligt att svenska skattebetalares pengar skall användas till sådan information. Detta är ett bevis på den eminenta strutspolitik som vi bedriver, men som jag vill påstå saknar grund bland många människor ute i vårt samhälle, utanför detta hus.

Vår alkoholpolitik är någonting i stil med följande. Föräldrar till ett barn varnar barnet under hela barnets uppväxttid för vatten. När barnet fyller 20, kastar man ut det i sjön och säger: Simma!

Alla borde förstå att vi inte kan hålla på så här om vi skall få en alkoholpolitik som verkligen hjälper de personer som i och för sig finns och som har problem.

Athena-gruppen, som alltså den förutvarande ledamoten i denna kammare Anna Lindh är ordförande för, har skrivit en bok där man tar upp exempel som jag menar i stället motverkar det syfte man skall ha att få bort missbruket av alkohol.

Man skriver t.ex.: nio av tio vuxna super. Det skulle innebära att 315 i denna kammare super. Säger man att någon super, är gängse språkbruk att det handlar mer eller mindre om missbruk. Men hur kan nio av tio vuxna i Sverige suppa när vi har den lägsta åtminstone officiella alkoholkonsumtionen i Europa?

Om detta påstående är sant, hur kan Sverige då fungera kulturellt, ekonomiskt och socialt? Och än värre: hur kan det fungera i länder i vår omgivning, där man har en konsumtion som vida överstiger den vi har i Sverige?

Man kan med tanke på den argumentationen tro att ljuset, framtiden, sanningen kommer från Sverige. Så är förvisso inte fallet.

Det står också någonting i denna bok som nästan är att beteckna som hets mot folkgrupp: danskarna super dubbelt så mycket som vi svenskar, men – och det är det allvarliga – så ser de också ut som de gör!

Jag tror inte att detta påstående skulle tas emot med någon större tacksamhet av den danska pressen eller av danskarna i gemen.

Herr talman! När jag äter lunch på en restaurang intill Sergels torg eller när jag åker tunnelbana, kan jag inte se att svenskarna verkar vara mer frimodiga, harmoniska eller lugna än vad danskarna är i motsvarande situationer – snarare tvärtom.

Jag skall inte förlänga debatten med att tala om det oerhört inkonsekventa och ologiska beslut som vi har fattat här i Sverige, nämligen att myndiga människor, dvs. de som har fyllt 18 år, som får rösta till riksdags-, kommunal- och landstingsvalen samt efter prov får ta körkort, gifta sig och ta det största ansvar man kan ta, nämligen att uppfostra egna barn, inte får fira det egna brölloppet eller barnets dop med en flaska lättvin. Det klarar de tydligen inte av.

Den svenska alkohollagstiftningen är uppenbart en klasslagstiftning. För den som har en fet plånbok och ett stort antal plastkort/kreditkort är det inga problem att gå ut på en restaurang och konsumera alkohol. Men den som har en normalstor inkomst kan bara drömma om att köpa en flaska vin på en restaurang. Det är icke förunnat honom eller henne. Så fungerar denna klasslagstiftning i sin prydno.

Vi är ett antal svenskar som inte anser att det är det högsta av nöjen att på fredags- och lördagskvällar spela fia och monopol. Vi vill själva bestämma vad vi skall syssla med. Men vi skall tydligen ledas, herr talman.

Perestrojkan ökar och sprider sig i hela Europa. Men i Sverige med dess alkoholpolitik kan svensken enligt beslut i denna kammare inte fatta egna beslut. Han begriper i stort sett ingenting, utan vi skall tala om för honom steg för steg hur mycket han får dricka.

Låt mig, herr talman, avsluta mitt inlägg med en liten vädjan. Min uppfattning är att vi i Sverige bland alla andra bekymmer har ytterligare ett stort sådant. Det går inte att ta ut mer pengar av de alkoholkonsumerande svenskarna i form av skatt på alkohol. En ny alkoholpolitik behövs genast, anpassad till den moderna människan, som i valet av livsstil när det gäller att söka sanningen och besvara frågan om vilket liv som är det goda, måste få vara suverän att själv fatta sina beslut.

Politiken måste utformas så att individens suveräna val att dricka måttligt eller inte alls i allra högsta grad underlättas och görs lättfattligt, så att det ena och det andra valet blir jämbördigt behandlade och framställda. Valet måste få ske utan ångest och skam.

Herr talman! Med detta yrkar jag än en gång bifall till motion Fi42 i detta betänkande.

I detta anförande instämde Birger Hagård (m).

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 2 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 5 av Carl Frick med 17 röster mot 14 för reservation 4 av Lars-Ove Hagberg. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 32 röster mot 17 för reservation 5 av Carl Frick. 234 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Anne Wibble och Lars De Geer med 36 röster mot 32 för reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 218 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. med 55 röster mot 36 för reservation 2 av Anne Wibble och Lars De Geer. 195 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 133 röster mot 57 för reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. 96 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (pris- och hyresstopp)

Först biträdades reservation 6 av Anne Wibble m.fl. – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Lars-Ove Hagberg, *dels* reservation 8 av Carl Frick – med akklamation.

Härefter bifölls reservation 6 av Anne Wibble m.fl. med 138 röster mot

136 för det av Roland Sundgren under överläggningen framställda yrkandet.
11 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1989/90:105
19 april 1990

Mom. 4 (straffskatt vid för hög prissättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.

Mom. 5 (spelregler på arbetsmarknaden)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 10 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 11 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (lagfäst sjuklön)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 12 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 13 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (semesterlagstiftningen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 14 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 15 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen, *dels* den i reservation 16 av Carl Frick anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 8 (arbetskraftsinvandring)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 17 av Lars-Ove Hagberg och Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 18 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (vissa allmänna yrkanden från miljöpartiet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 19 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 20 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen, *dels* dels den i reservation 21 av Gunnar Björk och Ivar Franzén anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Den statliga lönepolitiken

Utskottets uttalande – som ställdes mot *dels* godkännande av det i reservation 22 av Anne Wibble m.fl. gjorda tillägget, *dels* godkännade av det i reservation 23 av Lars Tobisson m.fl. gjorda tillägget – godkändes med acklamation.

Mom. 11 (inriktning av den statliga lönepolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (utgiftsram för förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (statsskuldspolitiken)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 26 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 27 av Carl Frick anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 14 (kreditpolitiken)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Lars Tobisson m.fl., *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 30 av Anne Wibble och Lars De Geer anförda motiveringen, *dels* reservation 29 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 31 av Carl Frick anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (valutapolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Lars-Ove Hagberg och Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (närmare samarbete med EMS)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 33 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 34 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (kassakrav för finansbolag och andra kreditinstitut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (betalningsvillkor vid kreditköp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (höjningen av dryckesskatten)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 37 av Anne Wibble m.fl., *dels* hemställan i reservation 38 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 39 av Lars Tobisson m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 21 (beskattning efter alkoholhalt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (införande av en ny skatteklass för öl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (anpassning av alkoholpriserna till EG)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 9 för motion Fi42 av Sten Andersson i Malmö och Birger Hagård. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (höjningen av tobaksskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 42 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 43 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (avgift till information om tobakens skadeverkningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (försäljning och införsel av taxfreevaror)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (löntagarfonder)

Först biträdde reservation 49 av Anne Wibble m.fl. med 122 röster mot 18 för reservation 50 av Carl Frick. 146 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 122 för reservation 49 av Anne Wibble m.fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 31 (arbetsmiljöavgift m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 51 av Anne

Wibble m.fl., *dels* reservation 52 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (avskaffande av obligatoriskt sparande)

Först biträdades reservation 53 av Anne Wibble m.fl. med 92 röster mot 17 för reservation 54 av Carl Frick. 176 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 164 röster mot 109 för reservation 53 av Anne Wibble m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 34 (demokratisering av ekonomin)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 56 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 57 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 35 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 58 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 59 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 60 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 61 av Lars-Ove Hagberg, *dels* reservation 62 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (utförsäljning av statliga tillgångar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (utformning av budgetpropositionen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (miljöaspekter i propositioner och utredningsförslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 66 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 67 av Lars-Ove Hagberg och Carl Frick – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av kammarens arbetsplenium onsdagen den 25 april.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU14 Statliga lån till Göteborgs och Malmö kommuner (prop.
1989/90:65).

*Statliga lån till
Göteborgs och
Malmö kommuner*

Anf. 42 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! I det förslag som vi nu skall ta ställning till föreslås att staten skall ge ett lån på 900 milj. kr. till Göteborgs kommun och ett likadant lån på 600 milj. kr. till Malmö kommun. Lånen skall ha en löptid på tio år och vara amorteringsfria. Räntan skall motsvara statslåneräntan för ett femårigt obligationslån och betalas årligen i efterskott. Dessutom föreslås, som gräddes på moset, att staten under de tre första åren skall kunna medge räntefrihet på lånet. Denna räntebefrielse ger, om nuvarande ränteläge håller i sig, Göteborgs kommun och Malmö kommun ett tillskott på omkring 180–190 milj. kr. årligen, en subvention som alla andra kommuner och deras invånare får vara med och betala.

Enligt oss moderater är det framlagda förslaget förvånande. Vi kan inte finna något i propositionen som sakligt pekar på att nämnda kommuner i något avseende har en ekonomisk ställning som motiverar särskilt stöd från staten.

De skäl som nämns i propositionen såsom investeringar i gator, kommunikationer, kultur, fritid, social struktur och näringslivets behov är inte specifika för Göteborgs och Malmö kommuner. Exakt samma problem brottas de flesta kommuner med i vårt land.

Det är visserligen sant att storstäderna har en speciell situation bland Sveriges kommuner. De har vissa utgifter som andra kommuner inte behöver räkna med i samma omfattning, men de har också en skattekraft som överstiger den genomsnittliga för riket. Varken Göteborg eller Malmö har en kommunalskatt som avviker uppåt i förhållande till den genomsnittliga utdebiteringen i landets kommuner. Det finns flera medelstora städer som har lägre skattekraft än dessa två kommuner och som inte erbjuder samma gynnsamma lånevillkor. Man kan också notera att varken Göteborg eller Malmö ingår i något landstingsområde, vilket medför att de inte erlagger landstingskommunal skatteutjämningsavgift.

Att dessa två kommuner hamnat i ett ekonomiskt prekärt läge beror på dåligt socialdemokratiskt styre, som kännetecknas av bl.a. höga skatter och brist på alternativ. Den offentliga sektorns kris är särskilt påtaglig i storstadsområdena, där tjänstemonopolen inte kan tillfredsställa medborgarnas önskemål. Sociala problem har utvecklats som tar sig uttryck i bl.a. köer i barnomsorg och sjukvård, kvalitetsbrist och oro i skolan samt dålig trygghet för äldre.

Men, herr talman, man kan därför inte förneka att Malmö kommun och Göteborgs kommun har ekonomiska problem. Dessa är i huvudsak självförvållade. Räntefria lån skapar inte bättre förutsättningar för de två städerna utan hindrar, enligt min mening, nytänkande och självsanering, som troligen

omsorg och sjukvård, kvalitetsbrist och oro i skolan samt dålig trygghet för äldre.

Men, herr talman, man kan därför inte förneka att Malmö kommun och Göteborgs kommun har ekonomiska problem. Dessa är i huvudsak självförvällade. Räntefria lån skapar inte bättre förutsättningar för de två städerna utan hindrar, enligt min mening, nytänkande och självsanering, som troligen är en betydligt bättre väg att gå för de här båda kommunerna än att erhålla två statliga räntefria lån på 900 resp. 600 milj. kr.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1 till finansutskottets betänkande nr 14.

Anf. 43 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Som Rune Rydén nämnde är de skäl som anförs i propositionen för lånen till Göteborg och Malmö sällsynt dåliga. Av principiella skäl kommer jag att yrka bifall till reservation 1.

Jag vill nämna tre särskilt viktiga motiv för att säga nej till lånen.

Det finns många kommuner i Sverige som har ekonomiska problem. Det är inte något särskilt med de ekonomiska problem som Göteborg och Malmö har. Det finns kommuner som har större problem och kommuner som har mindre problem. Skälen att särbehandla just Göteborg och Malmö är mycket dåliga och i varje fall inte markerade i propositionen.

En annan egendomlighet i förslaget är att regeringen ges rätt att medge räntefrihet under vissa villkor under en period på tre år, vilket innebär en ganska betydande subvention till Göteborg och Malmö. Men detta gäller bara om regeringen vill. Kommunerna riskerar att få stå där och bocka med mössan i hand, vilket inte är en utveckling som tilltalar mig som folktoppartist. Man kan notera att regeringen samtidigt i annat sammanhang har föreslagit att det införs en särskild investeringsskatt just i Göteborg, så konsekvensen och logiken i regeringspolitiken förefaller mig sällsynt dålig. Det handlar uppenbarligen om att ta med den ena handen och ge med den andra eller vice versa.

Det slutliga viktiga skälet för att avslå propositionen är att man i finansdepartementet löper risk att skapa en akutmottagning för kommuner. Vi har erfarenhet av s.k. akutmottagningar för företag. Det var inte någon bra erfarenhet, och jag tycker att man skall ta lärdom av detta och inte inrätta en ny akutmottagning, inte heller för kommuner eller landsting.

Av dessa skäl, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 44 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Regeringens umgänge med kommunerna tar sig allt underligare former. Efter att under flera år ha brandskattat kommunerna på mycket stora belopp har nu socialdemokraterna hittat en variant enligt vilken ett par utvalda kommuner skall få speciella stödlån.

Först måste man fråga sig: Vad är det för speciellt som meriterar Göteborg och Malmö för denna specialbehandling? De har liksom andra storstäder, t.ex. Stockholm, en del extra utgifter av en omfattning som de mindre kommunerna inte har. Samtidigt har de en skattekraft som inte oväsentligt över-

stiger genomsnittet i riket, för Göteborgs del 110 % och för Malmös del 105 %.

Göteborg och Malmö är egna landstingsområden och har därmed möjlighet till en total samordning och effektivisering av den primärkommunala och landstingskommunala verksamheten. Socialdemokraterna hävdar i andra sammanhang att en sådan samordning skulle innebära betydande besparingar, t.ex. överföring till kommunerna av äldreomsorgen i dess helhet och av sjukhem. Man är också på väg att överföra primärvården från landstingen till kommunerna. Här har vi då två kommuner som har hand om hela sjukvårdspaketet med alla möjligheter att samordna och effektivisera. Socialdemokraterna utser alltså just Göteborg och Malmö som skulle behöva ett särskilt stöd. Det är svårt att se logiken i detta. Göteborg och Malmö behöver inte heller erlagga landstingskommunal skatteutjämningsavgift, vilket betyder en kostnadsfördel för dessa två kommuner på i storleksordningen 260 milj. kr. per år. Skillnaden är alltså en lägre avgift med 56 öre per skatte-krona 1991 jämfört med andra kommuner.

Utskottsmajoriteten anser att regeringen skall ges rätt att efter särskild prövning efterskänka räntan under de tre första åren. Med en ränta på 12 % betyder det, som alla förstår, 180 milj. kr. per år. Samtidigt som man ger regeringen detta bemyndigande ikläder man regeringen någon sorts världs-banksattityd. Det skall vara litet extra förmynderi. Och kommunpolitikerna skall minsann visa, om de skall få denna förmån, att de för en sådan kommunalpolitik att kommunens ekonomi stärks och att de vidtar de åtgärder som gör att de bevisligen har en ekonomi i balans om tre år.

Jag tycker att det måste vara litet genant för kommunpolitikerna i Malmö och Göteborg att få denna extra misstroendestämpel på sig för att de åstadkommer ungefär 1 % i budgetförstärkning under tre år.

Det finns ett annat skäl för staten att vara generös mot kommunerna. Staten kommer under det närmaste året att låna mycket stora belopp av kommunala skattepengar utan att betala någon ränta alls. När det blir stora löneökningar betyder detta, med det nuvarande avräkningssystemet i fråga om kommunalskatten, att det ramlar in kanske 5 – 10 miljarder extra i statens kassa som staten har under ett eller två år utan att betala någon ränta, och det är kommunens pengar. Om staten vill vara rättvis och logisk mot kommunerna borde staten ge kommunerna förskottsbetalning av de pengar som staten lånar räntefritt.

Herr talman! Det finns utomordentligt små möjligheter att göra en helt rättvis och objektiv bedömning av kommunpolitikens långsiktiga effekter. Att låta statliga utgiftsbeslut av denna omfattning vila på en så osäker grund måste i högsta grad ifrågasättas. Det finns inte heller några sakskaal som talar för att just Göteborg och Malmö skulle särbehandlas i detta sammanhang. Vi i centern anser därför att lån till Göteborg och Malmö inte skall beviljas på föreslagna villkor.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 45 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Det har blivit litet fel i detta betänkande när det gäller reservationerna från vpk. Detta är anmält till presidiet, och det skulle ha kommit ut ett rättelseblad, men det har jag ännu inte sett.

Sakläget är följande. Vi i vpk ställer oss bakom förslagen i propositionen om lån till Malmö och Göteborgs kommuner. Dessutom har vi ett eget förslag från den allmänna motionstiden som går ut på att vi vill att storstäderna skall kunna låna pengar till utbyggnad av kollektivtrafiken. Vår motivering till detta är, inte minst till följd av STORK-utredningen, att olika avgifter – områdesavgifter, bilavgifter, osv. – är på väg att förverkligas. Dessa avgifter kan kommunerna ta in för att hjälpa till att finansiera en utbyggnad av kollektivtrafiken och därmed förbättra miljön i storstäderna. Men för att detta skall kunna genomföras måste dessa förstärkningar och förbättringar av kollektivtrafiken ha skett i förväg. Därför är det särskilt motiverat att kommunerna får låna till dessa investeringar som sedan ger kommunerna inkomster så att de kan betala tillbaka dessa lån.

Ett särskilt yrkande har nu delats ut till kammarens ledamöter. Jag yrkar bifall till detta särskilda yrkande beträffande mom. 1 som har följande lydelse:

”1. beträffande *lån till Göteborgs och Malmö kommuner* att riksdagen med bifall till prop. 1989/90:65 mom. 1 och motion 1989/90:Fi713 och med anledning av motion 1989/90:Fi23 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1989/90:Fi19, 1989/90:Fi20, 1989/90:Fi21, 1989/90:Fi22, 1989/90:Fi23 yrkande 1 och 1989/90:Fi310 till *Lån till kommuner* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under sjunde huvudtiteln anvisar ett anslag på 1 500 000 000 kr. för att främja en utbyggnad av kollektivtrafiken.”

Därmed vill jag markera att vi i vpk inte ställer oss bakom reservation 2, vilket vi gör enligt betänkandet. Däremot ställer vi oss bakom miljöpartiets reservation 3 i vilken det föreslås att staten bör anslå 500 milj. kr. för att en ytterligare utbyggnad av kollektivtrafiken skall stödjas.

Anf. 46 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Det här betänkandet är på något sätt en intellektuell kollaps. Man har berövat kommunerna viktiga delar av deras inkomstskatter från juridiska personer och fastigheter. Sedan upptäcker man att vissa kommuner har ekonomiska bekymmer. Då tycker man att de skall få låna 1,5 miljarder på synnerligen gynnsamma villkor. Sedan är man i färd med att införa ett kommunalt skattestopp. Det är alltså kaos, och jag häpnar. Det finns ingen rimlig logik i själva hanteringen av detta. Det är en av anledningarna till att vi i miljöpartiet de gröna vill att hemställan i detta betänkande skall avslås.

Vi har sagt att det är viktigt för storstadskommunerna att de kommer till rätta med en hel del av de trafikproblem som skapar så många miljöproblem. Därför har vi sagt att det är bättre att dessa kommuner får specifika lån på sammanlagt 1,5 miljarder som går direkt till investeringar i miljövänlig spårburen kollektivtrafik. Det anser vi är det enda rimliga för att man skall komma i gång med lösningen av de problem som finns i dessa områden. Vi anser inte att man skall göra på det egendomliga sätt som regeringen föreslår. Jag tycker alltså att det är fråga om en svårartad intellektuell kollaps.

Samtidigt är jag litet förvånad över vpk:s ställningstagande. Vi har nämligen i reservation 2 tillsammans ställt oss bakom motion Fi713.

Med det anförda vill jag yrka bifall till de reservationer i detta betänkande som miljöpartiet de gröna står bakom.

Anf. 47 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! De tidigare anförandena har anknutit till en rad kommunal-ekonomiska frågor som i och för sig skulle vara intressanta att debattera, men vi har i utskottet varit överens om att vi skall föra den debatten vid ett senare tillfälle. Jag skall därför försöka att hålla mig strikt till det avsnitt som avses bli behandlat, nämligen det betänkande från finansutskottet i vilket statliga lån till Göteborg och Malmö kommuner behandlas.

Det har tidigare nämnts att det i propositionen föreslås att Malmö och Göteborg skall beviljas ett lån på sammanlagt 1,5 miljarder – 900 miljoner till Göteborg och 600 miljoner till Malmö. Det hemställs även att regeringen skall bemyndigas att medge räntefrihet under de tre första åren av lånens löptid.

Motiven för regeringens förslag grundas på de båda kommunernas ekonomiska bedömningar och på de analyser som regeringen har gjort.

Nu har det förts en del resonemang om detta och om hur kommunerna har ställt sig i detta sammanhang. Jag tycker att man drar för långtgående växlar när man för fram sådana argument. Det är faktiskt så att det är kommunerna som gjort denna framställning. Från början var det ytterligare några storstäder som var med men som senare fann skäl att lämna.

Vi vet alla – och det har nämnts här tidigare – att utvecklingen i storstäderna är en annan än i medelstora och mindre städer. Det är en rad saker som man allmänt inte har att brottas med i de mindre och medelstora områdena. Hela den här problematiken skall belysas i storstadsutredningen. Där kommer naturligtvis alla problem att ställas i fokus och på grundval härav kommer vi sannolikt att här i kammaren så småningom få ta ställning till olika åtgärder för att nå rimlig balans i storstädernas utveckling.

Jag vill också nämna att – det förvånar mig att man ibland glömmar bort det – vi har ett skatteutjämningsystem som hjälpligt har fungerat under ett antal år. Såvitt jag kan bedöma är alla överens om att det inte är särskilt bra. Det har snedvridit utjämnningen mellan kommunerna. Det kom till på förslag som var signerat av den borgerliga regeringen, och systemet började tillämpas 1979. Nu är alla överens om att vi måste justera och ändra det. Jag vill nämna att en del justeringar redan har gjorts och beslutats i denna kammare. Dessa har inneburit att storstäderna har fått lämna ifrån sig avsevärda belegg. Det beror på den justering som gjordes för att man skulle få ett rättvisare förhållande i skatteutjämningsystemet. Kommunernas beräkningar har i vissa sammanhang blivit något felaktiga, och det har påverkat deras allmänna ekonomiska situation. När man gör sådana här bedömningar skall man ta med hela bilden. Om man bortser från en del av faktorerna kan man kanske föra fram sådana argument som har gjorts här.

Utskottsföreträdarna för moderaterna, centern och folkpartiet avstyrker i en gemensam reservation förslaget att riksdagen bifaller propositionen. Reservationen an knyter till de motioner som är avlämnade i anslutning till propositionen.

Carl Frick talar om intellektuell kollaps. Jag vet inte vilka bedömningar

han gör när han anför det. Jag tycker faktiskt att det finns anledning att titta på de förslag som framförts av miljöpartiet i olika sammanhang. Jag skall inte drista mig att göra det nu, men jag funderar ibland över hur det egentligen står till med viljan att vara uppriktig och ärlig. Här lägger man fram förslag om mycket omfattande kostnader men man glömmer bort den ärlighet som man ofta utger sig för att företräda. Man talar inte om att det faktiskt också måste finansieras. Alltför ofta gör man så. Jag tycker att det är en intellektuell sak som miljöpartisterna borde fundera över.

Ivar Franzén har en rad synpunkter. Han för ett allmänt kommunalekonomiskt-politiskt resonemang. Jag kan hålla med om att en del av det han säger är angeläget att diskutera, men jag avstår från att göra det i anslutning till detta betänkande. Vi skulle hålla på hela kvällen om vi skulle göra det. Jag skall bara nämna att jag delar allmänt meningen att det finns många kommuner som har ekonomiska problem. Det är ingenting att sticka under stol med, det vet vi alla. Men det finns faktiskt skäl till att storstäderna har alldeles speciella problem. Ett har jag nämnt, nämligen de justeringar i det nuvarande skatteutjämningsystemet som har genomförts, som har varit riktiga och som vi beslutat om i denna kammare. Dessa har gjort att storstäderna har hamnat i en besvärligare ekonomisk situation än de skulle ha haft om vi inte hade gjort dessa justeringar. Det är ett skäl som inte har anförts här i propositionen.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 48 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Helt kort vill jag till Arne Andersson i Gamleby säga att om nu skatteutjämningsystemet bara har fungerat hjälpligt och alltså inte är till fyllest i det här fallet när det gäller de två stora kommunerna Göteborg och Malmö, borde man i stället ha valt den vägen att man hade ändrat skatteutjämningsystemet och fått en rättvisare fördelning, och inte gett amorteringsfria och under tre år villkorligt räntefria lån. Det är en väg som vi i oppositionen klart motsätter oss.

Anf. 49 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag kan förstå att Arne Andersson vill smyga sig, men jag tycker att hans argument för att göra det är något magra. Vad jag tog upp här hade ju direkt anknytning till det aktuella ärendet, att man skall ge stöd till två speciella kommuner och få en analys av om det fanns sakskalet till det. Det finns ingen analys av vilket ingrepp detta var i den kommunala självbestämmanderätten.

Låt mig också påminna Arne Andersson om att det faktiskt är centerpartiet som gång efter annan har motionerat om en rejäl översyn av det kommunala skatteutjämningsystemet. Vi har drivit på den frågan, men det har varit väldigt trögt att få socialdemokraterna att ta itu med frågan och göra något konkret.

Det resonemang som Arne Andersson för ger en tankeställare: De stora kommunerna, de som i andra sammanhang framställs av socialdemokraterna som om dessa skall bära upp hela Sverige, är dyra och har stora ekono-

miska problem. Tänk efter litet här om det inte vore på tiden att även socialdemokraterna började handla mer för decentralisering och för regional balans i det faktiska beslutsfattandet. Då skulle vi i icke oväsentlig grad lätta de ekonomiska problemen i storstäderna.

Anf. 50 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag är litet förvånad över Arne Anderssons plötsliga påhopp på oss om vår vilja att finansiera olika reformer i samhället. Om Arne Andersson vill läsa vårt budgetförslag finner han verkligen att vi har sett till att finansiera de olika förslag som vi kommit med. Det finns ingenting av överbudspolitik. Jag tycker att det vore klädsamt om Arne Andersson ville läsa vad som har skrivits och inte kom med sådana påhopp som inte har med sanningen och verkligheten att göra.

Anf. 51 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Till Rune Rydén: Det föreligger nu uppgifter – vi har nyligen fått dem verifierade – att man avser att tillsätta en utredning om övergripande ändringar i skatteutjämningsystemet. Det vet Rune Rydén. Det är klart att man skulle ha kunnat gå den väg som Rune Rydén talar om. Han säger att man i stället skulle ha ändrat i skatteutjämningsystemet. Jag tror sannernligen att vi, när förslagen från den kommande utredningen om skatteutjämningsystemet föreligger, får klart för oss hur situationen totalt ser ut. Då kanske de olika subventionerna kan regleras och justeras.

Ivar Franzén säger att jag skulle smyga mig. Detta är alldeles fel. Jag försökte på de korta minuter som jag hade på mig att redogöra för vad jag yrkar på. När det gäller den kommunala självbestämmanderätten kan man alltid föra ett sådant resonemang som nu Ivar Franzén för. Men verkligheten är ju den att vi eller regeringen inte har pådyvlat kommunerna några begränsningar i självbestämmanderätten. De ifrågavarande kommunerna har begärt dessa tillfälliga lån. Man har nu gått dem till mötes med hänvisning till de motiv som är anförda. Kan man säga att detta är att tumma på den kommunala självbestämmanderätten? Någon ordning måste det vara. Om det hade varit fråga om generella åtgärder, kunde vi kanske ha resonerat om detta, men så är ju inte fallet.

Jag säger detta därför att jag tycker att det är fel att riksdagspolitiker för resonemang som inte överensstämmer med verkligheten. Det är i detta sammanhang fel, Franzén, att påstå att man här skulle tumma på den kommunala självbestämmande rätten. Det är alldeles fel att föra ett sådant resonemang när de som nu blir föremål för åtgärderna själva begär att få bli det.

Miljöpartiets företrädare förde ett resonemang om storstäderna. Han menade att de är för stora och för otympliga. Vi behöver storstäderna, och vi kommer alltid att ha dem kvar. Människorna vill ju bo och verka där. Miljöpartister och centerpartister ute i bushen må säga vad som helst, men det är det verkliga förhållandet. Jag menar att vi bör hjälpas åt med att skapa harmoni i dessa sammanhang.

Anf. 52 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till Arne Andersson i Gamleby att han i sak givit mig rätt. Det var synd att han inte gjorde det också när vi realiter behandlade ärendet i utskottet.

Anf. 53 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att kommunerna har önskat sig lånen, men menar Arne Andersson i Gamleby att de också har önskat sig förmyndariet, som tar sig uttryck i klara uttalanden av innebörden: Ajabaja, om ni inte gör så eller så, blir det inte någon ränteeftergift.

Vad jag reagerar mot är att man samtidigt som vi, inkl. socialdemokraterna, talar om att ge kommunerna större frihet, förtroende och självbestämmanderätt säger: Nu skall vi granska er riktigt noga i detalj, och om vi tycker att ni har handlat rätt, kan vi tänka oss att bevilja er de 180 miljonerna. Men om inte så blir fallet, får ni dem inte.

Om socialdemokraterna vidare hade ställt sig bakom en översyn av den kommunala skatteutjämningen när vi föreslog det, hade vi i dag kunnat ha det systemet i full funktion. Då hade vi inte behövt ta till de panikåtgärder som sossarna nu tycks tillgripa. Jag försöker poängtera i min förra replik att det är regional balans, en politik som gynnar både storstad och landsbygd, som vi behöver och som centern står för.

Anf. 54 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Inte heller förmyndariesonemanget håller, Franzén. Jag skulle ha kunnat tänka mig att acceptera Franzéns resonemang, om man inte hade haft någon som helst spärr. Vilka långgivare, oavsett om det gäller staten, finansinstitut eller banker, ställer i dag några krav?

Vi har i denna kammare ett antal år i rad beslutat att rekommendera kommunerna en viss begränsning av sin konsumtionsökning, nämligen till 1 %. Detta har man inte hört sammat i kommunerna. Är det inte i ett sådant fall rimligt att långgivaren när sådana här resonemang förs säger: Vi tycker nog att ni, om vi beviljar det här, får ställa upp på det där. Jag tycker att det är en mycket enkel och lättfattlig situation. Jag tror att man i de stora kommuner som det gäller är så medveten att man säkerligen sväljer sådana villkor. Jag tror att det bara är Franzén som gör affär av saken. Kommunerna har inte själva gjort det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

7 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 18.04 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

9 § Investeringskatt

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1989/90:SKU27 Investeringskatt (prop. 1989/90:96).

Anf. 55 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Så har vi här från den socialdemokratiska regeringen ännu ett förslag till höjd skatt, nämligen en höjning av den regionala investeringsavgiften från 10 % till 30 %. Rätteligen är det fråga om en skatt, och så kommer den också att kallas i fortsättningen. Dessutom föreslår regeringen – och skatteutskottets majoritet tillstyrker det i sitt betänkande nr 27 – en utvidgning av regionen till att omfatta även mitt kära Göteborgsområde. Och ytterligare föreslås av regeringen och tillstyrkes av skatteutskottets majoritet en förlängning av lagstiftningen till att gälla även under år 1991.

Det är ytterligt märkligt att detta egendomliga förslag har kunnat tillstyrkas av en majoritet i skatteutskottet. Här får vi från de ledande bankernas ekonomiska utredningsavdelningar höra att konjunkturen börjat vända och väntas fortsätta att gå ned under nästa år. Och konjunkturinstitutet skriver i sin rapport om konjunkturläget i mars 1990, att industrikonjunkturen har försvagats påtagligt jämfört med läget för ett år sedan.

Även majoriteten inom både finansutskottet och bostadsutskottet, som av skatteutskottet har beretts tillfälle att yttra sig över proposition 1989/90:96, har tillstyrkt detta obetänksamma förslag. Då hade man ändå en utfrågning, anordnad av finansutskottet och även bostadsutskottet, där en mycket bred sakkunskap från såväl arbetsgivare som arbetstagare från både Stockholmsområdet, Uppsalaområdet och Göteborgsområdet framförde en förödande kritik mot regeringens förslag.

Här framhölls sålunda att man i Stockholm räknar med att 2 000–3 000 arbetstillfällen skulle försvinna som en följd av den höjda och förlängda skatten, i Uppsala ca 500 och i Göteborg omkring 1 000 arbetstillfällen.

Man frågar sig onekligen vad sådana här utfrågningar av sakkunniga tjänar till, när utskottet inte alls tar hänsyn till de fakta som presenteras. Byggnadskonjunkturen är så uppenbart på väg nedåt, varför vi kan vänta oss en ökad arbetslöshet.

Helt ovetande är naturligtvis inte utskottet. Problemet är att man inte lyssnar på och låter sig påverkas av de sakkunniga. En liten brasklapp har man dock med i sin skrivning. Sålunda skriver majoriteten i skatteutskottet redan på första sidan i betänkandet att den ”förordar ett uttalande av innebörd att regeringen noga bör följa utvecklingen i de regioner som berörs av investeringskatten och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder om sysselsättningen skulle hotas”. Men det är ju helt klart att sysselsättningen hotas

Investeringskatt

med detta förslag. Det hotet behöver man inte vänta på, eftersom det redan finns här.

Faktum är att åtgärderna kommer samtidigt som ett flertal andra faktorer drabbar byggandet: höjd räntenivå, moms på el, skatteomläggningens förslag att bostadssektorn skall belastas med ökade skatter och avgifter på sammanlagt 20 miljarder kronor. Vidare har vi den föreslagna beskattningen av reseersättningar och traktamenten, som naturligtvis leder till krav på kompenserande lönehöjningar, eftersom dessa ersättningar delvis har varit en löneförmån.

Nu skriver utskottet – och följer propositionen – att förslaget till höjd investeringsskatt "är ett led i en åtstramning av den svenska ekonomin. Pris- och kostnadsökningarna har under en följd av år varit högre i Sverige än i våra konkurrentländer." Men kan någon tillhörande skatteutskottets majoritet, t.ex. Kjell Nordström, tala om för mig hur man kan tro att pris- och kostnadsökningarna blir lägre när den regionala investeringsskatten höjs? Det måste rimligtvis leda till ännu högre pris- och kostnadsökningar – precis tvärtemot avsikten!

Underligt är att regeringen inte vill lära av erfarenheten. Här säger regeringen, och utskottet upprepar det, att eftersom "den nuvarande skatten på 10 % inte har medfört det önskade resultatet finns det --- skäl att skärpa och utvidga beskattningen".

Anledningen är helt enkelt att man har valt fel metod, inte att tillsatsen har varit för liten. I ett land med världens högsta skattetryck är det en illusion att tro att man kan styra ekonomin med ytterligare skatter och avgifter, dvs. att man kan styra ekonomin i önskad riktning, nämligen ett överförande av arbetskraft från oprioriterade byggen till framför allt ökat bostadsbyggande.

För Göteborgs del beräknar Västra Sveriges byggmästarförening att systerbyggnationen inom oprioriterat byggande kommer att minska med ca 800 personer det första kvartalet i år, med drygt 500 det andra, med drygt 300 det tredje och med drygt 200 det fjärde kvartalet, dvs. med sammanlagt ca 1 800 personer i år. För det första kvartalet 1991 beräknas en ytterligare minskning om drygt 100 personer.

Men den väntade följden av ökat bostadsbyggande kommer att utebli, av den enkla anledningen att det inte finns några planer framme för detta ökade byggande. Jag kan nämna, att under senare tid har i Stockholm och Göteborg endast ca 50 % av beslutat bostadsbyggande kunnat ske. En förklaring till detta är främst att nya planer numera överklagas i så stor utsträckning sedan den nya plan- och bygglagen infördes.

Till detta kommer hur blint detta investeringsstopp slår – ännu ett exempel på illusionen att man med fler regleringar, fler skatter och högre skatter och avgifter kan styra byggmarknaden. I Stockholm finns stora områden som är långt ifrån överhettade. I Göteborgsområdet drabbas t.ex. Härryda kommun särskilt hårt, där man just har gjort stora investeringar i vad som kallas Råda Företagsport. Men den planerade markförsäljningen i anledning av detta kommer troligen att skjutas på framtiden.

Som vi moderater i utskottet framhåller, räknar länsarbetsnämnden i Stockholms län med att 1 000 byggnadsarbetare inom regionen ganska snart kommer att bli arbetslösa om byggnadsprojekt som fått tillstånd inte kom-

mer i gång till följd av den höjda skatten. Mot slutet av 1991 väntas detta antal öka till mellan 2 000 och 3 000 personer. Länsarbetsnämnden i Uppsala län räknar med att 3 000 personer löper risk att bli arbetslösa under 1990 och att detta antal ökar till 450 nästa år.

Vi moderater understryker också i vår reservation nr 2 att en regionalt avgränsad investeringskatt av den här typen innebär att likabehandlingsprincipen sätts åsido. Det blir givetvis följderna av att byggprojekt i Stockholms- och Göteborgsområdet belastas med prohibitiva skatter, medan byggnadsprojekt i andra regioner med likartat läge på byggarbetsmarknaden undgår skatt. Den snedvridning som man redan fått genom byggregleringen förstärks därmed ytterligare.

Och är det inte egendomligt, ärade ähörare – som är lätt räknade – att man på den helt genomreglerade byggmarknaden behöver använda ytterligare styrinstrument? Innan byggnadstillstånd har meddelats har ju varje större byggnadsprojekt underkastats en grundlig och i tiden utdragen prövning.

De många regleringar som vi har på bygg- och bostadsmarknaden har givit upphov till stora obalanser. För att komma till rätta med de problem som därmed skapats bör man tvärtom påbörja en avreglering och inte skärpa befintliga regleringar.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att i detta sammanhang citera ett uttalande av professor Assar Lindbeck som lyder: "Det är svårt att undgå slutsatsen att de statliga interventionerna blivit så komplicerade att beslutsfattarnas kapacitetsgräns för länge sedan överskridits".

När både utskottsmajoriteten och det ansvariga statsrådet skriver att vi i Sverige har fått högre pris- och kostnadsökningar än våra konkurrentländer underlåter man att dra de rätta slutsatserna. Det är ju den genomreglerade bygg- och bostadsmarknaden som möjliggjort den högre kostnads- och prisstegringen, precis som vårt genomreglerade jordbruk också visar en högre pris- och kostnadsutveckling än jämförbara verksamheter på fria marknader.

Jag behöver väl inte orda mer för att motivera vårt yrkande om avslag på proposition 1989/90:96. Likaså yrkar vi i reservation 1 att investeringsavgiften upphävs.

Vad beträffar bostadsutskottets förslag till beskattning av s.k. kombinationsprojekt vill jag säga att vi inte ser någon anledning att överväga det. Det är för övrigt ännu ett bevis på att regleringar föder nya regleringar.

Den särskilda fastighetsskatten slutligen har direkt skadliga verkningar, då den driver på inflationsutvecklingen. Den är också krånglig och svårtillämpbar. Vi yrkar således i reservation 10, till vilken jag naturligtvis yrkar bifall, att regeringen skyndsamt lägger fram ett lagförslag om den särskilda fastighetsskattens upphävande. Men naturligtvis, herr talman, yrkar jag avslag på propositionen liksom jag yrkar bifall till våra båda förstnämnda reservationer.

Anf. 56 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet står bakom tre reservationer, nr 1, 3 och 10, i det här betänkandet.

I reservation 1 krävs att den nuvarande lagen om investeringsavgift för

vissa byggnadsarbeten upphävs så snart det är praktiskt möjligt. Vi menar att det kan ske redan vid månadsskiftet efter riksdagens beslut.

I reservation 3 yrkas avslag på propositionen och förslaget att höja investeringsavgiften på oprioriterade byggnadsarbeten i vissa delar av ABC-län. Den investeringsavgiften infördes efter en uppgörelse mellan regeringen och centerpartiet våren 1989. Förslaget är nu att den skall höjas från 10 till 30 % och att den skall utvidgas till att gälla även Göteborgsområdet. Vidare skall då avgiften, som nu kallas för skatt, förlängas till 1991.

Propositionen lades fram för riksdagen i anslutning till det ekonomiska panikpaket med prisstopp, utdelningsstopp, lönestopp och strejkförbud som presenterades i början av februari. Mot bakgrund av vad som har hänt med de övriga förslagen hade det t sett sig naturligt för regeringen att dra tillbaka också den propositionen.

Folkpartiet motsatte sig införandet av den tillfälliga investeringsavgiften. Vi pekade på att det var ett nytt styrinstrument som man introducerade på en redan mycket starkt reglerad marknad. Den snedvridning som uppkommer genom byggregleringen förstärks med det nya styrinstrumentet.

En kombination av skärpta administrativa begränsningar för byggande och höjd investeringsskatt innebär en samlad reglering av en omfattning som vi inom folkpartiet helt motsätter oss.

I och för sig utesluter vi inte att någon typ av avgiftsbeläggning under en kortare period kan vara ändamålsenlig i en situation med stark överhettning i ett geografiskt begränsat område. Men sadana förslag måste bedömas mot bakgrund av en samlad ekonomisk-politisk strategi.

Vi menar att regeringen borde återkomma till riksdagen och redovisa en bedömning av läget i berörda storstadsområden. Man borde där analysera effekterna av de hittills vidtagna åtgärderna – hur och om de har varit verkningfulla. De bedömningarna borde då infogas i en samlad ekonomisk-politisk strategi.

I reservation 10 krävs ett upphävande av den särskilda fastighetsskatten, som en majoritet i riksdagen drev igenom våren 1989 och som omfattar större delen av Stockholms län, Uppsala och Häbo kommuner. Något godtagbart motiv för att införa den skatten presenterades inte. Det var inte heller så lätt. Den särskilda fastighetsskatten får ju direkt skadliga effekter. Den är inflationsdrivande, och kostnaderna kan direkt vältras över på hyresgästerna. Den är också krånglig och svår att tillämpa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 10.

Anf. 57 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Socialdemokraterna har en förunderlig förmåga att göra saker vid fel tidpunkt och/eller i felaktig omfattning. Socialdemokraternas hantering av investeringsavgiften/skatten på viss byggnation i Stockholm och Göteborg är ett skolexempel på detta.

Centern har under flera år hävdade att den överhettade byggmarknaden måste kylas ned med en investeringsavgift. Socialdemokraterna har varit mycket ointresserade av detta. Det var med stor tvekan som socialdemokraterna våren 1989 gick med på en investeringsavgift på 10 % för Stockholmsområdet. Vi i centern föreslog 25 %. Våren 1989 var det den särskilda fastig-

hetsskatten som var s-modellen. Investeringsavgiften accepterades enbart som en förhandlingskompromiss.

I dag konstaterar samma socialdemokrater att 10 % var för litet. I dag är det socialdemokratiska förslaget därför 30 %. Det skall också omfatta Göteborgsområdet. Det visar med all tydlighet hur ur fas socialdemokraterna är med utvecklingen.

Den bästa tidpunkten för att införa investeringsavgifter i Stockholm var 1987. Detta var också centerns förslag. Om socialdemokraterna då hade ställt upp skulle funktionen i svensk ekonomi ha varit väsentligt bättre. Vi hade fått en mindre överhettning, lägre inflation och ett effektivare resursutnyttjande.

Våren 1989 var det fortfarande rimligt och riktigt med investeringsavgift i Stockholm. En 25-procentig nivå skulle då ha givit den önskvärda effekten.

I dag är tendenserna till avmattning på byggmarknaden mycket tydliga i Göteborg. Den som har någon kännedom om branschen förstår att det i dag är helt fel att införa investeringsavgift i Göteborg. Att göra det kommer inte att ge fler bostäder. Det kommer att skapa en betydande arbetslöshet. Det kommer att innebära sämre utnyttjande av de samlade resurserna i Göteborgsregionen. Det är faktiskt riktigt farligt med en regering som är så akterseglad av verkligheten som den socialdemokratiska regeringen är just nu.

När det gäller investeringsavgiften i Stockholmsregionen gör centern samma bedömning nu som våren 1989. Nivån bör vara 25 %, och det finns inte någon rimlig anledning att förlänga tiden utöver vad vi var överens om våren 1989, nämligen att avgiften skulle tas ut under 1990. Det finns t.o.m. goda skäl för att investeringsavgiften bör upphöra tidigare, t.ex. vid halvårsskiftet i kommunerna söder om Stockholm, och vi anser att regeringen bör titta på det.

Såväl den före som den nuvarande finansministern har tydligen som högsta målsättning att behålla varje krona som kommer in till statskassan. Därför skall alla avgifter enligt finansministrarna kallas skatt. Att återföra någonting tycks vara dem främmande.

Vi i centern hävdar med väldigt stor bestämdhet att investeringsavgifter av den här typen skall återgå till berörd region. Det är något av den verkliga finessen med den här avgiften att den skall få dubbel effekt: dels att bromsa den icke önskvärda byggnationen, dels att med någon fördröjning stimulera i första hand bostadsbyggandet men också en bättre boendemiljö i regionen. Det är på så sätt man kan få dubbel effekt i fråga om att förbättra situationen i Stockholm.

Herr talman! Den ryckighet, den omåttlighet, den verklighetsflykt som präglar den socialdemokratiska politiken är beklaglig, och den är skadlig för Sverige. En mer ärlig, konsekvent politik är en nödvändighet, om vi skall ta oss ur kostnadskrisen på ett rimligt sätt.

Jag tror att vad vi framför allt behöver är en ärlig och mer korrekt debatt. Det må väl tillåtas mig att ta en minut till att fundera över vad som har sagts tidigare i dag i denna kammare som ett litet skolexempel på hur man kan välla bort begreppen. Exemplet anknyter till det sätt att argumentera som socialdemokraterna använder just i fråga om investeringskatten.

Folkpartiets företrädare sade tidigare i dag att momshöjning höjer inte

kostnaderna. Det är något av ett aningslöst uttalande. Omedelbart höjs då inte företagens kostnader, men momshöjningen drar självklart i gång en lönekarusell, och visst drabbar de kostnaderna företagen.

Arbetsmiljöavgiften, som var uppe i samma debatt, framställdes då såsom en skattehöjning, och kortsiktigt påverkas givetvis företagens kostnader. Men i nästa steg går ju den miljöavgift som socialdemokraterna och centern var överens om i våras tillbaka till företagen. Den skapar ett ökat arbetsutbud genom att många som i dag är sjukskrivna eller pensionerade får en chans till ett meningsfullt arbete. Därmed verkar den kostnadsänkande för företagen.

I debatten framställs det som är kostnadshöjande på litet sikt såsom icke kostnadspåverkande, och det som är verkligt kostnadsänkande framställs såsom kostnadshöjande. Den ordningen kan vi inte fortsätta med. Vi måste försöka reda ut begreppen och vara ärliga i debatten.

Ett ännu mer slående bevis, som jag inte skall ägna tid åt, var budgetministerns påstående om ett underskott på 36 miljarder i centerns budgetalternativ. Jag vet ungefär hur de siffrorna kommit fram, och jag tycker att det vore intressant att få sådana saker utredda, för jag tror att för det samförstånd som vi behöver i Sveriges riksdag är det nödvändigt att vi ärligt och öppet försöker reda ut begreppen. Då kan vi också få sunda och för Sverige bättre beslut.

Anf. 58 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Det är inte så ofta som vpk-motioner resulterar i propositioner, men det är vad som nästan har hänt i det här fallet. Vi föreslog nämligen under allmänna motionstiden att den investeringsavgift som då och alltför sent – där kan jag hålla med Ivar Franzén – beslutades skall utgå i Stockholmsregionen skulle höjas och tiden för den förlängas. Grunden för det är att vi kunde konstatera att avgiften inte hade haft avsedd verkan i Stockholmsregionen.

När sedan propositionen kom och regeringen bedömde att det fanns underlag för att införa avgiften även i Göteborgsområdet, hade vi ingen anledning att göra någon annan bedömning. I stället tyckte vi efter undersökningar av situationen i vårt tredje storstadsområde, Malmöområdet, att man naturligtvis inte borde diskriminera det området. Vi ville alltså att även Malmöregionen skulle åläggas den här avgiften, så att människorna där skulle känna att de bor i ett storstadsområde.

Men vi var också medvetna om att situationen inte var riktigt lika överhettad i Malmö. Därför har vi föreslagit att den höjda avgiften, alltså 30 %, inte skall gälla i Malmöområdet, utan där skall en tioprocentig avgift tas ut.

Den här investeringsavgiften har, kan man säga, ett par olika syften. Den kanske inbringar vissa medel till statskassan, men det kan ju också hända att den inte gör det, nämligen att den i stället stoppar kontorsbyggandet under den tid som beslutet gäller. Jag tycker inte att det är något dåligt resultat, om effekten blir att avgiften stoppar eller åtminstone kraftigt minskar framför allt kontorsbyggandet i de tre storstadsregionerna.

Situationen är den i alla storstadsområdena att man har kontorsbyggnadsplaner som vida överstiger vad som är motiverat med tanke på befolknings-

underlaget. Det är en önskvärd regionalpolitisk åtgärd att dämpa utvecklingen i storstadsområdena och gärna få till stånd en utveckling av kontorsbyggandet utanför dessa områden.

Åstadkoms denna begränsning av kontorsbyggandet, minskar också behovet av bostadsbyggande, för det stora problemet i storstadsregionerna är ju att bostadsbyggandet ligger på en alldeles för låg nivå, medan situationen i resten av landet är mycket bättre när det gäller bostadsbyggandet.

Även om det nu skulle vara så att t.ex. länsstyrelsen i Stockholm har rätt i sin gissning att en kraftig begränsning när det gäller övrigt byggande inte direkt överför resurser till bostadsbyggandet inom regionen, så har begränsningen den goda verkan att den minskar behovet av nya bostäder under i alla fall detta relativa korta tidsperspektiv.

Vi har alltså sagt ja till utvidgningen till Göteborg och Malmö, men där med 10 %.

Jag vill också säga att om det skulle vara så att sysselsättningen skulle visa sig hotad i fråga om byggnadsarbetena – det gäller fortfarande bara bedömningar och farhågor från parterna, nämligen branscherna själva som ligger bakom dessa protester – så finns väldigt stora bygginvesteringsbehov på kollektivtrafiksidan i just dessa regioner. Förhoppningsvis frigörs medel i en kollektivtrafikfond eller genom dessa storstadslån som riksdagen förmodligen kommer att klubba nästa vecka. Man kan då tänka sig att visst arbete kan komma i gång på den kanten och kompensera uteblivet kontorsbyggande.

Någon kan invända att det inte är riktigt samma byggarbetare som bygger bostäder och kontor och som bygger banor och stationshus. Men till stor del är det faktiskt så.

Vi delar också centerns uppfattning att det är viktigt att dessa medel återförs till de berörda regionerna, så att de kan bli ett stöd och en stimulans till att verkligen genomföra det nödvändiga bostadsbyggandet. Vi har en gemensam reservation men noterar samtidigt att majoriteten vidhåller sin beställning till regeringen att försöka genomföra denna återföring till regionerna på sikt.

En detalj i det hela är diskussionen kring de s.k. kombinationsprojekten, dvs. när man i någon kombination bygger bostäder och kontor. Det är populärt att klara finansieringen av det ena med det andra och att förhandla sig fram till sådana lösningar med kommunerna.

Vi motsätter oss den ytterst krångliga formen för hur man skall beskatta dessa kombinationsprojekt. Vi befarar att detta kan ge upphov till något slags kombiarkitektur, som förmodligen inte är särskilt önskvärd.

Vi menar att om man nu bygger bostäder och kontor i någon form av kombination är det rakare och enklare att ta ut investeringskatten på den del som inte är bostäder, oberoende av hur stora delarna är.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer vpk står bakom, nämligen 5, 8 och 9.

Anf. 59 GÖSTA LYGÅ (mp):

Herr talman! Det var på tiden att detta förslag kom fram. Det är ett korttidsförslag, men problemet är gammalt. Tillväxten avorstäder har pågått i

hundratals år och nu blivit akut. Men redan för över 200 år sedan skrev en engelsk poet, anonym, dvs. vi känner inte hans namn, följande lilla strof:

The law doth punish man or woman
that steals a goose from off the common
but lets the greater felon loose
that steals the common from the goose.

Alltså: Lagen straffar den man eller kvinna som stjälar en gås från allmänningen men låter den större brottslingen gå fri som stjälar allmänningen från gåsen.

Ungefär så är det i storstäderna. Där tas område efter område över av industrin.

Jag är övertygad om att Hugo Hegeland och Isa Halvarsson inte är på det klara med detta. De hade inte hållit sina anföranden om de förstått problemets allvar och dess långtidsperspektiv.

Jag vill yrka bifall till de motioner som jag har skrivit på i detta betänkande.

Jag skall säga litet mer om Malmö–Lund-området. Där kommer en del av Kjell Nordströms partivänner och chefer att i morgon fatta ett mycket olyckligt beslut som gör att Jan Strömdahls kommentar kanske inte var så korrekt. Det kan hända att området genom tillkomsten av en Öresundsbro verkligen blir ett överhettat område, att problemen blir lika stora där och att vi verkligen behöver en 30-procentig investeringskatt för att bevara en något så när levande landsbygd i Skåne. Dessa samma chefer har ju redan i dag, för kort tid sedan, tillkännagivit ett beslut – att koldioxidtaget som riksdagen beslutat om inte längre spelar någon roll.

Detta gör det naturligtvis lättare för Kjell Nordström att fara hem med flyget. Jag för min del tar tåget så ofta jag kan, måste jag erkänna. Det är rätt viktigt att vi alla försöker hålla på principen att hålla nere miljöförstöringen så mycket som möjligt, både när det gäller koldioxidutsläppen, tätortsutvecklingen och många andra saker.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att de andra motiven i våra reservationer kommer att behandlas senare av Kjell Dahlström.

Anf. 60 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Med anledning av att Gösta Lyngå kom in på frågan om storstäderna och deras omfattning kan jag nämna att Rom redan på 200-talet hade 100 000 invånare, och det gick ändå rätt hyggligt.

Gösta Lyngå menade att vi inte förstått problemets allvar. Jag kan gärna erkänna att jag förstår det ännu mindre nu när han blandar in en gås i sammanhanget, även om han åberopar en anonym engelsk poet.

Anf. 61 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Nej, på Rom-tiden var det faktiskt inte så farligt med den ekologiska balansen. Problemet kom på 1700-talet när man började utvinna kol och olja som naturresurser och började öka förstöringen. Det har fortsatt i accelererad takt. Det är detta jag menar när jag säger att jag hoppas att ni skall förstå. Om vi får prata vid litet mer kanske det blir så.

Anf. 62 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Jag vill erinra om att de sanitära förhållandena i antikens Rom var mycket sämre än i dagens storstäder.

Anf. 63 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Under 1989 beslutade riksdagen att införa en tidsbegränsad investeringsavgift på oprioriterat byggnadsarbete i Stockholmsområdet. Den bestämdes till 10 % av byggnadskostnaderna. Avsikten var att dämpa aktiviteten på byggmarknaden och frigöra resurser för produktion av nya bostäder. Detta avgiftsuttag har uppenbarligen varit alltför lågt för att hålla tillbaka det oprioriterade byggandet. Den nuvarande investeringsavgiften på 10 % har inte medfört det önskade resultatet. Därför har regeringen föreslagit att avgiften ökas till 30 % samt utvidgas till att gälla även Göteborgsområdet. Den nuvarande lagstiftningen förlängs också till att omfatta även byggnadsarbeten som påbörjas under 1991.

Finansutskottet liksom arbetsmarknadsutskottet och bostadsutskottet har ställt sig bakom förslaget om en skärpning av avgiften samt utvidgning av lagstiftningens tillämpning både geografiskt och tidsmässigt.

Skatteutskottet tillstyrker propositionen och förordar också att avgiften skall benämnas investeringskatt.

Liksom de utskott som yttrat sig över propositionen anser skatteutskottet att bedömningarna för det fortsatta byggandet inte är helt entydiga och förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen i de berörda regionerna och återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder om sysselsättningen skulle hotas. Utskottet föreslår också att riksdagen beslutar om ett tillkännagivande till regeringen med denna innebörd.

Bostadsutskottet har föreslagit en förändring av propositionen så att hänsyn tas till bostäder som ingår i ett kombinerat projekt där de skattepliktiga arbetena dominerar. Bakom förslaget ligger farhågor om att skärpningen av investeringskatten kommer att förhindra tillkomsten av kombinerade projekt i vilka ingår bostäder.

Detta förslag innebär delvis ett avsteg från den gällande principen, men skatteutskottet har tagit fasta på vad bostadsutskottet anfört om att kombinationsprojekt med bostäder kanske inte kommer att utföras vid ett fullt skatteuttag. Skatteutskottet anser att denna lättnad för kombinationsprojekt bör kunna åstadkommas genom att gällande lagstiftning tillförs en ny paragraf, § 2a.

På förslag av finansutskottet har riksdagen, i samband med att investeringsavgiften infördes i juni 1989, uttalat att det borde ankomma på regeringen att närmare överväga om inte intäkterna från investeringsavgiften senare kunde återföras till berörd region för bl.a. produktion av bostäder.

Skatteutskottet har i likhet med finansutskottet inte funnit anledning att ompröva riksdagens tidigare ställningstagande i denna fråga. Beslutet från juni 1989 ligger alltså fast.

Regeringen bör alltså återkomma till riksdagen med förslag om hur investeringskatten senare skall kunna återföras till berörd region. Det kan i detta sammanhang vara lämpligt att regeringen också prövar de förslag som lagts fram i den s.k. storstadsutredningen.

Investeringskatt

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen med anledning av vad utskottet anför i sitt betänkande.

Till betänkandet har fogats tio reservationer.

I reservation 1 förordar representanterna för moderaterna och folkpartiet att den nuvarande investeringsavgiften på 10 % skall upphöra att gälla. Med hänvisning till den överhettning som råder på byggmarknaden ansluter sig i stället utskottet till regeringens förslag att höja avgiften.

I två reservationer, nr 2 och 3, yrkar moderater och folkpartister avslag på propositionen, dock med olika motiveringar. Moderaterna förutspår en kraftig uppgång av arbetslösheten bland byggnadsarbetarna, om investeringsskatten ökas till 30 %. Jag vill påminna er om att utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen om investeringsskatten skulle få just dessa följder. Folkpartiet däremot utesluter inte att en avgiftsbeläggning kan visa sig ändamålsenlig när det råder stark överhettning i ett geografiskt begränsat område. Om det inte råder överhettning nu, hur skall det då se ut för att folkpartiet skall ställa upp på åtgärder som är förenliga med de uttalanden som man gör i sin reservation?

I reservation 4 föreslår centerpartiet att investeringsskatten även fortsättningsvis skall benämnas avgift och fastställas till 25 %. Vidare föreslås att Göteborgsområdet skall undantas, liksom en del kommuner i Stockholmsområdet. Reservanterna hävdar att det finns tecken på att byggkonjunkturen kommer att dämpas, inte minst i Göteborgsområdet och i de södra delarna av Stockholm. Jag tycker att även centerpartisterna skulle vara nöjda med det tillkännagivande som utskottet föreslår.

Vi räknar med att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen om det skulle uppstå problem för byggsektorn. Detta borde tillfredsställa reservanterna.

När socialdemokraterna och centern för ett år sedan gjorde upp om en investeringsavgift på 10 %, trodde båda partierna att den var väl avvägd. I dag är bägge partierna överens om att avgiften inte har fått avsedd effekt. Om det är 25 eller 30 % som är den rätta nivån, kan vi nog inte avläsa i dag. Vi är dock eniga om att avgiften sattes för lågt för ett år sedan.

I reservationerna 5 och 6 föreslår vpk och miljöpartiet att även Malmö--Lund-området bör beläggas med en investeringsskatt.

Utskottet är inte berett att nu biträda sådana förslag, men det kan heller inte uteslutas att det i framtiden kan visa sig nödvändigt att utvidga investeringsskatten, om pris- och kostnadsökningarna fortsätter att ligga på nuvarande höga nivå.

I reservation 7 föreslås vissa andra förändringar i tillämpningsområdet av miljöpartiet. Förslagen har avstyrkts av både bostads- och finansutskotten, och skatteutskottet har för sin del inte funnit skäl att ändra tillämpningsområdet.

I reservation 8 från vpk föreslås att kombinationsprojekt skall behandlas skattemässigt på ett annat sätt än vad utskottet föreslår. Skatteutskottet vill för sin del ansluta sig till den bedömning som bostadsutskottet har gjort i denna fråga. Bostadsutskottet torde väl vara den mest kompetenta instansen i riksdagen att göra en samlad bedömning av vad som är rätt och rimligt.

Majoriteten i skatteutskottet har fullt förtroende för bostadsutskottet och har därför anslutit sig till dess bedömning.

I reservation 9 från vpk och centern föreslås ett tillkännagivande om att de medel som inflyter till följd av denna investeringsskatt skall återföras till berörda regioner. Som jag tidigare redovisat föreslår även utskottet ett tillkännagivande i denna fråga, och därmed borde reservanterna vara nöjda.

Slutligen föreslår moderater och folkpartister i reservation 10 att riksdagen skall begära förslag om upphävande av den särskilda fastighetsskatt som gäller i delar av Stockholms och Uppsala län fr.o.m. den 1 juli 1990. Jag vill erinra om att den skatten infördes samtidigt som den nu aktuella investeringsskatten, delvis som ett komplement till denna skatt. Den särskilda fastighetsskatten riktar sig mot det befintliga beståndet av kontorslokaler, butiker, hotell m.m. och syftar till att dämpa prisutvecklingen på sådana fastigheter. Skatteutskottet finner inte anledning att nu ompröva tidigare beslut.

Herr talman! Jag yrkar avslutningsvis bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer som fogats till detta betänkande.

Anf. 64 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Ivar Franzén efterlyste en ärligare och uppriktigare debatt. Jag kan instämma i denna önskan. Ärlighet varar ju längst, även om debatterna blir mycket kortare om de är helt ärliga.

Jag kan fatta mig mycket kort. Vad Kjell Nordström nyss sade var just det jag kritiserade i mitt inlägg. Jag har ingen anledning att upprepa vad som redan står i utskottsbetänkandet och som vi här har fått höra en gång till. Jag ber därför att få hänvisa till mitt tidigare anförande.

Anf. 65 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ber på nytt att få poängtera att man inte har gjort någon som helst analys av hur den tillfälliga investeringsavgiften har verkat. Man inför en reglering, och när den inte fungerar hotar man med ytterligare regleringsåtgärder. Det är ingen analys som vi kan ställa oss bakom. Det är nödvändigt att se den här frågan i ett betydligt större sammanhang, i en ekonomisk-politisk strategi. Det är den vi efterlyser.

Anf. 66 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Låt mig rätt upp och ned konstatera att Hugo Hegeland själv får stå för sin bedömning av debattens längd. Jag tror det finns mycket att reda ut i ärliga och fria debatter. Det är inte så säkert att debattiden skulle bli kortare med helt ärliga debatter, men de skulle ge mycket mer och kanske påverka besluten på ett helt annat sätt än nu.

Jag lyssnade mycket noggrant på Kjell Nordström men kunde inte finna ens nyanser av den tveksamhet som han borde känna inför ett beslut i detta ärende, eftersom man på ställe efter ställe i betänkandet talar om att detta kanske inte är rätt medicin. Det är möjligt att marknaden viker mer och mer, heter det, och det finns brasklappar både här och där. Ändå inriktar man sig på att avgifterna skall ligga fast även år 1991. På något sätt tycker jag ändå att det måste kännas underligt att skriva på detta sätt och sedan dra de slutsatser som man gör i själva beslutet. Låt mig också konstatera att alla för-

handlingar är just förhandlingar, även om vi tycker att vi fick igenom ganska mycket i förhandlingarna våren 1989. Vår ståndpunkt var att den rätta nivån även då var 25 % i investeringsavgifter. Men man ger och tar i förhandlingar. Nu skulle vi kanske kunna vara överens om att det hade varit väldigt bra om vi hade fått igenom vårt förslag fullt ut våren 1989.

När det sedan gäller återföring kan det kanske synas litet småaktigt att vi har en reservation som tar upp detta, men det är konsekvensen av det agerande som genomsyrar både betänkandet och annat handlande. I propositionen sägs att det inte är aktuellt att lägga fram något sådant förslag. Vi hade förväntat oss ett sådant förslag ifrån regeringen i detta sammanhang. Finansministerns sätt att se på inkomna pengar gör att det finns anledning att utöva den påtryckning som en reservation innebär, för att pengarna skall gå tillbaka igen och på så sätt göra dubbel nytta för att några åtgärder skall vara försvarbara att ta till.

Sedan vill jag trots alla tveksamheter också yrka bifall till reservationerna 4 och 9.

Anf. 67 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag kan inte förstå den sangviniska inställning som Kjell Nordström har hört i Malmö-Lund-området. Detta område i Skåne har ett pH-värde i skogsmarken som är 2,9. Jag vet inte om det säger Kjell Nordström någonting, men då är surhetsgraden så stark att tungmetaller fälls ut och växtrötter förgiftas.

Det är alltså detta område som är aktuellt när Kjell Nordström och hans partibröder i morgon kanske fattar beslut om att vi skall öka biltrafiken genom att bygga Öresundsbron, och Kjell Nordström säger i dag att vi inte behöver någon speciell investeringskatt för att bromsa den starka expansionen. Det är detta område det gäller. Jag vill bara påpeka det, herr talman.

Anf. 68 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Kjell Nordströms högaktning för bostadsutskottets kompetens värmer naturligtvis en ledamot av utskottet. Den här kombiformen som bostadsutskottet har fått utifrån hör nog inte till höjdpunkterna i utskottets arbete. Den imponerar mest genom sin komplexitet.

Sedan håller jag med Kjell Nordström om att det inte borde vara avgörande för centerpartiet om den höjda avgiften sätts till 25 eller 30 %. Ingen kan påstå att det ena är bättre än det andra.

Anf. 69 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Hugo Hegeland som svar på frågan i hans inledningsanförande: Den här skatten hoppas vi att vi inte får in så mycket pengar på. Det bästa vore att den inte ger någonting, utan att resurserna kan styras över till bostadsbyggande. Då ger den inga inkomster för staten, men de som behöver bostäder kanske får det och det tror jag vore bra.

Isa Halvarsson säger att hon tycker att vi har gjort en dålig analys. Ja, den analys vi har gjort visar att en avgift på 10 % inte har haft någon verkan, och det är därför vi föreslår en höjning.

Ivar Franzén säger att vi har en del brasklappar i betänkandet. Jag kan väl säga att vi är ödmjuka inför problemen, och om det visar sig bli problem på byggmarknaden, tycker vi att regeringen skall återkomma till frågan. Jag vill också säga till Ivar Franzén att i förhandlingar handlar det om att ge och att ta. Det är klart att det finns en och annan ledamot i denna kammare som för ett år sen kanske hade velat höja momsens.

Ivar Franzén undrade också vad pengarna skall användas till. Först tycker jag emellertid att pengarna måste komma in. Det kan ju vara så att det inte blir några pengar. Skall vi ha en lång debatt om vad de skall användas till, när det sedan kanske inte blir några pengar? Men om det nu kommer in pengar, så skall de enligt utskottet återföras till berörd region, och då får man väl se hur mycket pengar det handlar om. Det kan ju vara så att det inte är så många kronor att diskutera om. Vi får väl se.

Gösta Lyngå tar upp problemen i Malmö – Lund-regionen och problemen med pH-värderna. Jag har inget att anföra mot de problemen. Jag inser att de finns. Men glöm inte, Gösta Lyngå, att det är bara några år sedan som man förde intensiva debatter i kammaren om de problem som fanns i Skåne. Då var det varven i Malmö och Landskrona man diskuterade. Den regionen har nog haft en hel del problem, och alla är kanske inte lösta ännu.

Sedan vill jag avslutningsvis säga till Jan Strömdahl att det är möjligt att detta inte var en höjdpunkt i bostadsutskottets verksamhet, men jag har ingen anledning att kommentera hur man arbetar i det utskottet. Vi har i alla fall tagit fasta på vad bostadsutskottet har angivit i sitt betänkande.

Anf. 70 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Jag instämmer med Kjell Nordström i att detta inte är någon höjdpunkt i skatteutskottets debatt. Anledningen är helt enkelt den, att eftersom nu Jan Strömdahl skulle vara med i debatten, så valde vi att lägga oss på en lägre nivå.

Nu säger Kjell Nordström att han hoppas att skatten inte ger någonting. Varför i all världen inför ni den då? Då är det helt enkelt bättre att besluta om ett förbud. Då får man inte detta byggande, och det är ju givetvis det säkraste. Nu kan man få en omvänd effekt, att det inte får någon verkan utan att fastighetsbolagen räknar med att det lönar sig ändå. Det finns ingen garanti för att man åstadkommer en åtstramning med en höjd skatt. Det beror ju på hur de enskilda byggnadsfirmorna bedömer konjunkturer och inflationsutveckling osv. Det enda säkra om man vill nå det mål som ni eftersträvar är givetvis att förbjuda oprioriterat byggande i Göteborg, Stockholm och Uppsalaområdet. Det skulle vara rationellt.

Men, herr talman, nu säger Kjell Nordström helt plötsligt – jag blir verkligen djupt rörd – att han är ödmjuk inför problemet. Det är uppenbart att han drabbats av Ivar Franzéns krav på ärlighet.

Anf. 71 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Kjell Nordström och jag kan enas om att det finns problem av olika typer i Malmöhus län.

Jag är glad att vi också, sedan vi har kommit hit, kan diskutera de ekologiska problemen och inte bara frågan om industrins vara eller icke vara, om

pengars intjänande eller icke intjänande, utan att vi också kan diskutera vilka effekter det har på naturen. Jag är glad att Kjell Nordström är öppen också för den sortens argument.

Anf. 72 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att Kjell Nordström tycks ha svårt att i beslut dra konsekvenserna av sin ödmjukhet, för om man hade gjort det skulle besluten ha varit annorlunda. Det här skapar problem och det skapar oklarhet, framför allt för dem som utsätts för dessa beslut. Å ena sidan säger man si och å andra sidan säger man så. Och man har all anledning att tro att det beslut man fattat inte kommer att stå sig tiden ut.

Sedan är det så att vi i centern, och det hoppas jag att kammaren är väl medveten om, är emot skattehöjningar. Det gör att vi lägger betydande vikt vid att detta är avgifter, ett styrmedel som skall främja regionen. Då är det inte ointressant att man, vilket belopp som än kommer in, fastlägger att det skall återgå, och till vad det skall återgå.

Det är väl inte livets stora fråga om det skall vara 25 eller 30 %, men centern skiljer sig nog markant från socialdemokraterna i det avseendet att vi driver en konsekvent politik. Vi gjorde en bedömning 1989 som visade sig vara korrekt, och då finns det ingen anledning att göra någon annan bedömning i dag. Vi står kvar vid 25 %. Vi driver som sagt en konsekvent politik.

Anf. 73 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Hugo Hegeland undrar hur det blir med skatten. Vi har inom framför allt byggsektorn pris- och kostnadsökningar som är mycket kraftiga. Detta är ett sätt att delvis kyla av byggmarknaden och styra över resurser till bostadsbyggandet. Jag tror ändå att Hugo Hegeland, som är en kunnig ekonom, inser att man kan tvingas använda styrmedel för att uppnå vissa syften.

Några talare har i dag kommit in på frågan huruvida jag varit ödmjuk, och någon sade också att man skall vara ärlig. Jag försöker att vara både ärlig och ödmjuk.

Jag kan till Ivar Franzén säga att det säkert hade varit bättre om vi infört en investeringskatt på 25 % för ett år sedan. Men det hade kanske också varit bättre om vi kunnat enas om att höja momsens med 1 % för ett år sedan. Om jag kan erkänna att det skulle ha varit bättre med 25 % i investeringskatt för ett år sedan, skulle det vara hälsosamt om Ivar Franzén också kunde säga att det skulle fått effekt om vi höjt momsens med 1 % för ett år sedan.

De övriga debattörerna i debatten har nu inte någon replikrätt, och jag är, som någon tidigare sagt i debatten, tvingad att ge mig i väg hem till Skara. Anita Johansson kommer därför att företräda utskottet, om det behövs.

Anf. 74 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Förslaget till investeringskatt på viss nybyggnation i Stockholmsområdet är djupt orättvist. Det är rent av diskriminerande mot länets befolkning, eftersom följdeffekten blir att alla direkt eller indirekt drabbas. Skatten slår hårt mot företagen. Den ökar deras kostnader och får därmed negativ effekt på konkurrenskraft och sysselsättning. Det är grymt mot hårt

arbetande politiker som strävar efter att göra det så bra som möjligt för sina kommuninvånare.

Det är felaktigt och obegåvat om man tänker sig att på detta sätt uppnå en lokal dämpningseffekt utan att skapa negativa följeffekter ute i landet. Vi har nu i Sverige en tillväxttakt på under 1 %. Endast Stockholmsområdet har en högre tillväxttakt, och endast Stockholmsområdet *som helhet* kan i realiteten hävda sig i konkurrens med andra länder.

Den rapport från konjunkturinstitutet som kom alldeles nyligen visar att vi har en klart vikande konjunktur, och det har återverkan på tillväxten i hela landet.

Byggandet i Stockholmsområdet har faktiskt positiva effekter ur arbetsmarknadssynpunkt. En höjd investeringsavgift leder dock självfallet till en uppbromsning på hela byggmarknaden. En trolig utveckling blir nu därför att vissa, och det blir nog ganska många, av de företag som hindras att få nya lokaler och därmed att expandera i stället etablerar sig i ett annat land. Därmed ökar friställningarna. Den tendensen finns redan nu.

Till skillnad mot vad propositionsmakarna tycks tro, nämligen att Stockholmsområdet suger ut landet i övrigt, måste den tillväxt som finns bejakas, inte hindras. Sverige behöver den. Den ger också positiva effekter i övriga landet.

Till Stockholms län har utdelats, och enligt min mening godtyckligt, straff och belöningar som också skapar onödiga motsättningar mellan kommunerna. Vissa av söderkommunerna, och en norrkommun, skall t.ex. undantas från den föreslagna skatten. Så stora skillnader finns inte mellan länets kommuner att en ojämlikhet är berättigad.

Skillnaden finns i stället framför allt mellan centrum och resten av länet. Ca 80 % av länets samtliga arbetsplatser finns nu centralt i länet, dvs. i Stockholm, Solna och Sundbyberg. 50 % av den tillåtna investeringskvoten räknat i pengar har 1987–1989 gått till enbart Solna och Stockholm. I övrigt fördelar sig godkända projekt så, att cirka dubbelt så mycket tilldelats söderkommuner jämfört med norrkommuner.

Regionen 12 norrkommuner har i genomsnitt beviljats byggnadstillstånd för 634 milj. kr. per kommun under byggstoppstiden. Detta inkluderar en inrikeshall på Arlanda för en miljard, något som rimligen borde ha betraktats som ett riksintresse. För söderkommunerna var det genomsnittliga värdet under samma period 1 038 milj. kr., dvs. drygt en miljard kr., per kommun.

Genom att Stockholm i det här hänseendet har gynnats, har ett resmönster som redan tidigare varit ett problem i länet förstärkts. Det är trängsel på samtliga kommunikationsmedel och vägar under högrafik på morgonen och likadant på kvällen när de arbetande skall tillbaka ut till sin förortskommun. På detta sätt motverkas effektivt en önskvärd förändring av biltrafiken och belastningen på kollektivtrafiken.

Herr talman! Jag anser att kontoriseringen i Stockholm är ett problem. Kontoriseringen har medverkat till att hyror drivits upp, och därmed kostnaderna för företagen, och den har bidragit till att resandeströmmarna blivit alltmer intensifierade morgon och kväll.

Ordföranden i bostadsdelegationen, tillika ansvarig för finanserna i Stock-

holm, har, som jag ser det, medverkat starkt till den här obalansen. Jätteprojekt som Globen och Cityterminalen släpptes fram nästan samtidigt. Därvid drevs byggkostnaderna på, och det ledde till ytterligare arbetsplatskoncentration. När man dessutom släpper fram nya jätteprojekt som Klarastrandsprojektet, samtidigt som ett litet byggprojekt som Handens Möbler får nej, då går skam på torra land.

Det nu gällande byggstoppet och investeringsavgiften, som nu föreslås bli skärpt, har också lett till accentuering av sovstadskaraktären hos vissa kommuner med relativt högt bostadsbyggande – bostäder är det enda man får bygga, och det enda man har råd med. Det har skapats för få arbetsplatser i dessa kommuner. Det finns dessutom en tendens till låg skattekraft i dessa kommuner.

Enligt länsstyrelsens nyligen utkomna rapport har byggstoppet och den 10-procentiga investeringsavgiften inte haft någon inverkan på bostadsbyggandet. Jag säger som Hugo Hegeland: Varför har man då en investeringsavgift? Varför höjer man investeringsavgiften? Den kommer ändå inte att leda till det man tänkt sig, dvs. ett ökat bostadsbyggande.

Även bostadsbyggandet har haft en parallell kostnadsökning, och det är därför som en uppbromsning har skett. Förklaringen till detta är bl.a. att själva byggregleringen är kostnads- och hyresuppdrivande.

Herr talman! Att inte underlätta för kommuner med låg skattekraft, mycket låg arbetsplatskvot, usla vägförbindelser och små resurser är redan det en dålig planering – och det finns många exempel på detta i Stockholms län. Att direkt stjälpå, först genom kvotering av igångsättning, vilket släpper fram jätteprojekt i Stockholms city, men stoppar expanderande småföretag i andra kommuner och möjligheter för trångbodda företag i centrum med höga hyror att etablera sig i en ytterkommun, är huvudlöst. Många av de drabbade kommunerna både i norra och södra länet riskerar med det här förslaget att få viktiga projekt uppskjutna på obestämd framtid. Den särskilda fastighetsskatten blir dessutom en extra börda.

Det finns en Stockholmsfientlighet även i denna kammare som gör att inte ens företrädare för Stockholms län tycks våga försvara sin valkrets. Men nu är det enligt min mening på tiden att säga något. Länet drabbas av den ena pålagan efter den andra. Den föreslagna investeringskatten är en pålaga, Robin Hood-skatt och inomregional skatteutjämning, som enbart fördyrar, är andra pålagor. Det är också på gång att införa bilavgifter för den stackare som är tvungen att färdas till Stockholm och särskilda regionala avgifter både i anslutning till drivmedelsskatt och till fastighetsinnehav.

Jag säger nej till investeringskatten, och jag vill uppmana samtliga riksdagsledamöter från Stockholms stad och län att göra detsamma och rösta för reservation 2.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 75 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det var ett par uttalanden av Görel Bohlin som gjorde det omöjligt för mig att avstå från att gå upp och ge en liten kommentar. Jag tror att det är enormt viktigt att vi i denna kammare förstår betydelsen av såväl

landsbygden som storstaden. Dessa är storheter var i sig som skall fungera tillsammans och icke i motsatsförhållande.

Görel Bohlin sade att enbart Stockholm kan hävda sig i konkurrensen med omvärlden. Hur stor del av Sveriges nettoexport kommer från Stockholm, Görel Bohlin? Jag tror att det är viktigt att vi är väl medvetna om beroendet. Jag vill poängtera att från centerns sida finns det definitivt ingen Stockholmsfientlighet. Tvärtom! Vi har biträtt förslagen om investeringsavgift i rätt tid, på vad vi anser vara rätt nivå och med Stockholms bästa för ögonen. Vi vet också att det är enbart om landets totala resurser utnyttjas på ett optimalt sätt som vi får den ekonomiska utveckling som gör att såväl Stockholm som Sverige som helhet mår väl.

Det är vidare litet förvånande att samtidigt som Görel Bohlin talar starkt emot alla regleringar, hävdar hon att de regleringar som finns borde vara effektivare så att inte t.ex. Globen och Centralen byggts samtidigt. Hur skall det vara? Skall det vara regleringar eller inte?

Anf. 76 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Ivar Franzén missförstod mig när det gäller regleringar. Jag är emot regleringar, och jag gav exempel på hur de regleringar som har företagits slår. Jag tror att Ivar Franzén delar min uppfattning att det inte är särskilt lyckat när det blir så som det har blivit i Stockholmsområdet.

Det är viktigt att vi förstår varandra, att vi förstår både landsbygden och storstadsområdena. Men då skall företrädare för andra delar av landet inse att den tillväxt som finns i Stockholmsområdet och som är den onekligen största i detta land – vi befinner ju oss under 1 % i tillväxt – är något som vi skall vara rädd om och bejaka.

Åke E Andersson, professor i nationalekonomi, har missionerat t.o.m. här i riksdagen och har träffat representanter för de olika partierna. Han har tillsammans med andra lanserat en teori om tillväxt. Det är de s.k. K-kommunerna som står för tillväxten. Kommuner med kommunikationer, kultur, kunskap och kreativitet är bra för de områden som man vill skall växa till. Det får också kringeffekter på omgivande delar av landet eller, som i Stockholmsområdets fall, på hela landet.

Tror man på effekterna av K-kommunerna, det har centern uppenbarligen visat tidigare, skall man också erkänna att de effekter som finns i Stockholmsområdet, dvs. av kultur, kommunikationer, kunskap och kreativitet, är bra för landet i dess helhet.

Anf. 77 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag upprepa min fråga till Görel Bohlin, eftersom hon säger att det är enbart Stockholm som kan konkurrera med omvärlden. Hur mycket av Sveriges nettoexport kommer från Stockholm? Några andra kan ju inte ha någon chans, eftersom de inte kan konkurrera med omvärlden.

Som Görel Bohlin helt riktigt säger, är den utveckling som finns i Stockholm av värde för hela landet. Jag är den första som instämmer i detta. Men när Stockholm mår illa av en överhettning, mår hela Sverige illa. Det är nog

ingen som tvivlar på att motorn i den för höga inflationen och i övriga problem i hög grad finns i Stockholm. Det är därför som det givetvis är angeläget att få balans även i Stockholm. Jag tror knappast att Globen och Centralen hade producerats i så snabb takt om det hade funnits en investeringsavgift 1987 eller t.o.m. 1986. Visst finns det möjligheter att styra. Vi i centern är för den fria marknaden. Men vid vissa tidpunkter tror jag att det är bättre med ekonomiska styrmedel än absoluta administrativa förbud.

Anf. 78 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Såsom länsstyrelsen har konstaterat i sin rapport, har inte den 10-procentiga investeringsavgiften och byggstoppet fått några som helst effekter som var önskade, nämligen ett ökat bostadsbyggande och en uppbromsning av byggandet av kontorslokaler. En viss bromsning av produktionen av kontorslokaler har i och för sig skett, och samtidigt en fördyring av byggandet. Denna fördyring är alls inte bra för vare sig Stockholmsområdet eller för landet.

Detta återverkar på arbetsmarknaden inte bara i Stockholmsområdet utan även i andra delar av landet. Byggarbetare från andra delar av landet utgör en stor hjälp även för de mycket angelägna byggprojekt som går i gång i Stockholmsområdet.

Jag är mycket intresserad av att det finns förståelse för att Stockholmsområdet inte är direkt överhettat, utan att det utgör en ganska balanserad marknad och att det t.o.m. finns områden som inte har någon som helst överhettning. T.ex. Norrtälje och Nynäshamn har inte någon som helst överhettning. Det finns delar som är överhettade, men de ligger centralt i Stockholms län.

Tredje vice talmannen anmälde att Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Även om vi i miljöpartiet de gröna tillstyrker förslaget om investeringskatt i dess huvuddrag, är våra motiv helt andra och mer långtgående än regeringens.

Vi vill ha en varaktig dämpning av tillväxten i storstadsområdena. En sådan dämpning skulle kunna åstadkommas om regeringen exempelvis uppmärksammade signalerna från miljöpartiet, SJ m.fl. om kraftiga nyinvesteringar i järnvägens infrastruktur i området 50 till 100 miljarder kronor och om man, som ett annat exempel, skrinlade alla planer på ett bilinferno i Malmö-Lund-området i form av en bilbro över Öresund. Men regeringen har en mycket krokig hållning i dessa frågor. Vi befarar att investeringskatten mer har enbart en fiskal karraktär än ett verkligt och ärligt planstyrande syfte.

Vi har ändå bedömt att en utvidgning av den 10-procentiga investeringsavgiften till 30 % investeringskatt och geografisk utvidgning till Göteborg tjänar våra mål om en humanekologisk samhällsutveckling. Vi vill dock föreslå att skatten utvidgas till att gälla även det storstadsliknande området i västra Skåne, så som Gösta Lyngå och Jan Strömdahl redan har talat om.

Utöver farhågorna om vad som händer om det blir ett eländigt brobeslut i den socialdemokratiska partistyrelsen i morgon, dvs. ett beslut om en bro mellan Malmö och Köpenhamn, vill vi också anföra ett slags likställighetsprincip. Sätter man en så hög investeringskatt som 30 % för Stockholm och Göteborg, kan man rimligen få ett visst överspill av verksamhet med storstadskaraktär även till Malmö-Lund-området. Det vill vi motverka, och vi vill stämma i bäcken på detta sätt.

Kjell Nordström är intressant här när han säger att om överhettningen inte minskar i framtiden så skulle man kunna överväga att införa någon typ av investeringskatt även i Skåneområdet. Det sade han faktiskt, och det vill jag uppmärksamma.

Jan Strömdahl tar dessutom upp tanken att man skulle ha varierade investeringskatter. Jag vill utveckla det vidare här. En varierad investeringskatt har flera indirekt varit inne på här i debatten. De tankarna väcktes bl.a. i samband med att byggintressenterna uppvaktade bostads- och arbetsmarknadsutskotten i denna fråga. Jag lyckades då inte få bostadsutskottet med på noterna och att över huvud taget diskutera varierade investeringskatter, men tankarna förtjänar att vidarebefordras till regeringen och ges en viss uppmärksamhet här i debatten.

Tankarna stämmer även överens med idén om lägesavgift, som vi diskuterar och som skulle föra marknadsvinster tillbaka till samhället och inte till enskilda byggaktörer, vilka orättmätigt kan sko sig på samhällets planering av centrala knutpunkter, terminaler och attraktiva kommunikationsleder.

En jämn investeringskatt på 30 % över hela storstadsområdet slår dock olyckligt mot perifera delar. I det avseendet kan jag delvis hålla med vad Görel Bohlin sade i sitt anförande, även om vi har disparata uppfattningar i övrigt. Samtidigt kan det finnas utrymme att ytterligare höja investeringskatten i den konstlat överhettade s.k. Arlandakorridoren.

Jag har i bostadsutskottets yttrande anført att en varierad skatteskala beroende på geografiskt läge inom resp. storstadsområde skulle uppfattas som mera rimlig av alla människor än den jämnt utsmetade tariffen med 30 % skatt från minsta kobbe i Nynäshamns skärgård till de centrala delarna i Arlandakorridoren. Carl Frick har anført samma synpunkter i finansutskottets yttrande. Det är inte rimligt att exempelvis planerade japanska storhotell vid Nortull i Stockholm inte behöver betala mer investeringskatt än små svenska företag i Nynäshamn, Haninge eller Österåker. Observera också att det välbelägna Södertälje, som snart kanske har höghastighetståg till Arlanda, Göteborg och Malmö, inte beläggs med någon investeringskatt alls. Hela förslaget är egentligen konstigt.

Investeringskatten i de yttre delarna i alla våra tre s.k. storstadsområden bör enligt mitt förslag begränsas till 20 %. De centrala delarna i Stockholms län, Uppsala, Göteborg, Malmö, Lund och Helsingborg bör få den 30-procentiga skatten, medan den sjukligt överhettade Arlandakorridoren bör beläggas med 40 % investeringskatt.

I den mån rivningsarbeten och parkeringsanläggningar, som vi har tagit upp, medför högre kostnader än 5 milj. kr. i investering, som är gränsen för investeringskattens uttagande, bör även sådana projekt beläggas med skatt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till miljöpartiets reservationer i skatteutskottets betänkande och önskar för regeringen framhålla den rimliga tanken om varierade nivåer på investeringskatten.

Anf. 80 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Kjell Dahlström höll med mig om att det är fel att ha en enhetlig skattesats i Stockholmsområdet. Jag tycker dock att det är fel att över huvud taget ta ut investeringskatt någonstans i landet. Jag vill emellertid peka på ojämlikheterna i Stockholmsområdet, eftersom det i Stockholms centrala delar har givits väldigt mycket bygglov.

Om man tittar på den "sjukligt överhettade", som Kjell Dahlström sade, s.k. Arlandakorridoren finner man att det från 1987 och fram till 1989 har investerats 4 616 milj. kr., dvs. drygt 4 miljarder kronor, inkl. det som har skett på Arlanda. Detta gäller främst tre kommuner. På den södra sidan har det däremot investerats drygt 8 miljarder kronor. Detta kan jämföras med Stockholm och Solna, som har fått investera nästan 15 miljarder kronor. Det är därför fel att säga att Arlandakorridoren är sjukligt överhettad.

Man skall också komma ihåg att vi nu har en vikande konjunktur. Det har konjunkturinstitutet nyligen meddelat, och det har framgått om man läser tidningarna. Genom att färdas i Arlandakorridoren kan man konstatera att inte ens alla fastigheter är uthyrda. Jag är rädd för att detta kommer att leda till bakslag. Det kommer helt enkelt att bli besvärligt för hela landet, och det kommer att bli besvärligt även för Stockholmsområdet.

Anf. 81 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Nej, Görel Bohlin, det finns fortfarande kvar några enstaka träd i den, som jag fortfarande hävdar, sjukligt överhettade Arlandakorridoren. Jag är själv inte stockholmare, men enligt vad jag kan förstå beror de mycket större investeringarna i de södra delarna av Stockholms län på att man har velat balansera de stora utbyggnaderna i norra delen av Stockholms län. Av dessa åtta miljarder måste, såvitt jag förstår, en ansevärd del ha använts i området kring Globen. Det tycker jag också är ett mycket sjukt projekt från början till slut.

Jag vill ändå säga något positivt i mitt genmäle. Jag tycker att vi har haft en delvis nyanserad debatt om den här investeringskatten. Jag tycker nästan att vi skulle kunna vara överens om att man borde ha en varierad investeringskatt, om man över huvud taget skall ha en sådan skatt. Det skulle uppfattas som mycket mera rimligt av allmänheten. Den socialdemokratiska regeringen har däremot lagt fram ett ganska platt och fyrkantigt förslag i denna fråga.

Anf. 82 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Om man nu ville få till stånd en utjämning skulle man inte ha tillåtit så mycket i centrala delar. För att komma upp i samma omfattning måste man lägga ihop norr och söder och ytterligare litet till. Det rör sig således om väldigt mycket mer i den centrala delen.

Jag tycker inte att man skall ha någon investeringskatt över huvud taget. Om man inte skulle ha haft någon investeringskatt alls tror jag att man hade

fått en naturlig utflyttning av många av de företag som nu ligger i centrala Stockholm och är trångbodda och har höga hyror. De hade då kunnat flytta ut till andra delar av länet, eftersom de skulle ha behövt det. Det är sannolikt att de skulle ha hållit sig inom länet. Marknaden är sådan att de kunde göra den omflyttningen.

Anf. 83 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Om jag inte tidigare hade insett att Görel Bohlin och jag har helt olika utgångspunkter i denna debatt, skulle jag verkligen ha gjort det nu.

Jag tycker att det är riktigt att samhället agerar för att dra in de överhettade markpriserna, som skapats just av samhällets egna åtgärder i form av planering. Man har beslutat sig för att ha en mycket stor flygplats på Arlanda och för att ha mycket centrala organisationer, myndigheter, trafikterminaler osv. placerade i centrala delar av Stockholm. Detta skapar en oerhörd intensitet i den här korridoren. Det är just när det gäller sådana av samhället skapade fördelar som vi inte kan se rimligheten i att andra aktörer än just samhället skall ha glädje av och dra nytta av dem.

Anf. 84 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tycker i så fall att man skall skilja mellan den tillväxt som sker omkring den stora flygplatsen och den tillväxt som sker i anslutning till Stockholm, åtminstone när man analyserar detta. Däremot vill jag vidhålla att jag tycker att en investeringsavgift slår snett och blint. Jag delar faktiskt Ivar Franzéns uppfattning, nämligen att detta är direkt felaktigt i ett läge med vikande konjunktur.

Anf. 85 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Jag håller med Görel Bohlin om att vi borde ha en nyanserad diskussion om investeringskattens storlek i olika delar av länet. Jag delar alltså hennes uppfattning om att vissa centrala delar av Stockholmsområdet är mer överhettade än andra delar och att detta socialdemokratiska förslag kan slå mycket hårt mot små och medelstora företag ute i mindre kommuner långt ut i Stockholm län. Det är olyckligt. Det skulle leda till, som Görel Bohlin var inne på, ett ökat sovstadselände långt ut i Stockholms län, vilket inte kan vara lyckligt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

10 § Föredrogs

trafikskottets betänkande

1989/90:TU22 Lag om obeställbara postförsändelser (prop. 1989/90:67) samt

bostadsutskottets betänkande
1989/90:BoU12 Avvittringen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmar-
ker.

Tredje vice talmannen konstaterade att inga talare var anmälda.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

11 § Anslag till länsstyrelserna

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1989/90:BoU16 Anslag till länsstyrelserna (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 86 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu behandla bostadsutskottets betänkande 16, i vilket frågan om anslag till länsstyrelserna tas upp. Betänkandet bygger på budgetpropositionens bil. 15 om anslag till länsstyrelserna och om verksamheten vid länsstyrelsernas lantmäteriverksamhet. Även 16 motioner som har väckts under den allmänna motionstiden behandlas i detta betänkande.

Bostadsutskottet tillstyrker regeringens förslag i budgetpropositionen. Med anledning av fyra motioner från socialdemokraterna, folkpartiet, vpk och miljöpartiet föreslår utskottet att riksdagen ger regeringen till känna vissa synpunkter vad gäller resursbehovet vid de sociala funktionerna vid länsstyrelserna. Bostadsutskottet utgår i denna fråga från vad socialutskottet i ett yttrande har anfört.

Övriga i betänkandet behandlade motioner avstyrks av utskottet. Det gäller ett par centermotioner – en partimotion och en kommittémotion. Till betänkandet har det fogats elva reservationer, och fyra av dessa är centerreservationer. Jag skall kommentera de tre principiellt viktigaste av dessa reservationer.

Reservation 1 bygger på vår partimotion, i vilken vi redovisar vår principiella syn på demokrati på länsnivå. Reservationen mynnar ut i ett krav på att det beslut om samordnad länsförvaltning som riksdagen fattade förra året skall upphävas. Detta beslut går nämligen stick i stäv mot vår principiella syn och innebär ett fjärmande från en breddning av demokratin på länsnivå. Denna reform skall träda i kraft den 1 juli 1991. Det finns därför gott om tid för riksdagen att ändra kurs och riva upp beslutet och söka en mer demokratisk lösning av länsförvaltningens organisation.

Vårt krav utgår från vår principiella syn på demokratin över huvud taget. Tredje vice talmannen uttryckte detta på ett riktigt sätt före jul, nämligen att demokratin inte är något för alltid givet, utan ständigt måste erövras på nytt. Det gäller inte minst demokratin på länsnivå, där det aldrig någonsin har varit full demokrati.

För närvarande har vi, och har haft under lång tid, två organ, dels lands-
tinget till vilket demokratiska val sker, dels länsstyrelsen som utgår från re-
geringsmakten. Länsstyrelsen är regeringens förlängda arm ut i länen.

Det finns en rad motiv för att ändra denna organisation. För det första är den klart odemokratisk. Det sker en centralstyrning från statsmakterna och

länen som rimmar mycket illa med det brukarinflytande och den decentralisering av makt, struktur och inflytande som diskuteras på alla andra områden i samhället i dag. För det andra avviker detta system helt klart från det demokratiska system som är uppbyggt dels på primärkommunal nivå, dels på riksnivå, där organisationen utgår från principen med allmänna val och där det är företrädarna för medborgarna som fattar de beslut på dessa nivåer som angår medborgarna. Men på länsnivå är organisationen klart avvikande jämfört med förhållandet på de andra två nivåerna.

För det tredje innebär det ett dubbelkommando och dubbelarbete. Landstingen har fått vidgade uppgifter och de debatterar flera frågor om näringslivsutövning och om den allmänna beredskapen när det gäller näringslivets utveckling. Och debatten sträcker sig över det mesta. Parallellt har också länsstyrelserna fått vidgade uppgifter och har expanderat över nya områden, även av allmänpolitisk karaktär. Det gäller t.ex. samhällsplanering och miljövard. I realiteten finns det två organ på flera områden. Låt mig peka på t.ex. utbildningen och landstingets ansvar för gymnasieutbildningen å ena sidan och den statliga länskolnämnden å den andra. Vi har landstingens sociala nämnder med ansvar för vissa sociala frågor och sjukvården å den ena sidan, och vi har den sociala enheten på länsstyrelserna å den andra. Vi har landstingens engagemang i utvecklingsfonderna å den ena sidan, och vi har på länsstyrelserna den regionala ekonomiska enheten som handlägger glesbygdssöd och näringslivsinsatser i övrigt å den andra.

På landstingssidan har vi också landstingens och kommunernas engagemang när det gäller kommunikationerna i länsstrafikbolagen å den ena sidan. Å den andra sidan har vi länsvägsnämnderna inom länsstyrelsens ansvarsområde. Det finns alltså en rad dubbelarbete i detta sammanhang.

Om vi inte hade haft det här systemet sedan länge är jag övertygad om att ingen i dag skulle ha kommit på idén att bygga upp en sådan modell för demokratin på länsnivå.

Jag saknar en författningsdebatt i det här landet sedan en tid tillbaka. Vi hade en livlig debatt om inte minst länsdemokratifrågorna under 1970-talet. Då ställde folkpartiet och moderaterna också upp bakom den principiella syn som vi i centern hela tiden har haft. Det fanns även socialdemokratiska röster som uttalade sympati för detta. Men nu har debatten svängt. I dag har vi en administrativ debatt, där det i stort sett är administratörer som för debatten om på vilket sätt vi lättast skall kunna administrera länen och naturligtvis ha ett grepp om hur utvecklingen fortskrider från den centrala statsmakten. Det är, som jag ser det, ur demokratisk synpunkt, en mycket oroande och alarmerande utveckling.

Inte minst tycker jag att det är allvarligt, om man nu ser på det engagemang på folkrörelsesidan som det statsbärande partiet ändå har haft tidigare, om man så att säga tar över och stöttar den typen av debatter. Jag tror att vi alla som politiker måste fråga oss varför det finns ett politikerförakt i dag, varför det hos de breda folkgrupperna är så lågt intresse och engagemang för samhällsfrågor, för frågor som angår dem själva närmast.

Mycket av detta bottnar naturligtvis i att man inte kan påverka utvecklingen. Därmed blir det mesta som händer anonymt, man engagerar sig inte. Detta är naturligtvis en mycket allvarlig utveckling.

Jag hade förmånen att för några veckor sedan delta i ett radioprogram i radions Program 1, som handlade om dessa frågor. I programmet gjorde man en intervju och frågade folk ute på gatan om de visste vad länsstyrelserna var och vad de gjorde. Praktiskt taget ingen av de 10–15 tillfrågade hade någon aning om vad länsstyrelserna sysslade med, trots att länsstyrelserna skall vara ett serviceorgan för just allmänheten i allmänhetens angelägenheter. Jag tror att om man hade gått ut och frågat vad landstingen sysslar med hade de flesta vetat att de sysslar med sjukvård som angår många människors trygghet.

Med ett sådant resultat måste man ställa sig frågan om det verkligen inte är dags att avveckla ett organ som i stort sett har funnits sedan Gustav Vasas tid men som fortfarande är så anonymt för svenska folket. Det visar att vi inte har någon som helst demokrati på länsplanet. Vi har i vår motion yrkat på att man skall starta en parlamentarisk utredning som har till syfte att bygga upp ett demokratiskt länsparlament. Man omvandlar landstingen, som är de demokratiska organen på länsnivå, till verkliga länsparlament och lägger därmed ned länsstyrelserna.

I reservation 2 tar vi upp länsnämndorganisationen. Nämnderna kom till i ett beslut som vi tycker var olyckligt genom en kompromiss mellan socialdemokraterna, moderaterna och folkpartiet. Det innebär att allting kan centraliseras till en länsstyrelse utan att några länsnämnder tillsätts och att länsstyrelsen själv får avgöra vilka man i så fall skall ha i nämnderna. Vi tycker att det är ett klart avsteg från vägen mot länsdemokrati. Vi förordar att man skall ha minst tre obligatoriska nämnder inrättade och att det är landstingen som skall utse ledamöterna. Detta tar vi alltså upp i reservation 2.

I reservation 4 slutligen, herr talman, berör vi kulturmiljöenheternas resursbehov. Vi delar den uppfattning som riksantikvarieämbetet har fört fram, nämligen att resurserna i dag är klart otillräckliga. Vi tillstyrker förslaget om att man skall inrätta ytterligare fem tjänster på det området.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 87 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Trots Agne Hanssons förhoppning bedömer jag det så att den här reformen nu kommer att gå igenom. Därför blir det kommande budgetåret ett omställningsår för länsstyrelserna. Det kanske är nyttigt. Den 1 juli 1991 skall reformeringen av den statliga regionala förvaltningen vara genomförd. Tiden fram till dess, som ju är ganska knapp, kommer utöver det sedvanliga länsstyrelsearbetet därför att präglas av arbetet med den nya organisationen.

Länsstyrelserna hade inför årets äskanden betonat svårigheten att möta de sparkrav på 2 % som ställts på förvaltningarna. Några län, som Stockholm och Uppsala, har en utveckling som inte motsvaras av en ökad resurstilldelning. Andra län, t.ex. Kalmar, har en kostnadseftersläpning sedan uppdelningen mellan skattemyndigheten och länsstyrelsen som de inte lyckats komma till rätta med. En "riskförklaring" för uppemot tio tjänster har därför nyligen utfärdats.

Regeringen har vidhållit sparkravet, och vi har inte motsatt oss detta då beloppet, ca 30 milj. kr., skall användas för kostnader i samband med förbe-

redelser och genomförande av den nya länsförvaltningen. Det är dock viktigt att man i det arbetet också försöker rätta till det som ekonomiskt gått fel i tidigare organisationsreformer.

Som framhålls i budgetpropositionen är länsstyrelsernas verksamhet mångskiftande. Det blir därför många enheter med olika specialiteter. Ibland blir dessa enheter ganska små. Det är inte lätt att överföra arbetsuppgifter från en enhet till en annan. Därför är rationaliseringskravet inte alltid så enkelt att uppfylla för länsstyrelserna även om man försöker.

De senaste åren har särskilt två områden fått förstärkta resurser, trots de besparingar som samtidigt genomförts. Det ena området är miljövården, där naturvårdsenheterna förra året fick en välbehövlig förstärkning med inriktning mot miljöskyddet. Folkpartiet har inte ansett detta vara tillräckligt, utan har i år yrkat på ytterligare 20 milj. kr. särskilt för den s.k. gröna naturvården. Resurserna är ansträngda, och man överväger t.ex. i mitt hemlän att slopa flera naturreservat på grund av bristande kapacitet att sköta dem. Inför omställningen av jordbrukspolitiken är det också rimligt att länsstyrelserna har de nödvändiga resurserna för att medverka till ett fortsatt öppet kulturlandskap. Därför yrkar jag bifall till reservationerna 5 och 10.

Det andra området som för närvarande förstärks är kulturmiljön. Det hade naturligtvis varit önskvärt att ännu fler län hade fått detta tillskott. Från lokalpatriotisk synpunkt är jag naturligtvis glad att tjänsten som biträdande länsantikvarie i Kalmar län nu permanentas. I ett län så rikt framför allt på arkeologiska fornminnen har denna utökning varit starkt efterfrågad.

Länsstyrelsernas verksamhet är, som jag tidigare framhållit, mångskiftande. Handelsregistret är en enhet som kanske inte så många kommer i kontakt med. Jag tror dock inte att länsstyrelserna är fullt så anonyma som Agne Hansson här påstår. Intervjuer kan vara ganska bedrägliga. Jag hörde en radiointervju häromdagen där man frågade en ung kvinna här i Stockholm om hon visste vad Västerås var. Då svarade hon: Jag har hört ordet. Det här med kunskaper kan ju verkligen vara litet olika. Jag tror att många känner till länsstyrelsernas arbete framför allt inom miljöfrågorna.

För att återgå till handelsregistret: Den som vill starta en firma måste registreras där för att kunna få andra erforderliga tillstånd och för att t.ex. kunna tillgodoräkna sig ingående moms. I dag är väntetiden i Stockholms län flera månader, som också framhållits av motionären Ylva Annerstedt.

Lagutskottet instämmer i huvudsak med motionären men vill att länsstyrelsen försöker klara av ärendebalansen genom organisatoriska åtgärder. Om detta inte lyckas, bör handelsregistret ges ökade resurser, skriver lagutskottet.

Bostadsutskottets majoritet accepterade lagutskottets yttrande. Vi i folkpartiet tycker inte att det är tillfredsställande med ett sådant myndighetshinder för näringsidkare att utöva sin verksamhet. De belopp som inbetalas för registreringar bör få användas inom länsstyrelsen för att förstärka handelsregistrets resurser och därmed ge möjlighet för den som vill starta en firma att snabbt få sin registrering. Jag yrkar därför bifall till reservation 9.

Herr talman! Vidare vill jag uttala tillfredsställelsen över att utskottet med anledning av bl.a. folkpartiets motion So625 ger regeringen till känna vad som anförts om förstärkningar för att tillgodose resursbehovet vid de sociala

funktionerna vid länsstyrelserna. Jag förutsätter att detta tas ad notam i det kommande reformeringsarbetet.

Avslutningsvis vill jag säga att jag inte tycker att vi nu har läge för en författningsdebatt. Det var kanske inte heller Agne Hanssons mening att vi skulle föra den här i dag, även om han naturligtvis gärna ville göra det för att få till stånd en ändring i förslaget om en länsstyrelsereform. Jag har accepterat denna reform. Jag tror att den leder till en spännande och bra förnyelse av länsstyrelserna. Jag kan inte heller instämma i den beskrivning av dubbelarbetet som Agne Hansson gjorde. Men som i alla sådana här sammanhang måste man betona betydelsen av samarbete mellan de olika myndigheterna, och det är något som ytterligare måste framhållas i det kommande reformeringsarbetet.

Anf. 88 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Nu var det inte så illa att man inte visste vad ordet "länsstyrelse" betydde. Det var inte i Stockholm utan i Örebro som man hade gått ut och ställt frågor, och i Örebro ligger ju residenset och länsstyrelsen ganska nära medborgarna. Jag förstår att det kanske hade varit svårare i Stockholm.

Jag tycker att det är ett klenk motiv för att acceptera en sådan här organisation att någon har hört namnet på den, även om vederbörande inte vet vad det betyder. Det är att ställa litet väl låga krav på breddning och fördjupning av demokratin.

Det var egentligen inte detta som jag begärde ordet för. Ingrid Hasselström Nyvall talade om att denna organisation, som skulle kosta 30 milj. kr., skulle bli nyttig. Jag tycker att det hade varit bättre att använda dessa pengar – det hade säkerligen inte behövt gå åt så mycket – för att få till stånd en decentralisering. Nu får vi en centralisering. Därför vill jag fråga folkpartiets representant här: Vad är det som har hänt i folkpartiet, när man nu är beredd att acceptera denna linje? Under hela 70-talet var man beredd att kämpa tillsammans med centern för en fördjupad demokrati. Vi hade då, som Ingrid Hasselström Nyvall vet, varma förkämpar i de utredningar som då pågick just beträffande Kalmar län. Vad är anledningen till att folkpartiet nu har bytt fot i denna fråga?

Jag måste också fråga Ingrid Hasselström Nyvall om hon ändå inte är orolig över den här utvecklingen som innebär att människor allt mindre engagerar sig i samhällsfrågor. Måste inte detta vara ett tecken på att vi har fjärrmat den demokratiska processen från människorna?

Slutligen är det väl bara att konstatera att det förekommer ett dubbelarbete. Det borde Ingrid Hasselström Nyvall känna till, eftersom hon är verksam i samma län som jag.

Vad gäller naturvårdsresurserna: Hur skall Ingrid Hasselström Nyvall få sådana resurser till vårt län, Kalmar län, med tanke på hur trångt naturvårdsenheten i vårt län sitter? Det går säkerligen inte att få till stånd en utökning med hjälp av en ökad centralstyrning.

Anf. 89 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Agne Hansson ställde många frågor. Vad som har hänt är helt enkelt att det har gått 15–20 år, och under den tiden har man på många

punkter reviderat sina uppfattningar. Mac Hamrin, som tidigare var riksdagsledamot för Kalmar län och som var varmt intresserad av dessa frågor, hyste då *en* uppfattning. I dag har vi andra representanter.

Efter sex år i landstinget – och det har varit positiva år – och nu även med en viss erfarenhet av länsstyrelsearbete tycker jag att det är fråga om vitt skilda uppgifter, även om man på vissa punkter kommer i beröring med varandras problem. Jag har inte ändrat den uppfattning som jag så småningom utvecklat. Jag tycker inte att landstingen skall ta över uppgiften som statens förlängda arm i länet. Landstingen skall ta hand om det som de för närvarande har att sköta, som sjukvårdsfrågor och omsorgsfrågor samt utöva tillhörande beskattningsrätt.

Landstingens uppgifter *kan* ju komma att ändras framöver i olika etapper – det vet vi rätt litet om i dag, och många arbetar med den problematiken.

Jag tycker inte att det förhållandet att staten har en förlängd arm ute i länet behöver fjärma människorna från demokratin. Frågorna kommer i många fall så småningom ned på den kommunala nivån. Både Agne Hansson och jag vet dock att det i dag är svårt att engagera människor i politiken både på kommunal nivå, på landstingsnivå och på riksnivå. Det är ett annat och ännu mycket större problem. Jag tror dock inte att länsstyrelsens vara eller inte vara är någon avgörande faktor i det sammanhanget.

Vad sedan gäller hur mycket folk vet och inte vet ville jag med mitt exempel visa att jag litar mycket litet på de intervjuer som massmedia gör på detta tema. Jag tar dem inte särskilt allvarligt.

Anf. 90 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta debatten om Kalmar län, hur varmt jag än känner för det länet. Jag tycker inte heller att det i dag är läge för den stora författningsdebatt och länsdemokratidebatt som Agne Hansson försökte dra i gång. Vi har helt nyligen diskuterat och fattat beslut om en ny länsförvaltning, och även om jag instämmer i många av de synpunkter som anförs för att man skall försöka få till stånd en länsförvaltning som alltmer blir ett länsparlament, avstår jag alltså från den diskussionen nu.

Däremot vidhåller vi i reservation 2 den uppfattning som vi gav uttryck för när länsförvaltningsärendet senast behandlades. Det gäller då synen på nämndorganisationen och valordningen i länets organisation. På det viset kommer vi alltså in på detta med den väldigt viktiga utökade förtroendemanamedverkan, som dock förmodligen inte kommer till stånd annat än kanske i en del län.

Jag yrkar bifall till reservation 2. Men sedan nöjer jag mig med att nämna reservation 4, där vi i vpk tillsammans med centern yrkar på en förstärkning när det gäller kulturmiljöenheternas personal. Man kan nästan säga att det är *enmansenheter* som har ansvaret för kulturfrågor och kulturbebyggelsefrågor i länen. Vi yrkar således på en förstärkning med fem biträdande länsantikvarier. Det finns även motionsyrkanden om detta.

Riksdagen har ju beslutat att ramen för tilläggsån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall utökas. Men riksdagen har också beslutat om en del andra förstärkningar när det gäller stödet till kulturbebyggelse. De här funk-

tionerna blir således ännu viktigare och ännu mera arbetsbemängda. Detta styrker att det är nödvändigt att det snabbare blir en förstärkning på den här kanten än vad regeringen föreslår i sin proposition.

Anf. 91 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Länsstyrelserna är, enligt vår uppfattning, visserligen en decentraliserad men ack så central statlig verksamhet. Deras verksamhet bör snarast lösas in i självstyrande regionala organ under betydligt mer aktiva landstingsförsamlingar. Beslutet om att inrätta en samordnad länsförvaltning bör därför upphävas enligt reservationerna 1, 2 och 3.

Av hela mitt hjärta delar jag den inställning som centern här har gett uttryck för. Jag anser att Agne Hansson och jag och även andra är i vår fulla rätt att tydliggöra vår övergripande syn på länsstyrelserna också i detta sammanhang utan att vi för den skull behöver få ett dacapo på den debatt som vi hade för bara några månader sedan.

Resurserna till länsstyrelsernas naturvårdsenheter bör förstärkas med 50 milj. kr. enligt vår reservation 6. Vidare bör resurserna för livsmedelskontroll och tillsyn av utskänkningstillstånd förstärkas enligt reservationerna 7 resp. 8. Det här är exempel på frågor som mycket väl kan hanteras av rent regionala parlament, ja, bättre än av den centrala statsmaktens förlängda arm i form av länsstyrelser.

Erling Bager, folkpartiet, begär i ett särskilt yttrande en översyn av länsindelningen, särskilt i Göteborgsområdet. Jag delar hans uppfattning om att det behövs en sådan men ser gärna att den kommer i samband med en regional självstyrelserreform. Även den djupt kända historiska indelningen av landskap skall vägas in i ett sådant förslag till reformerad länsindelning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till miljöpartiet de grönas samtliga reservationer i detta betänkande undertecknade av Eva Goës.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 92 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! I utskottets betänkande om anslag till länsstyrelserna behandlas ett antal motioner. I flertalet motioner framställs krav på nya eller utökade resurser till olika enheter inom länsstyrelserna, såsom de sociala enheterna och kulturmiljö- och naturvårdsenheterna. I en centermotion tas frågan om den samordnade länsförvaltningen upp, och man kräver att det beslutet upphävs eller omprövas.

Med anledning av motionerna om resurser till de sociala funktionerna gör utskottet, efter hörande av socialutskottet, ånyo ett tillkännagivande i frågan. Det är angeläget att länsstyrelserna tilldelas de resurser som krävs för att uppgifter inom dessa områden skall kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt.

Övriga motionskrav har utskottet avvisat. Detta har gett upphov till ett antal reservationer, som jag här något skall beröra.

I reservation nr 1 ställer centern och miljöpartiet krav på att riksdagens beslut från den 14 december 1989 angående en samordnad länsförvaltning

skall omprövas och upphävas. Reservanterna från nämnda partier och från vpk säger i reservation nr 2 att beslutet avseende nämndsorganisationen och sättet för val av ledamöter till nämnderna bör omprövas om reservationen ej vinner bifall.

Jag är något förvånad över dessa motioner med tanke på att de här frågorna utförligt har behandlats av riksdagen vid två tillfällen under hösten 1989, varvid såväl bostadsutskottets som konstitutionsutskottets syn på länsstyrelsernas organisation och länsdemokratifrågorna har belysts. Sedan riksdagen fattade beslut i frågan den 14 december har inte något framkommit som föranleder ett annat ställningstagande, varför jag yrkar avslag på reservationerna nr 1 och 2.

I reservation nr 4 yrkar centern och vpk att fem nya tjänster som biträdande länsantikvarie inrättas utöver regeringens förslag. Det bör i detta sammanhang erinras om att kulturmiljöverksamheten har prioriterats i årets anslag till länsstyrelserna. Medel för tre länsantikvartjänster har tilldelats länsstyrelserna i Skaraborgs, Jämtlands resp. Norrbottens län. Likaså har de tidigare anvisade engångsanslagen till länsstyrelserna i Kalmar län och Älvsborgs län permanentats. Ytterligare förstärkningar på kulturmiljöområdet bör göras i ett längre tidsperspektiv. Jag yrkar avslag på reservation nr 4.

I reservationerna nr 5 och 6 ställer folkpartiet och miljöpartiet krav på ökade anslag till naturvårdsenheterna. Jordbruksutskottet har i sitt yttrande till bostadsutskottet erinrat om den kraftigare resursförstärkning som tilldelades naturvårdsenheterna vid föregående års riksdagsbeslut. Vidare anses det att man bör avvakta genomförandet av en samordnad länsförvaltning innan man tar ställning till ytterligare resursförstärkningar inom området. Bostadsutskottet delar denna uppfattning. Jag yrkar således avslag på reservationerna nr 5 och 6.

I reservation nr 7 yrkar miljöpartiet på ytterligare resurser till livsmedelskontrollen. Även i denna fråga har jordbruksutskottet yttrat sig. Man framhåller i sitt yttrande att riksdagen under hösten 1989 fattade beslut om ett avgiftssystem som ger utrymme för en mer än fördubblad tillsynsverksamhet på området. Någon ytterligare resursförstärkning bör för närvarande inte vara aktuell, varför jag yrkar avslag på reservation nr 7.

Reservation nr 8 av miljöpartiet anser jag vara tillgodosedd genom det tillkännagivande som utskottet gör om behovet av resurser till de sociala funktionerna. Jag yrkar avslag på reservation nr 8.

I reservation nr 9 yrkar folkpartiet på ett tillkännagivande beträffande behovet av resursförstärkningar vid handelsregistret i Stockholms län. Bostadsutskottet finner – i likhet med lagutskottet, som yttrat sig i frågan – att registrets handläggningstider behöver åtgärdas – eventuellt genom en resursförstärkning. Vi går utgå dock från att regeringen följer frågan om handelsregistrets resursbehov och tar det initiativ som erfordras utan något särskilt tillkännagivande. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 9.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 93 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Gunnar Nilsson var förvånad över att vi kommer tillbaka med vårt krav på ett vidgat länsparlament och att vi omprövar beslutet från den 14 december. Låt mig då säga att vi från centern ser detta som ett principiellt sett oerhört viktigt beslut och att detta kan få en allvarlig konsekvens. Om man håller på att avlöva inflytandet på länsnivån finns det ju risk att man snart bara har två beslutsnivåer kvar.

Eftersom det i stort sett inte har hänt någonting i organisationsarbetet ännu och denna reform inte skall träda i kraft förrän den 1 juli 1991 finns det alltså ingenting som hindrar riksdagen från att nu fatta ett annorlunda beslut, ett beslut som helt skulle överensstämma med den planering som finns.

Det är inte fråga om att något arbete har behövt göras förgäves, utan man har i stort sett ännu inte fått igång denna organisation, och man kan därför så att säga börja om – till att börja med tänka om och utreda och så småningom besluta om en ny organisation. Den organisation vi har kan som vi i centern ser det bestå till dess att det nya förslaget har lagts fram.

Jag har förståelse för att vi inte på nytt skall ta upp en stor författningspolitisk debatt, men jag vill ändå ge denna lilla vidgning, eftersom det är mycket farligt att se en sådan här förändring som endast en administrativ åtgärd. Denna förändring har ju ändå principiellt sett en mycket stor betydelse för medborgarnas möjligheter att få inflytande över de samhällsangelägenheter som angår dem.

Vi kan gärna i debatten stanna vid att diskutera vad vi tar upp i reservation 2 om nämndeorganisationer. Även denna reservation är principiellt viktig sett från demokratisk synpunkt.

Läget är ju nämligen detta, att länsvägnämnderna, länskolnämnderna och lika så lantbruksnämnderna i och med beslutet den 14 december förra året lades ned. De uppgifter som dessa nämnder har haft skall tillsammans med de uppgifter som länsstyrelsen i dag har läggas över på en ny länsstyrelse som skall bildas. Vissa delar av länsbostadsnämnden skall också ingå, och denna nya länsstyrelse skall få vidgad befogenheter på kommunikationsområdet, på skogsvårdens område och på trafiksäkerhetens område. Praktiskt taget alla dessa sektorsorgans uppgifter, som förtroendemän tidigare har fattat beslut om, bakas nu in i en länsstyrelse. En följd av beslutet blir dessutom att denna länsstyrelse, om den så vill, kan besluta att inte inrätta några särskilda nämnder inom sitt område.

Vid behandlingen av dessa frågor i utskottet förra året fanns det en bred majoritet bestående av socialdemokraterna, vpk, miljöpartiet och centern för att det skall finnas fem obligatoriska nämnder. De som motsatte sig detta var folkpartiet och moderaterna. Samtidigt föreslog vi från centern, vpk och miljöpartiet att landstingen skulle utse dessa nämnder, eftersom landstinget är det enda demokratiska organ som finns på länsnivå.

När frågan kom till behandling i kammaren hade moderaterna och folkpartiet tänkt om eller möjligen gått tillbaka till sina ursprungliga uppfattningar; de har ju ställt upp på den linjen tidigare bl.a. när det gäller utseendet på länsstyrelserna. Detta gjorde att socialdemokraterna fick kalla fötter, och av den anledningen kom den princip till som innebar att obligatoriet av-

skaffades och länsstyrelserna själva fick utse ledamöterna i nämnderna och avgöra om de över huvud taget skulle inrätta nämnder.

Centern ser detta som ett mycket allvarligt steg tillbaka i utvecklingen i fråga om länsdemokrati. Det hade ju varit annorlunda om dessa partier hade varit beredda att säga att vi inom länsstyrelsen, där det finns företrädare för allmänheten, ändå skall ha några nämnder kvar och att allmänhetens organ, landstingen, skulle utse dessa ledamöter. Då skulle det ändå finnas fragment av demokrati i detta. Men nu finns icke något fragment av länsdemokrati, utan det är regeringens förlängda arm, länsstyrelsen, som lägger under sig alla dessa länsangelägenheter. Länsstyrelserna själva avgör om de skall vidga verksamheten till att omfatta nämnder eller om de skall ha dessa uppgifter under sig själva.

Vi menar därför att det är viktigt att man ändå försöker tänka om i denna delfråga, och jag vill därför, för den händelse vårt krav i reservation 1 skulle falla, än en gång yrka bifall till reservation 2.

Anf. 94 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga något till Gunnar Nilsson om reservation 9. Jag tycker den är ett bra exempel på tesen att politikers uppgift inte är att själva driva företag, utan att ge företagen förutsättningar att arbeta. Länsstyrelsen i Stockholms län har enligt min mening inte lyckats med detta i och med att man inte har kunnat få fram tillräckliga resurser för att kunna minska handelsregistrets ärendebalans.

När denna motion väcktes i höstas låg ärendebalansen på sex månader, och nu har man kunnat minska den till fem månader. Detta har även lagutskottet påpekat.

Jag tänkte i dag att jag skulle ringa och höra hur ärendebalansen var. Jag försökte i ungefär två och en halv timme, men jag lyckades aldrig ens komma fram på telefon. Då tänkte jag på den företagare som kanske vill komma i gång med en sommarverksamhet, behöver sitt handelsregisterbevis nu och försöker ringa och fråga var det ligger. Men denne företagare kan inte ens få ett telefonsvar!

Så skall vi inte ha det om meningen är att vi skall främja näringslivet.

Anf. 95 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Agne Hansson framhåller att beslutet om en samordnad länsförvaltning principiellt sett är oerhört viktigt, och jag delar den uppfattningen. Jag vill emellertid erinra om att det beslut vi fattade den 14 december föregicks av en omfattande utredningsverksamhet, av ett remissarbete och av en försöksverksamhet i Norrbottens län. Området har alltså penetre-rats noggrant.

Jag delar inte heller centerns och Agne Hanssons uppfattning att man här kan blanda ihop landstingets verksamhet med länsstyrelsens. Länsstyrelsen är statens regionala organ och måste också spela den rollen.

Agne Hansson sade vidare att ingenting har hänt i organisationsarbetet och att det finns tid. Men det har faktiskt hänt något på detta område, det har nämligen tillsatts en organisationskommitté med en utredare från varje länsstyrelse, en kommitté som nu arbetar med förverkligandet av den sam-

ordnade länsförvaltningen. Jag tror att denna kommitté för att kunna göra ett bra arbete behöver den tid som den nu har framför sig till genomförandet av detta. Jag tycker inte att man heller skall dra några förhastade slutsatser om nämndsorganisationen. Jag tror nämligen att denna kommitté kommer att överväga en nämndsorganisation som blir väl anpassad.

Vi skall också erinra oss att det i debatten förra gången faktiskt gjordes undantag för både Gotland och Stockholm. Därför kan det vara riktigt och klokt att denna organisationskommitté får möjlighet att anpassa organisationen till resp. länsstyrelses behov och förutsättningar.

Dessa ledamöter väljs av länsstyrelsen, och länsstyrelsen är i sin tur vald av landstinget. Så visst finns det, Agne Hansson, en demokratisk koppling.

När det gäller Ingrid Hasselström Nyvalls reservation nr 9 anser jag fortfarande att det är regeringens sak att ta ställning till behovet av resurser. Men både i lagutskottets yttrande och i utskottets skrivning, som tillstyrker lagutskottets synpunkter, framförs att situationen är besvärande för handelsregistret i Stockholm och att problemet eventuellt måste lösas genom en resursförstärkning. Jag menar att det därmed är till fyllest och att vi får avvakta utvecklingen.

Anf. 96 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten så mycket mera.

Egentligen var avsikten med vår motion att ge såväl socialdemokraterna – inte minst i utskottet, men även de här i kammaren – som moderaterna och folkpartiet en chans att tänka till och tänka om i den här frågan. Jag är besviken över att ni inte har gjort det.

Gunnar Nilsson, varken utredningen som föregått detta beslut eller försöksverksamheten i bl.a. Norbotten och Växjö har förespråkade den ordning som nu är beslutad. Ingen har ens varit inne på tanken att länsstyrelserna skulle se ut på det sätt som anges i den kompromisslösning som i stort sett diskuterades fram under pågående debatt när det stod klart att socialdemokraterna skulle förlora i voteringen.

Denna kompromisslösning innebär att det inte garanteras i beslutet och författningen att förtroendemännen via en nämndorganisation skall ha inflytande över arbetet.

Slutligen är det riktigt att man inte bör dra förhastade slutsatser. Om någonting har hänt, finns det anledning till oro. Det har inte försports i de rapporter som jag har fått, att det finns ett särskilt stort intresse ifrån länsstyrelsernas sida att vilja släppa ifrån sig de uppgifter som de i och med detta beslut blivit ålagda, nämligen att inrätta nämnder.

I regeringens proposition, som riksdagen således inte antog, förespråkade man fem obligatoriska nämnder, och det var ändå ett steg i rätt riktning. Men riksdagsbeslutet undanröjde propositionen på den här punkten. Det ser jag som allvarligt, och jag trodde att man skulle ta chansen att tänka till när man fick litet tid på sig, eftersom beslutssitsen var ganska hektisk och majoritetsförhållandena plötsligt svängde när moderaterna och folkpartisterna plötsligt ändrade uppfattning. Men tydligen är man nu beredd att fortsätta att arbeta på detta. Det tycker jag är synd, men vi får återkomma och se vad beslutet får för effekter.

Jag hoppas att man på länsstyrelserna skall inse att det är viktigt att demokratin vidgas och att uppgifterna utökas genom att man inrättar nämnder.

Anf. 97 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag vill bara till Gunnar Nilsson säga att jag tycker att lagutskottets skrivning och bostadsutskottets instämmande i denna visar att det behövs resurser. Det hade varit positivt om ni hade anslutit er till folkpartiets linje, att detta skulle ske så snart som möjligt. Nu kanske det återigen dröjer alltför länge.

Agne Hansson försöker hela tiden att locka folkpartiet in i den här författningsdebatten, men i mitt första inlägg sade jag att jag inte är benägen att ta upp den debatten i dag. Dels har vi nyligen fört en sådan debatt, dels rör sig det här om ett annat ärende. Därför ber jag att få avstå.

Anf. 98 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Det fanns tid till att tänka efter även i höstas då vi vid två tillfällen diskuterade detta. Den kompromiss som träffades var kanske inte en dålig kompromiss, tvärtom.

När det gäller organisationen med obligatoriska nämnder var vi redan tidigare inne på att det behövs undantag. Gotland, Stockholm och flera andra länsstyrelser anmälde behov av att bli undantagna från den generella regeln med fem obligatoriska nämnder.

Vi bör avvakta organisationskommittén och se vad den kommer fram till. Jag tror att den kommer att göra ett gott arbete och föreslå en organisation som är väl anpassad till resp. länsstyrelses förutsättningar. Demokratispekterna skall naturligtvis också beaktas.

Inte är det så, Agne Hansson, att de förtroendevalda inte har något inflytande. Det kommer att väljas styrelser till de nämnder som tillsätts, ledamöterna väljs av den landstingsvalda styrelsen i länsstyrelsen. Därmed återspeglar den också den politiska situation som föreligger inom resp. region.

Jag tycker att vi har nått fram till en bra lösning.

Anf. 99 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Agne Hansson sade att demokratin blir bristfällig genom den nya länsstyrelseorganisation som förestår. Jag vill påminna Agne Hansson om att länsstyrelseledamöterna ju är valda av landstinget. De representerar länet och deskall nu ta del av en utredning.

I t.ex. mitt hemlän har det tillsatts en kommitté med en ledamot från varje parti. Denna kommitté skall se över vilka nämnder som bör inrättas. Jag tror att man kommer fram till en alldeles utomordentlig lösning. Då kan varje län se över vilka nämnder de vill ha och vilken organisation som lämpar sig bäst.

I och med det fattade beslutet om länsstyrelseorganisationen företas faktiskt en decentralisering, Agne Hansson. Jag kan inte förstå varför Agne Hansson motsätter sig en decentralisering i det här fallet. I andra sammanhang är ju Agne Hansson för en decentralisering. Här finns en möjlighet för varje län att genomföra en organisation som är anpassad till länet. Jag trodde att Agne Hansson skulle tycka att det var väldigt bra. Det är därför som vi

moderater har ställt oss bakom att man inte behöver ha en likartad nämnd-sammansättning och länsstyrelseorganisation över hela landet. Nu får man möjligheten att anpassa organisationen till det egna länet.

Jag ser detta som ett klart framsteg när det gäller organisation och decentralisering av besluten. Jag trodde faktiskt att vi var överens om detta, Agne Hansson.

Anf. 100 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag kan ställa samma fråga till Margareta Gard som jag tidigare ställde till Ingrid Hasselström Nyvall beträffande folkpartiet.

Vad har egentligen hänt hos moderaterna, eftersom man nu understödjer möjligheten att det är statsmakternas förlängda arm som ska styra ute i länen, inte länen själva? I andra sammanhang brukar ju moderata samlingspartiet tala om frivilliglinjen.

Det finns gradskillnader när det gäller decentralisering. Genom denna kompromiss begränsade och koncentrerade riksdagen inflytandet när det gäller länsangelägenheterna. I varje fall öppnades den möjligheten när man sade att det inte skall finnas obligatoriska nämnder. I stället för fem nämnder med minst sju ledamöter i varje nämnd, får man nu länsstyrelser med maximalt 15 ledamöter, varav 14 utses av landstinget och den femtonde – som i många län avgör majoritetsbesluten – tillsätts av regeringen. En sådan decentralisering är jag inte tillfreds med.

Jag hävdar – och där håller jag regeringen för räkning – att i den delen var regeringsförslaget mer decentralistiskt, eftersom fem nämnder multiplicerat med minst sju ledamöter blir 35 länsföreträdare med möjlighet att påverka denna utveckling, och det är mer än de 14 plus 1 som nu, om de vill, kan ta hand om ansvaret.

Jag hoppas att det inte blir så, utan att Margareta Gard i stället medverkar till att man får dessa länsnämnder. I så fall blir inte skadan så stor.

Jag delar uppfattningen att det är självklart att alla län och länsstyrelser inte kan stöpas i samma form. Därför har vi från centerns sida aldrig motsatt oss att det skall vara möjligt att variera antalet nämnder. Man skall kunna ha en annan organisation för Gotland och för Stockholm, vilket utskottets samtliga ledamöter var eniga om. Vi ville också att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande innan den kompromiss som undantog detta framlades.

Anf. 101 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag måste säga Agne Hansson, att jag själv har suttit i länsstyrelsen och att jag sitter i två länsnämnder, och jag ifrågasätter starkt om det skall finnas så många länsnämnder som nu finns med de uppgifter de har. Många av de beslut som vi fattar i de nämnderna går nämligen vidare till länsstyrelsen. Och varför skall det finnas två instanser som fattar ungefär samma beslut? Vi är väl alla överens om att vi skall försöka rationalisera arbetet även ute i länen, och jag ser det beslut som fattades i fjol som en rationalisering. Att det blir några färre som beslutar behöver inte göra besluten

sämre. Vi har var och en i våra partier att se till att vi får de representanter som har den bredden att de kan fatta de beslut som är nödvändiga.

Prot. 1989/90:105
19 april 1990

*Anslag till läns-
styrelserna*

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

12 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:107

Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

1989/90:So49 av Sten Svensson m.fl. (m)

1989/90:So50 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1989/90:So51 av Barbro Evermo Palmerlund m.fl. (s)

1989/90:So52 av Maria Leissner (fp)

1989/90:So53 av Karin Söder m.fl. (c)

1989/90:So54 av Anita Stenberg m.fl. (mp)

1989/90:So55 av Ulla Tillander m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:116 Ägande i banker och andra kreditinsti-
tut m.m..

1989/90:N72 av Hadar Cars m.fl. (fp)

1989/90:N73 av Carl Fredrik Graf (m)

1989/90:N74 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1989/90:N75 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)

1989/90:N76 av Inger Schörling m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1989/90:123 Fisket

1989/90:Jo41 av Hans Dau (m)

1989/90:Jo42 av Annika Åhnberg m.fl. (vpk)

1989/90:Jo43 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)

1989/90:Jo44 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m)

1989/90:Jo45 av Marianne Jönsson och Agne Hansson (båda c)

1989/90:Jo46 av Christer Skoog m.fl. (s)

1989/90:Jo47 av Sven-Olof Petersson och Gunhild Bolander (båda c)

1989/90:Jo48 av Anders G Högmark och Ulf Melin (båda m)

1989/90:Jo49 av Magnus Persson m.fl. (s)

1989/90:Jo50 av Anders Castberger m.fl. (fp)

med anledning av förs. 1989/90:13 Riksdagens revisorers förslag angående

1983 års bostadsförbättringsprogram

1989/90:Bo53 av Knut Billing m.fl. (m)

1989/90:Bo54 av Jan Strömdahl och Ylva Johansson (båda vpk)

1989/90:Bo55 av Erling Bager m.fl. (fp)

13 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 18 april

1989/90:543 av *Margitta Edgren* (fp) till kommunikationsministern om flygledningscentralen på Sturup:

Vid en frågestund i oktober månad 1989 svarade Georg Andersson på en fråga om planerna på att flytta flygledningscentralen från Sturup. Ministern hänvisade till att beslutet i luftfartsverkets styrelse var preliminärt och att frågan om att flytta verksamheten från Sturup behandlades i regionalpolitiska kommittén (REK). Mot den bakgrunden var han inte beredd att vidta några åtgärder.

Nu är luftfartsverkets beslut fattat. REK:s betänkande har remissbehandlats, och regeringen har lämnat sina förslag till riksdagen i regionalpolitiska frågor. REK var enig om att det skall finnas två flygledningscentraler i landet, en i norr och en i söder. Detta finns inte med i regeringens proposition till riksdagen. Det kan ifrågasättas om detta skall tolkas så, att regeringen instämmer i REK:s förslag och att luftfartsverkets styrelsebeslut bör ändras.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga:

Är kommunikationsministern nu beredd att vidta åtgärder för att behålla flygledning på Sturup?

den 19 april

1989/90:544 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om inresevisa till Baltikum:

Under kort tid har riksdagsledamöter från flera partier av de sovjetiska myndigheterna vägrats visum för inresa till Baltikum. En grupp miljöpartister, med bl. a. två riksdagsledamöter, har dels vägrats inresa till Litauen trots inbjudan från det litauiska parlamentet, dels nu också förvägrats inresa till Estland och Lettland trots inbjudningar från därvarande gröna systerorganisationer. Såvitt jag kan finna strider detta beteende mot Helsingforsavtalet.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att omgående förmå Sovjetunionen att respektera Helsingforsavtalet och tillåta inresa till de baltiska republikerna för svenska medborgare, inte minst inbjudna riksdagsledamöter?

1989/90:545 av *Mona Saint Cyr* (m) till jordbruksministern om jordbruket och en ny livsmedelspolitik:

Sverige står inför radikala förändringar på jordbrukets område, då en ny livsmedelspolitik skall införas. I sammanhanget talas ofta om konsumenternas önskemål och närheten till produktionen liksom om utvecklingen av småskalighet och alternativ i glesbygd.

På vilket sätt kommer jordbruksministern att stimulera en sådan utveckling och vilka direktiv kommer statliga verk att få för att medverka till en sådan utveckling – t.ex. på mjölkproduktionens område?

1989/90:546 av *Birger Hagård* (m) till statsrådet Göran Persson om de fristående skolorna:

De fristående skolorna lever under mycket knappa omständigheter. I många fall har man inte ens möjlighet att betala personalen marknadsmässiga löner. I dagarna hotas t.ex. Norrköpings Waldorfskola av nedläggning.

Som en följd av riksdagens beslut om kommunalisering av lärartjänster skall statsbidragssystemet läggas om. Det är ytterst osäkert hurdana förutsättningarna för de fristående skolorna kommer att vara efter den 1 juli 1991.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga skolministern:

Vilka åtgärder avser skolministern att vidta för att trygga de fristående skolornas fortsatta existens?

1989/90:547 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet Göran Persson om de fristående skolorna:

De fristående skolorna ses av många som ett bättre alternativ än grundskolan. Dessa skolor svarar också för en utveckling som kan ge värdefulla impulser till förnyelse av det offentliga skolsystemet.

Trots detta är bidragen till de fristående skolorna så små att flera av dem hotas av nedläggning. Riksdagen skall inom den närmaste tiden ta ställning till ett särskilt överlevnadsbidrag för dessa skolor.

Förslag till ett nytt statsbidragssystem bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga skolministern:

Avser skolministern att föreslå att det nya bidragssystemet utformas så att de fristående skolorna inte diskrimineras?

1989/90:548 av *Barbro Westerholm* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om större flexibilitet vid byggande av servicebostäder m.m.:

I många kommuner och landsting är bristen på olika typer av vård- och serviceboende påtaglig och kraven på de offentliga huvudmännen att bygga olika typer av vård- och serviceboende stora. Trots kommunernas och landstingens goda ambitioner inom detta område så försvåras arbetet av ett onödigt statligt krångel. Om man t.ex. vill samlokalisera behandlingshem och gruppboende för yngre psykiskt sjuka för att kunna utnyttja personal och tillgänglig tomtmark mer effektivt, så får man inte statliga bostadslån för den lösningen. Onödiga statliga bestämmelser lägger hinder i vägen för goda och effektiva lösningar.

Eftersom staten ålagt den kommunala sektorn en rad viktiga samhällsuppgifter, bör staten också underlätta för kommuner och landsting att leva upp till de fastställda kraven och ta bort onödiga bestämmelser.

Prot. 1989/90:105
19 april 1990

Med anledning av detta undrar jag om regeringen har för avsikt att ge kommuner och landsting större möjligheter till flexibilitet vid byggande av vård- och serviceboende utan att de förlorar rätten till statliga bostadslån.

14 § Kammaren åtskildes kl. 21.30.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Torsdagen den 19 april

1 §	Avsägelse	1
2 §	Hänvisning av ärenden till utskott.	1
3 §	Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 18 april	1
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU15	2
4 §	Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m.	2
	Finansutskottets betänkande FiU20	
	Debatt	
	Lars Tobisson (m)	
	Anne Wibble (fp)	
	Gunnar Björk (c)	
	Lars-Ove Hagberg (vpk)	
	Carl Frick (mp)	
	Roland Sundgren (s)	
	Statsrådet Erik Åsbrink	
	Maggi Mikaelsson (vpk)	
	Sten Andersson i Malmö (m)	
	Beslut	70
5 §	Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden.	74
6 §	Statliga lån till Göteborgs och Malmö kommuner	75
	Finansutskottets betänkande FiU14	
	Debatt	
	Rune Rydén (m)	
	Anne Wibble (fp)	
	Ivar Franzén (c)	
	Jan Strömdahl (vpk)	
	Carl Frick (mp)	
	Arne Andersson i Gamleby (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
7 §	Ajournering för middagsuppehåll	82
8 §	Återupptagna förhandlingar	83
9 §	Investeringskatt.	83
	Skatteutskottets betänkande SkU27	
	Debatt	
	Hugo Hegeland (m)	
	Isa Halvarsson (fp)	
	Ivar Franzén (c)	
	Jan Strömdahl (vpk)	
	Gösta Lyngå (mp)	

	Kjell Nordström (s)	
	Görel Bohlin (m)	
	Kjell Dahlström (mp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
10 §	Lag om obeställbara postförsändelser	103
	Trafikuskottets betänkande TU22	
	Avvittringen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker .	104
	Bostadsutskottets betänkande BoU12	
	<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
11 §	Anslag till länsstyrelserna	104
	Bostadsutskottets betänkande BoU16	
	Debatt	
	Agne Hansson (c)	
	Ingrid Hasselström Nyvall (fp)	
	Jan Strömdahl (vpk)	
	Kjell Dahlström (mp)	
	Gunnar Nilsson (s)	
	Margareta Gard (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 25 april</i>	
12 §	Bordläggning	117
13 §	Anmälan om frågor	
	1989/90:543 av Margitta Edgren (fp) om flygledningscentralen på Sturup.	118
	1989/90:544 av Per Gahrton (mp) om inresevisa till Baltikum	118
	1989/90:545 av Mona Saint Cyr (m) om jordbruket och en ny livsmedelspolitik	118
	1989/90:546 av Birger Hagård (m) om de fristående skolorna	119
	1989/90:547 av Ann-Cathrine Haglund (m) om de fristående skolorna	119
	1989/90:548 av Barbro Westerholm (fp) om större flexibilitet vid byggande av servicebostäder m.m.	119